

Tisdagen den 25 januari

Kl. 13.00–15.57
18.00–19.17

§ 1 Särskild debatt om bristande trygghet i skolan

*Särskild debatt om
bristande trygghet i
skolan*

Anf. 1 ROGER HADDAD (L):

Fru talman! Liberalerna har begärt denna debatt om brister i studiero och trygghet i skolan. Tyvärr får jag konstatera att det inte är första gången vi tvingas göra det, för utvecklingen i landet går åt fel håll. Utvecklingen i landets skolor går åt fel håll när allt fler, elever som lärare, upplever ökade inslag av hot, våld och trakasserier, psykiska som fysiska.

Det som oroar mig mest, fru talman, är det fysiska våldet. Det är dessa inslag som ökar mest sett till antalet anmälningar till Arbetsmiljöverket. Vi vet också att huvudmännen ibland anmäler och ibland inte anmäler. Mörkertalet är oerhört stort.

Det är oerhört viktigt att vi lyfter upp den här frågan. En kunskapsskola förutsätter studiero och trygghet i klassrummet, respekt för lärarna och mandat för lärarna att kunna tillhandahålla en bra undervisning för alla elever.

Anf. 2 Statsrådet LINA AXELSSON KIHLEBLOM (S):

Fru talman! Stort tack för möjligheten att här i dag få debattera hur vi kan öka tryggheten i skolan, både för personal och för elever! God arbetsmiljö är grunden för kunskap och utveckling. Att allt annat än nolltolerans är oacceptabelt är vi nog eniga om i den här salen.

Som kommunal förvaltningschef inom förskola, grundskola, gymnasieskola och särskola och som rektor är jag van att följa upp och åtgärda när det är stök, oreda och oordning, både tät uppföljning i det dagliga med de fackliga och med personalen och den systematiska uppföljningen med kraftiga insatser – outtröttligt. Denna fråga ligger mig som skolminister varmt om hjärtat.

Sverige har mycket bra, engagerade och skickliga lärare, likaså duktiga och välutbildade rektorer, som dagligen arbetar med frågan. Sverige kan dock bättre. Då måste vi ge skolans personal bättre förutsättningar på flera nivåer.

Politiker ger förutsättningar. Riksdagens ledamöter vet att den socialdemokratiska regeringen inom kort kommer att lägga ett välutrett förslag på riksdagens bord. Vi avser att genomföra förslag i den nationella plan för trygghet och studiero som vi gick till val på, med tydligare befogenheter för lärare att hålla ordning. De ska inte behöva tveka, och vi står bakom dem. Rektorer ges större och tydligare befogenheter att stänga av och flytta

elever som stökar eller hotar andra elever eller personal. Vi vill införa generellt mobilförbud på lektionstid för att slippa jiddret i klassrummet. Vi ökar beredskapen för hur man ska agera i svåra situationer.

Planen innehåller en bredd av åtgärder i förebyggande arbete, regler och kontakt med vårdnadshavare. Frågan ska tydliggöras i det systematiska kvalitetsarbetet och i det systematiska arbetsmiljöarbetet. Skolverket och Skolinspektionen blir här viktiga aktörer.

Befogenheter och möjligheter i skollagen är viktigt. Lärare och rektorer behöver dock mer. Den här regeringen har under de senaste åren skjutit till stora resurser. Bara i år uppgår likvärdighetsbidraget till hela 6,5 miljarder för bland annat mer personal och möjligheter för skolor i utsatta områden att ha mindre klasser. Det har gjort nytta.

Skollagen innehåller numera obligatoriska skolchefstjänster hos alla skolhuvudmän. De ska stödja huvudmännen i att följa upp och åtgärda det som anges i skollagen, bland annat trygghet och studiero.

Forskning visar att elever som förstår vad de ska lära sig blir lugnare. Vi förtydligar läroplanen och satsar på mer undervisning för elever som behöver det. Skolverket har ett tydligt uppdrag kring kompetensutveckling på området.

Många kurvor pekar uppåt: Fler stannar i läraryrket, fler utbildas till lärare och fler huvudmän följer systematiskt upp arbetsmiljön. Socialdemokraterna vill dock mer.

På vissa skolor samlas elever med stora utmaningar i samma klasser. Där är det svårt att lyckas med uppdraget. Skolsegregationen slår hårt. Det finns skolor som behöver mer pengar. Vissa skolor väljer sina elever för att slippa svårare elever. Vissa andra skolor måste ta emot alla elever som flyttar in i området samma dag som de flyttar in. De skolorna får lika mycket skolpeng som de skolor som väljer bort elever och som inte har ett skolpliktsansvar. Det är omoraliskt, orättvist och ett svek mot lärare och rektorer, som behöver resurserna för att lyckas i sitt uppdrag.

Regering och riksdag skjuter i dag till coronamiljarden till lärare, vikarier och stöd, men lika mycket eller mer försvinner ut i vinster. Ingen vet egentligen till vem.

Fru talman! Det är ibland stök i klassrum. Men det är stök på skolmarknaden också.

Anf. 3 KRISTINA AXÉN OLIN (M):

Fru talman! Elev som sa: Jag vet var du bor. Jag ska döda dig. Så sa en lärare.

En annan sa: Jag har blivit sparkad i ansiktet, har kollegor som har blivit slagna ett flertal gånger. Jag vågar inte göra något motstånd, och annan personal som har försökt har fått sparken.

Jag har blivit sparkad på benet av en elev som jag var tvungen att hålla fast för att hen skulle slå en annan elev, sa en lärare.

En annan lärare vittnade: Sparkad, slagen, fått glasögonen slängda av elev, biten, haft elever som sagt att hen ska döda mig.

Jag har blivit slagen, biten, sparkad på. Elev har dragit i mina kläder, och jag har fått saker och möbler kastade mot mig. Jag har blivit hotad att få saker kastade på mig. Jag har även tagit emot dödshot av en elev.

Jag blev sparkad i magen och ryggen av en elev som gick i femman. Jag hade bara talat om för honom att man inte får hota eller säga kränkande

saker till någon annan elev. Han blev då ursinnig och både slog och sparkade mig så att en annan lärare fick ingripa.

Fru talman! Så här ser det ut i dagens klassrum i våra skolor. I de rapporter som jag läste ur och som Lärarförbundet lät göra i höstas framgår att under 2020 har mer än hälften av lärarna blivit fysiskt utsatta för våld någon gång under året. Var tionde lärare säger att det har skett mer än en gång i veckan.

Friends gjorde en annan rapport som visar att var fjärde elev på mellanstadiet har ont i magen inför att gå till skolan och sällan eller aldrig känner sig trygg i skolan.

Fru talman! Detta ska ses i perspektiv av att vart fjärde barn i svensk skola inte klarar skolan. Vi behöver rekrytera tusentals lärare, och vi behöver absolut se till att duktiga lärare och rektorer vill arbeta kvar i svensk skola.

Regeringspartiet Socialdemokraterna har haft sju och ett halvt år på sig att komma med förslag för att skapa ordning och reda och lugn och ro i svensk skola. Då är det helt oacceptabelt att inte ett enda förslag har kommit till riksdagen för beslut – inte ett enda förslag för att råda bot på den situation som råder i svensk skola. Vi moderater har lämnat in över 30 olika förslag, och alla har avslagits.

Fru talman! Jag tycker att det är sorgligt att vi har en regering som inte känner ansvar för att vart fjärde barn har ont i magen inför att gå till skolan och att mer än hälften av lärarna har blivit utsatta för fysiskt våld.

Anf. 4 RICHARD JOMSHOF (SD):

Fru talman! Vi debatterar i dag en fråga som Sverigedemokraterna har lyft många gånger genom åren. Just i min allra första debatt i den här kammaren, den 4 november 2010, tog jag upp frågan om bristande trygghet i skolan. Jag hänvisade då till en debattartikel i DN från 2005, där de båda lärarförbunden konstaterade att 43 procent av lärarna tvingades ta betydande lektionstid i anspråk varje dag för att lösa konflikter och skapa trygghet och studiero. Var sjunde lärare tvingades i sin tur att ägna varje lektion åt detsamma. Det är 17 år sedan.

Vid samma tidpunkt hade vi en händelse i min egen hemkommun Karlskrona som lokalmedier rapporterade om. Det var ett gäng bestående av så kallade nysvenskar som ofredade och sextrakasserade svenska tjejer på en av kommunens gymnasieskolor. Samtidigt berättade flera killar, även för mig personligen, att gänget höll skolan i ett järngrepp och att den som opponerade sig åkte på stryk. Man tvingades kalla in ett vaktbolag för att försöka få ordning på situationen.

I debattartikeln från 2005 hänvisades också till en arbetsmiljöundersökning där 12 procent av lärarna uppgav att de hade blivit utsatta för våld eller hot om våld i skolan. I Skolverkets senaste attitydundersökning från 2019 uppges var fjärde lärare att de har utsatts för hot och våld under det senaste skolåret. Det är mer än en fördubbling.

Och i Brottsförebyggande rådets skolundersökning om brott från 2021 framkommer följande: ”När det gäller de platser där de tillfrågade eleverna uppges att de utsatts för brott, visar resultaten att det ofta sker i skolmiljön. Det är den vanligaste brottsplatsen för både lindrig och grövre misshandel samt för fysiska sexuella kränkningar bland killar. Sedan 2015 har andelen

Prot. 2021/22:58
25 januari

*Särskild debatt om
bristande trygghet i
skolan*

som uppgett utsatthet för lindrig misshandel i skolmiljö ökat, både bland tjejer ... och killar.”

Fru talman! Våld, mobbning, hot och trakasserier är i dag en del av vardagen på alltför många av våra skolor. Även om samtliga övriga partier bär en del av ansvaret för detta ligger naturligtvis huvudansvaret hos Socialdemokraterna.

Låt mig avsluta mitt första inlägg med en aktuell verklighetsbild från Östergötland. Där visar statistik från Arbetsmiljöverket att antalet anmälningar om hot och fysiskt våld i skolan mer än fördubblats åren 2015–2020. På flera skolor har man valt, eller tvingats, att sätta in väktare på grund av hot och våld, precis som i min egen hemkommun Karlskrona för så många år sedan. Där har vi dagens socialistiska skolverklighet.

I detta anförande instämde Michael Rubbestad (SD).

Anf. 5 FREDRIK CHRISTENSSON (C):

Fru talman! Jag vill inledningsvis välkomna Liberalernas initiativ till den här debatten om det viktiga ämnet trygghet i skolan. För att elever ska lyckas i skolan behövs en trygg studiemiljö, och det behövs skickliga och engagerade lärare.

För att fler ska få den möjligheten är det också viktigt att vi får fler lärare i svensk skola genom att höja yrkets status och genom att se till att lärare känner sig trygga och har en god arbetsmiljö, så att fler söker sig till läraryrket. Alla former av mobbning, kränkningar, hot och våld mot såväl lärare som elever är därför helt oacceptabla.

De flesta elever i svensk skola känner sig trygga i sin skolmiljö, men siffrorna går nedåt. Det gäller särskilt årskurs 9, där andelen trygga elever har minskat från 89 till 79 procent mellan 2010 och 2020. Det finns variationer mellan huvudmän och skolor liksom inom skolor, och det finns även könsskillnader, där flickor känner sig mindre trygga i skolan än pojkar.

Varannan lärare på låg- och mellanstadiet har utsatts för fysiskt våld. Tre av fyra lärare säger att de har utsatts för verbalt våld minst en gång det senaste året, enligt Lärarförbundets rapport. Detta utsätts lärare för dag ut och dag in när allt de gör är sin viktiga uppgift att se till att elever får en god undervisning och en bra utbildning.

Skolans värld är inte en bubbla, utan den är en del av samhället i stort. Därför måste vi också agera och reagera på hot och våld som förekommer i skolan, precis som vi skulle göra på andra arbetsplatser. Situationen behövs tas på allvar.

Skolinspektionens tematiska rapport om trygghet och studiero visar att många skolor klarar arbetet med trygghet och studiero väl men att det i vissa skolor finns betydande problem och brister. I skolor där det inte fungerar saknas ett främjande och förebyggande arbete. Man har inte en heltäckande bild av nuläget och arbetar inte skolövergripande, medan skolor som har lyckats väl med trygghet och studiero involverar hela organisationen, arbetar systematiskt såväl här och nu som långsiktigt och har dessutom en skolledning som aktivt driver arbetet.

Fru talman! Det är viktigt att vi stärker tryggheten och studieron för att eleverna ska kunna fokusera på att ta till sig kunskaper och för att lärare ska trivas i yrket. Därför har Centerpartiet inom ramen för januariavtalet medverkat till den proposition som regeringen nu ska ta fram om en na-

tionell plan för trygghet och studiero. Vi har varit med och infört kompetensutveckling för rektorer i praktisk organisering och i arbetsmiljö samt en rekryteringsutbildning för rektorer för att stärka rektorerna. Vi tror på att det lokala ledarskapet har en betydande roll när det gäller att skapa trygga miljöer i skolan.

I mitt nästa anförande kommer jag att gå in mer på vad Centerpartiet vill se för ytterligare reformer för att stärka tryggheten i skolan.

Anf. 6 DANIEL RIAZAT (V):

Fru talman! Vi välkomnar debattinitiativet från Liberalerna gällande trygghet och studiero i skolan.

Alla som verkar inom skolan måste känna trygghet. Arbetsmiljön i skolan måste förbättras. Skolan är Sveriges största arbetsplats men samtidigt också en av de sämsta när det gäller arbetsmiljön. Det finns få yrkesgrupper som skulle kunna tänka sig att arbeta under de förhållanden som skolans personal, ofta kvinnor, tvingas arbeta under.

Vänsterpartiet vill ge skolan mer resurser. Vi vill även se en systematisk förändring som är bortom marknadslogik och new public management. Det är viktigt att förbättra lärarnas och hela skolpersonalens arbetsvillkor, dels för att motverka bristen på lärare och andra yrkesgrupper i skolan, dels för att se till att alla barn blir sedda i skolan. Trygga barn blir också lugnare barn.

Arbetsmiljön och arbetssituationen är dessutom ett av de vanligaste skälen till att lärare väljer att arbeta med något annat än just skolan.

Fru talman! För att förbättra lärares arbetsmiljö behöver lärarna få fler kollegor, inte nedskärningar. Samtidigt som vi välkomnar detta initiativ från Liberalerna kan det vara på sin plats att nämna att Liberalerna är med och styr i 147 av 290 kommuner i Sverige. I majoriteten av dessa kommuner pågår det ständigt nedskärningar i skolan.

Vad händer med studiero och trygghet när det konstant blir nedskärningar i de borgerligt styrda kommunerna? Det som händer är att det blir mindre personal, och det blir mindre tryggt. När det blir större nedskärningar ökar våldet och otryggheten.

Centerpartiet är med och styr i 199 av 290 kommuner. Moderaterna är med och styr i 195 kommuner. Kristdemokraterna är med och styr i 151 kommuner. Majoriteten av Sveriges kommuner styrs av de partier som tar upp dessa frågor men som inte har några riktiga lösningar.

Fru talman! Jag vill också tala om metoo och sexuella trakasserier, för är det någonting som får kvinnliga kollegor på jobbet och elever, flickor och tjejer på skolan att känna otrygghet är det just sexism och sexuella trakasserier. Det är också en fråga som flera partier aldrig någonsin har haft ett intresse av förutom när det kommer till de fall där gärningspersonen råkar ha svart hår eller svart hudfärg.

Från Vänsterpartiets sida gör vi ingen skillnad på sexuella trakasserier. Ingen i skolan ska behöva bli utsatt för just sexuella trakasserier eller för sexism. Därför har vi gång på gång lagt fram förslag om dessa frågor.

I mitt nästa anförande kommer jag att prata om det som är den största anledningen till trakasserier i skolan: rasismen.

Prot. 2021/22:58
25 januari

*Särskild debatt om
bristande trygghet i
skolan*

Anf. 7 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Fru talman! Det har redan getts många allvarliga exempel på den otrygga miljön i skolan under den här debatten. Jag ska inte upprepa problembeskrivningen, utan jag vill i stället börja med att beskriva vad Kristdemokraterna vill göra åt detta.

Tryggheten är oerhört viktig för oss alla och inte minst för barnen. Otrygghet kan leda till psykisk ohälsa. Ett barn som utsätts för kränkningar och mobbning och som går och oroar sig för att bli hånad, slagen och kränkt har dessutom svårt att fokusera på undervisningen.

Tryggheten grundläggs i familjen. Därför är det viktigt att skolan också involverar familjerna i att skapa trygghet och arbetsro i skolan. Med väldigt få undantag vill föräldrar sina barns bästa. De vill att det ska gå bra för barnet och oroar sig om barnet kommer snett i något avseende.

Kristdemokraterna vill lyfta fram föräldrarnas roll i fråga om ordning och reda i klassrummet genom ett ansvarskontrakt som ska presentera vad som är skolans och lärarens ansvar och vad som är föräldrarnas ansvar när det gäller elevens utbildning och ansvar för att uppföra sig. Även elevens eget ansvar för studier, läxor, attityder och beteenden är viktigt att betona. Föräldrarnas medverkan i skolarbetet och när det gäller elevernas lärande måste uppvärderas, och föräldrarnas möjlighet att bidra ska stärkas.

Men det är inte alltid lätt att vara förälder. Det är något helt annat att vara småbarnsförälder än att ha tonåringar. Kristdemokraterna vill därför införa utbildningsträffar, en form av föräldrautbildning som fortsätter och följer med i barnets olika utvecklingsfaser med någon halvdag per termin under hela skoltiden. Man behöver som förälder kunskap och tips om hur man stöttar sitt barn på bästa sätt men också om hur man sätter gränser och om hur man kan hjälpa barnet i skolarbetet.

Det finns också goda exempel på hur skolan har involverat föräldrarna, ibland i samarbete med socialtjänst och polis. Så har man kunnat hjälpa barnet att få ordning på studierna och livssituationen.

Men otrygghet kan också skapas av oklara regler och förhållningssätt, som en del har varit inne på. I skollagen tydliggörs elevens rätt till trygghet och studiero och att inte bli utsatt för kränkande behandling. Det är ett lagkrav att rektor ska besluta om ordningsregler på varje skolenhet – de ska utarbetas under medverkan av eleverna. Där ska det beskrivas vilka sanktioner som ska gälla för den elev som bryter mot reglerna. Och när en elev bryter mot ordningsreglerna är det centralt att man i samarbete med föräldrar och vårdnadshavare löser problemen. Föräldrar har ett ansvar även under skoltid. Därför behövs tydliga riktlinjer till både skolläddning och lärare.

Anf. 8 ROGER HADDAD (L):

Fru talman! Det är anmärkningsvärt att den socialdemokratiska regeringen inte tar dessa frågor på större allvar. Man kan inte bara hänvisa till att det är fler som söker till lärarutbildningen. För två år sedan var det ingen konkurrens om hälften av platserna på lärarutbildningen.

Vi har 40 000 lärare som har lämnat yrket, fru talman. Den absolut viktigaste faktorn för att man lämnar yrket i förtid, och inte på grund av pension, handlar om bristande arbetsmiljö, bristande villkor, bristande förutsättningar och bristande mandat. Vi har problem i svensk skola. Det handlar inte bara om den allvarliga bild och den rapport som Lärarförbund-

et pekar på – där gör man mindre studier. Statens skolinspektion kom i höstas med en nationell mätning, en granskning. Man har i över tio år tittat på samtliga Sveriges skolenheter. Det är drygt 4 000 skolenheter som man på olika sätt har granskat i sin uppföljning kring studiero och trygghet.

Lärare får avsätta mer tid av undervisningen till att upprätthålla ordningen i klassrummet. Det som är mest allvarligt, fru talman, är att sex av tio lärare avstår från att ingripa mot stöket och ordningsstörningarna i klassrummet av rädsla för att bli anmälda.

Det absolut första jag gjorde i januari 2019 var att kräva att Barn- och elevombudet omedelbart skulle avvecklas. Jag förstår att Socialdemokraterna vill behålla denna dysfunktionella funktion på Skolinspektionen som har avlövats lärarna på auktoritet och underminerat respekten för Sveriges lärare. Endast fyra av tio lärare tycker att det är tydligt vad de enligt skollagen får göra och vad de inte får göra vid ordningsstörningar. Att sex av tio lärare avstår från att ingripa av rädsla för att bli anmälda till Skolinspektionen visar att vi har oerhörda problem.

Jag har själv i två och ett halvt år varit med och förhandlat om en nationell plan för studiero och trygghet. Men varför dröjer det så länge? Det arbetet var ju klart redan i mars för ett år sedan, fru talman.

Det tog flera månader innan den socialdemokratiska regeringen skickade ut förslagen på remiss. Jag hade hellre sett att dessa lagskärpningar hade börjat gälla redan den 1 januari i år, även om det också skulle vara försenat. Det handlar om omplacering, om avstängning och om beslagtagande av farliga föremål. Knivar och vapenliknande föremål är det vanligaste, efter mobiltelefonerna, som våra lärare och rektorer får beslagta, fru talman. Detta om något säger hur allvarligt läget är inom svensk skola och att mer måste göras för att öka tryggheten.

Anf. 9 ANNIKA HIRVONEN (MP):

Fru talman! I morse skjutsade jag min sexåriga son till skolan efter en veckas covid-19-isolering. På vägen dit pratade vi om klasskompisarna som inte lyssnar fast det är läraren som bestämmer, om barnen som inte får vara med på lekarna när läraren inte ser på och om att lärarens ögon omöjligt hinner se allt.

De är sex år, små barn. Som mamma har jag svårt att släppa magkänslan efter samtalet och oron över att just mitt barns skolgång ska trasas sönder av mobbning. Som skolpolitiker oroas jag över att lärarnas auktoritet utmanas och över vad det betyder i min sons klassrum och i alla andra barns klassrum i Sverige.

Lärarförbundets rapport *Håll käften kärring* uppmärksammar allvaret i en arbetsmiljö där både yngre och äldre elever men också deras föräldrar utsätter lärare för hot och annat verbalt och fysiskt våld. Hot och våld hör inte hemma i skolan.

Enligt denna undersökning är fritidshemmen och förskoleklassen de verksamheter där lärare oftast blir utsatta. Det är verksamheter med större barngrupper och färre vuxna per barn. I fritidshemmen har dessutom barn som behöver särskilt stöd i skolan inte rätt till det. Dessa faktorer påverkar utsattheten för hot och våld.

Något av det mest alarmerande i Lärarförbundets rapport är som sagt att det inte bara är barn som utsätter lärare utan att nästan var fjärde lärare också har utsatts av föräldrar. Det här måste jag säga är ett av de absolut

Prot. 2021/22:58
25 januari

*Särskild debatt om
bristande trygghet i
skolan*

allvarligaste symtomen på en marknadsskola som har gjort föräldrarna till kunder och lärarna till servicepersonal. Hot om att flytta sitt barn och barnets skolpeng om man inte får igenom sin önskan är en av de vanligare formerna av hot som lärare berättar att de utsätts för.

I skolan ska såväl elever som personal känna sig trygga, och det är viktigt att agera tidigt och sätta gränser redan när barnen är små för att undvika att äldre barn utsätter både lärare och andra i samhället för grövre våld senare i livet. Vi politiker har ett ansvar för att se till att lärare och annan skolpersonal har resurserna som krävs för det.

Anf. 10 Statsrådet LINA AXELSSON KIHLEBLOM (S):

Fru talman! Det känns som om det finns stor enighet om de förslag om skollagen som vi nu lägger fram och att dessa kommer att vinna gehör här. Det är precis det jag hör från flera av er.

Det handlar alltså om möjligheten, behörigheten och befogenheten att ingripa utan tvekan. Den lag som vi har från alliansregeringen från 2011 var väldigt otydlig och väldigt flummig. Läroplanen var otydlig och flummig, och det har gjort det svårt för till exempel Barn- och elevombudet att veta riktigt hur man ska bedöma i de här fallen.

Jag är stolt över att kunna säga att det som jag hör er prata om, som pengar till kollegor, har vi gett, och vi vill ge mera. Det handlar också om tydliga befogenheter i lag och möjligheter för både lärare och rektorer samt om att elever som stökar och bråkar ska kunna omplaceras. Man ska hitta andra platser, allt för elevernas trygghet.

Vi har också tydligt berättat hur vi ska göra med resursskolor. Även de elever som vi måste flytta på har rätt till utbildning. Det måste finnas tydlig nationell uppföljning så att vi vet vad som händer där ute. Det måste också finnas tydlig lokal uppföljning. Det ska inte finnas någon tveksamhet hos våra politikerkolleger ute i kommunerna om att man regelbundet ska följa upp hur elever och lärare har det så att man på de skolor där det händer faktiskt kan sätta in insatser på en gång.

Det här är grundläggande. Därför är jag glad över att det finns ett sådant gehör för den nationella plan för trygghet och studiero som vi gick till val på.

Några av er har tagit upp en sak som jag tycker är ganska intressant. Det är stökigt i vissa klassrum, fru talman. Vi socialdemokrater ger förutsättningar för att lyckas bättre med den utmaningen. Men ska vi lyckas ännu bättre måste också stöket på skolmarknaden, som gjort lärare till servicepersonal utan befogenheter gentemot vårdnadshavare och elever, upphöra.

Allt hänger nämligen ihop. Elever är inte kunder som alltid har rätt. Vi måste återta den demokratiska kontrollen över ordningen i skolan.

Anf. 11 FREDRIK CHRISTENSSON (C) replik:

Fru talman! Tack till statsrådet för att hon medverkar i den här debatten! Det finns många viktiga delar att säkerställa, och det är viktigt med insatser för att lärare ska kunna agera. Jag vill ta fasta på något som statsrådet nämnde i sitt anförande: att tydlig nationell uppföljning är viktigt.

För vissa barn är skolan den trygga platsen. Det är där man har sina vänner och en trygghet när andra delar av ens liv är mer problematiska.

Men för andra elever är skolan platsen där man inte känner trygghet utan utsätts för trakasserier, kränkningar, mobbning, hot och våld.

Från utbildningsutskottets sida drev vi på om att vi ska göra en nationell uppföljning av statistiken över frånvaro för att se hur skolorna arbetar med att följa upp elever som inte är i skolan. Nu har Skolverket kommit med en rapport där man ser att det behövs lagändringar, så min fråga till statsrådet är hur man tänker ta vidare den rapport som Skolverket nu har presenterat när det handlar om frånvarostatistik.

Anf. 12 Statsrådet LINA AXELSSON KIHBLÖM (S) replik:

Fru talman! Fredrik Christensson ställer en väldigt viktig fråga, och jag är beredd att diskutera hur vi skulle kunna jobba med just denna viktiga fråga. Jag tycker nämligen att vi kan följa upp närvaro och problematisk frånvaro och generellt hitta gemensamma ramar för hur vi hanterar elever som har det svårt i skolan.

Skolan är till för alla elever, och därför är det viktigt att vi har en skola som strävar mot inkludering. Där det inte fungerar ska vi hitta praktiska lösningar. Det kommer att kosta, men det finns möjligheter för det.

Anf. 13 FREDRIK CHRISTENSSON (C) replik:

Fru talman! Tack, statsrådet, för svaret!

Jag tycker att det är angeläget att peka på just problematisk skolfrånvaro för att fånga upp elever som inte befinner sig i skolan och att man arbetar aktivt på lokal nivå för att fånga upp dessa elever och se bakgrundsfaktorerna, inte minst utifrån dagens ämne som handlar om trygghet och studiero. Vi behöver också på nationell nivå få förutsättningar att följa den utvecklingen för att kunna göra insatser.

Jag tycker att Skolverkets rapport är väldigt läsvärd, och där finns konkreta förslag om ändringar i lagstiftningen när det handlar om att definiera vad som är ogiltig och giltig frånvaro.

Det gläder mig därför att ministern är positiv till detta, men jag förväntar mig också att regeringen kommer att agera relativt skyndsamt för att få det här på plats. Detta är en fråga som utbildningsutskottet i bred enighet har lagt fram och arbetat för tidigare, och jag hoppas därför att regeringen tar det framåt.

Anf. 14 Statsrådet LINA AXELSSON KIHBLÖM (S) replik:

Fru talman! För mig är det viktigt att alla elever passar in i den svenska skolan. Ingen elev ska bli bortvald. Ingen elev ska bli utsorterad. Jag ser det som väldigt tydligt att alla elever har en positiv framtid. Vissa elever har utmaningar innan de når dit, och där är det viktigt att samhället kan kraftsamla. Resurserna ska gå dit. Fokus i hela styrkedjan, från oss som stiftar lagar och ger förutsättningar till lärare i klassrummen som ska tillämpa det här, ska vara att alla elever ska klara sig.

Där tror jag att Socialdemokraterna och Centerpartiet kan hitta lösningar på frågorna i framtiden.

Anf. 15 ROGER HADDAD (L) replik:

Fru talman! Liberalerna har begärt att denna debatt ska hållas, och den handlar om studiero och trygghet – ingenting annat.

Prot. 2021/22:58
25 januari

*Särskild debatt om
bristande trygghet i
skolan*

Den nationella plan som Socialdemokraterna pratar om skulle aldrig någonsin ha kommit så långt utan Liberalernas medverkan. Vi har puttat på Socialdemokraterna i decennier i frågan om att omplacera, stänga av och vidta åtgärder för att öka lärarnas befogenheter. Ni har i decennier röstat emot just de förslagen. Men tack vara Liberalernas aktiva medverkan kommer det fram en nationell plan för studiero. Socialdemokraterna har främst pratat om mobiltelefoner, men vi har pratat om lärarnas befogenheter samt om att kunna omplacera och stänga av hotfulla elever som betar sig illa mot lärare och elever.

Fru talman! Min fråga handlar om Barn- och elevombudet. Den funktionen har till och med Statskontoret kritiserat. Varför vill regeringen behålla denna dysfunktionella funktion?

Anf. 16 Statsrådet LINA AXELSSON KIHLEBLOM (S) replik:

Fru talman! Det är faktiskt lite på grund av Liberalerna som vi står här i dag och diskuterar tryggheten. Det handlar om en otydlig läroplan, minskade resurser för att det läcker pengar och en skolmarknad där lärare har blivit servicepersonal. Vi har framför allt sett otydligheten i skollagen om behörighet och befogenhet för lärare att ingripa. Frågan har utretts.

Det är inte så lätt för våra expertmyndigheter att tillämpa en svårtolkad skollag, som Liberalerna skapade, och en läroplan, som Liberalerna skapade. Ger vi dem förutsättningar med tydlighet kommer de att kunna tillämpas på ett mycket bättre sätt.

Anf. 17 ROGER HADDAD (L) replik:

Fru talman! Skolministerns minne är kort när det gäller med vilka partier hon har fått igenom resursökningar till svensk skola de senaste tre åren, nämligen med Liberalernas hjälp.

Men i den här debatten om studiero och trygghet är inte problemet pengar. Det spelar ingen roll hur mycket vi står här och säger att vi ska öka lärarnas befogenheter om ett barn- och elevombud underminerar läraryrkets status. Skolinspektionen har inte det problemet. Skolinspektionen gör bedömningar och kritiserar skolor. Även i de ärenden och fall där varken polisen eller Skolinspektionen har gått vidare har Barn- och elevombudet gått vidare och drivit skadeståndsyrkanden.

Kom inte och säg att det är ett generellt problem för landets myndigheter, utan det här är ett problem för Barn- och elevombudet. Det är en myndighet som ni inrättade våren 2006. Den har spelat ut sin roll. Till och med lärarna säger att kritiken inte är begriplig.

Anf. 18 Statsrådet LINA AXELSSON KIHLEBLOM (S) replik:

Fru talman! Barn- och elevombudet tillämpar skollagen och tittar även på annat. Det finns faktiskt också fall, till exempel vid sexuellt utnyttjande, där en sådan institution kan vara berättigad. Jag tror att med tydliga regler och tydliga befogenheter blir det också lättare att veta var gränserna ska gå. Då slipper Barn- och elevombudet stå där och titta på olika bedömningar hit och dit.

Det har varit svårt för många expert- och skolmyndigheter att tillämpa den otydlighet som har funnits. Men den ska vi nu råda bot på. Det gläder mig att så många är för det förslag till lagstiftning som vi kommer att presentera inom kort.

Anf. 19 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! Jag vill också tacka vår nya skolminister för engagemanget och deltagandet i den här jätteviktiga debatten om trygghet och studiero i skolan. Tillsammans med Miljöpartiet, Centerpartiet och Liberalerna förhandlade hennes företrädare om flera viktiga produkter, bland annat nationell plan för trygghet och studiero.

Finns det några planerade förändringar, Lina Axelsson Kihlblom, jämfört med den produkt som var långt kommen när först januariavtalet och sedan regeringssamarbetet förändrades? Vad är det som kommer till eller möjligtvis dras ifrån?

Anf. 20 Statsrådet LINA AXELSSON KIHBLBLOM (S) replik:

Fru talman! Jag måste tyvärr göra Annika Hirvonen besviken. Jag tillträdde i början av december, och jag kan faktiskt inte här och nu redogöra för den resa som ett sådant här lagförslag har gjort.

Det är viktigt att alla de förslag som vi lägger fram är förankrade i professionen, att vi har frågat runt och lärt oss mycket av olika instanser. Myndighetsutövare och andra ska få tycka till. På så sätt kan vi landa i någonting.

Generellt anser jag att ingen lagstiftning är perfekt. Vi ska utvärdera, mäta och diskutera tillämpningen. Om lagen inte är tillräcklig går vi vidare och fattar fler beslut.

Anf. 21 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! En fråga som är uppe i debatten och som Liberalerna ensamma har drivit är ju att avskaffa den instans, Barn- och elevombudet, som står upp för barns rättigheter när barn har blivit utsatta för till exempel mobbning eller andra kränkningar i skolan.

En fråga som har utretts och diskuterats länge är ju att det i dag är lättare att få upprättelse om man har blivit utsatt för mobbning på grund av sitt utseende än vad det är om man har blivit kränkt enligt diskrimineringsgrunderna, till exempel ras, kön eller religion. Kommer skolministern att rätta till detta och se till att stärka barns skydd mot diskriminering i skolan?

Anf. 22 Statsrådet LINA AXELSSON KIHBLBLOM (S) replik:

Fru talman! För mig ska det vara nolltolerans mot alla former av kränkning eller diskriminering. Om vi inte lyckas med detta måste vi se över dessa frågor så att vi lyckas.

Svensk skola har flera instanser som man som individ eller representant för skolan kan vända sig till. Här är det viktigt att vi är öppna för att olika myndigheter och uppdrag fångar olika elevgrupper. Därför ska vi inte vara för snabba med att avfärda eller kasta ut barnet med badvattnet bara för att det blåser och viss tveksamhet skapas.

Låt oss sitta ned och titta på den statistik som finns. Om det finns luckor så åtgärdar vi dem.

Anf. 23 KRISTINA AXÉN OLIN (M):

Fru talman! Statsrådet talar här om att det råder stor enighet i salen om olika förslag. Det kanske gäller några av förslagen, men det finns en stor frustration i salen kring avsaknaden av förslag för att råda bot på hot, våld

och otrygghet i svensk skola. Sedan ett par år tillbaka finns i flera skolor lärare och rektorer som tvingas bära överfallslarm för att kunna vistas på sitt arbete.

Fru talman! Nu skyller statsrådet på något som alliansregeringen gjorde 2011. Men om det har varit ett problem hade man kunnat göra något åt det under de sju och ett halvt år som man har haft makten.

Lärarprofessionen har själv lagt fram flera förslag om alltifrån nivå-grupperingar till att säkra resursskolor och specialundervisning för barn med särskilda behov. De vill ändra skollagen för att få mer auktoritet, och de vill ändra lagarna så att rektorer kan stänga av fler elever.

Vi moderater har lagt fram 30 förslag, alltifrån frånvaroregister, som riksdagen beslutade om för över två år sedan men som regeringen ännu inte har verkställt, till att alla skolor ska ha forsknings- och evidensbase-rade program mot kränkningar och trakasserier. Vidare ska lärare och rek-torer omfattas av blåjuslagen, det vill säga skärpt lagstiftning mot dem som hotar eller utsätter lärare och rektorer för våld. All personal ska få kompetensutveckling om kränkningar, hot och våld. Det ska vidare vara mer rättssäker och effektiv hantering av anmälningar med mera. Alla dessa förslag har ni avslagit, statsrådet. Så sent som i dag hade ni chansen i ut-bildningsutskottet att säga ja till att säkra resursskolorna och finansiering långsiktigt, men ni sa nej.

Fru talman! Om Socialdemokraterna tyckt att det varit problem med det som alliansregeringen beslutade har man nu haft sju år på sig att ändra på det. Inte ett enda konkret förslag har man lagt fram i det här huset.

Jag tycker att det är Socialdemokraterna som är ansvariga för att den rådande situationen i svensk skola fortsätter att gå åt fel håll dag efter dag.

Anf. 24 RICHARD JOMSHOF (SD):

Fru talman! Det är inte bara så att Socialdemokraterna bär ett huvud-ansvar för att det ser ut som det gör. Man agerar dessutom senfärdigt.

I maj 2021 presenterades en nationell plan för trygghet och studiero i skolan med bland annat ökade befogenheter för skolpersonal och under-lättande av tillfällig omplacering och avstängning av elever. Allt detta hade kunnat vara verklighet i dag om vi hade fått bestämma.

Problemet är att förslaget inte räcker. Jag menar att vi måste göra upp med flumskolan. Skolans huvudsakliga uppdrag är att förmedla kunskap, inget annat. För att det ska vara möjligt måste skolan naturligtvis vara en trygg arbetsplats för såväl elever som lärare, präglad av respekt och ord-ning och reda.

Skolan behöver ett statligt huvudmannaskap. Med tydliga nationella riktlinjer visar vi elever och föräldrar vad de kan kräva av skolan, men vi ger också skolans personal ökade befogenheter så att de vet vad de har rätt att göra men också vad de *ska* göra när problem uppstår.

Elever som inte fungerar i skolsituationen ska flyttas. De ska flyttas till jourklasser. Det ska vara regel, inte undantag. Elever som utgör en allvar-lig fara ska stängas av och få särskild undervisning på statliga pliktskolor.

De åtgärder som skolpersonalen har till sitt förfogande för att säker-ställa trygghet och studiero ska inte vara tidsbegränsade. Omplacering, av-stängning, kvarsittning och återgång till ordinarie undervisning ska helt avgöras av elevens uppförande.

Skolan ska genomsyras av sund moral och svenska värderingar. Detta för att stärka gemenskap och sammanhållning. Våra friheter och rättigheter ska värnas minutiöst. Flickor och pojkar ska behandlas jämställt.

Prot. 2021/22:58
25 januari

*Särskild debatt om
bristande trygghet i
skolan*

Anf. 25 FREDRIK CHRISTENSSON (C):

Fru talman! Skolan måste kunna garantera en god och trygg studiemiljö för sina elever, och huvudmännen måste kunna garantera en trygg och bra arbetsmiljö för sina lärare och annan personal. Det är viktigt att skolan agerar så fort någon utsätts för mobbning, kränkningar, hot eller våld och att skolan inte utgör en frizon för brott.

Centerpartiet vill stärka lärarna och även rektorerna i deras roller. Vi förväntar oss att den nationella planen för trygghet och studiero tar steg för att stärka möjligheten för lärare att agera, till exempel för att avvisa elever som stör ordningen i ett klassrum.

Från Centerpartiets sida ser vi också ett behov av att skärpa straffen för hot och våld som riktar sig mot lärare och rektorer som agerar inom ramen för sitt nationella uppdrag.

En annan viktig del för att skapa trygghet och studiero är att satsa på hälsofrämjande och förebyggande åtgärder. Elevhälsan är ett viktigt sådant område, där Centerpartiet redan före jul presenterade en rad reformer för att stärka elevhälsoarbetet – bland annat att förbättra kunskaperna och samverka med andra myndigheter. Vi vill att elevhälsa ska vara en del av ämnet inom rektorsprogrammet och att utbildning på området ska erbjudas övrig personal på skolan, såsom mentorer, assistenter och kamratstödjare.

Vi behöver från politikens sida nationellt skapa förutsättningar för att huvudmän ska kunna agera för att säkra trygghet och studiero på skolorna och för att rektorer och lärare ska kunna agera genom att Skolinspektionen faktiskt agerar när detta brister.

Lokalt behöver huvudmännen arbeta från sin sida för att säkerställa att lärarna får en bättre arbetsmiljö och eleverna får en trygg läromiljö. Det finns många goda exempel runt om i landet på hur man arbetar systematiskt och drar lärdom av de framgångsfaktorer som finns för att skapa en trygg skola. Vi behöver se till att det sker på varenda skola för att alla elever ska få en trygg och bra skola och alla lärare ska få en god arbetsmiljö.

Anf. 26 DANIEL RIAZAT (V):

Fru talman! Trakasserier och diskriminering är ett stort samhällsproblem, och vissa grupper är mer utsatta än andra. De senaste åren har stiftelsen Friends kartläggningar visat att kränkningar kopplade till etnicitet, det vill säga av rasistisk karaktär, är den vanligaste grunden för trakasserier av barn på både mellan- och högstadiet.

I årets Friendsrapport framkom det också att utvecklingen inte har gått åt rätt håll. Bland eleverna som uppgav att de är utsatta för kränkningar på mellan- och högstadiet är de vanligast förekommande trakasserierna återigen kopplade till diskrimineringsgrunden etnicitet.

Trots detta, samt det faktum att forskningsstudier från bland annat Harvard University visar hur rasism och dess konsekvenser skadar barns psykiska och fysiska hälsa, saknar många skolor fortfarande konkreta verktyg för att medvetet arbeta förebyggande för att hantera kränkningar, trakasserier och ojämlik behandling som har sin grund i afrofobi eller annan

diskriminering på grund av hudfärg. Detta bidrar till att tusentals barns upplevelser av rasism i skolan och förskolan i Sverige inte erkänns.

I rapporten *Vuxna – vad gör dom?* som nyligen togs fram av Rädda Barnen delar barn med sig av sina erfarenheter av rasism och diskriminering och hur de upplever att vuxna hanterar det. Rapporten visar att de vuxna som arbetar i skolan måste få betydligt bättre kompetens i fråga om vad rasism är och vad de behöver göra för att förhindra den.

Vi menar att Skolverket bör få i uppdrag att ta fram en konkret handlingsplan, och vi vill att regeringen och Sveriges kommuner ska göra mer för att motverka rasismen samtidigt som vi kommer att motverka rasisterna här i riksdagen.

Anf. 27 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Fru talman! Tryggheten i skolan är nära kopplad till tryggheten i hemmet men också till lärares och skollednings befogenheter att ingripa vid problem, som vi hört.

Men den fysiska miljön på skolan är också viktig. Finns det miljöer där mobbare kan agera fritt utan att någon vuxen ser det? Nedgångna lokaler sänder signaler om att skolan och undervisningen inte prioriteras, nedskräpning och skadegörelse likaså. Enligt the broken window theory måste det motverkas.

Elever som får hjälpa till att ställa till rätta efter nedskräpning och skadegörelse lär sig att ta ansvar för sina handlingar. De tänker sig för innan de spottar snus eller sparkar sönder en papperskorg nästa gång. Det kanske inte ens blir någon nästa gång.

Tryggheten på skolan stärks om det finns tillräckligt många vuxna runt eleverna. Skolvärdinnor, vaktmästare och lokalvårdare är viktiga vuxna runt eleverna och bidrar till att skapa lugn i korridorerna, för att inte tala om elevvårdspersonalen med skolläkare, skolsköterska, kurator, psykolog, och specialpedagog. Hela teamet runt eleven behövs.

Vi kristdemokrater vill också stödja samverkan med civilsamhället i skolan, med exempelvis klassmorfar eller guldormor och med idrottsföreningar som hjälper till med rastaktiviteter.

Tryggheten är också kopplad till miljön utanför. I områden med särskilda utmaningar är det svårt att undvika att utmaningarna följer med in på skolan. Därför vill vi ha en namngiven skolpolis på varje skola i det förebyggande arbetet, någon som regelbundet finns med och lär känna eleverna och som motverkar att de dras in i fel sorts aktiviteter genom att de kan bli igenkända av polisen.

Jag vill avsluta med ett afrikanskt ordspråk: ”Det behövs en hel by för att fostra ett barn.” Samverkan behövs för att vi ska kunna ge våra ungdomar bästa möjliga förutsättningar att lära för livet.

Anf. 28 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! Jag håller inte med KD om deras familjepolitik, men när Gudrun Brunegård i sitt första anförande talade om allianser mellan föräldrar och skola kunde jag inte annat än instämma. Det är centralt för att hantera och få bukt med incidenter som handlar om våld och hot och för att se till att detta inte upprepas.

Men Gudrun Brunegårds förslag på lösningar åstadkommer inte detta – inte i dagens marknadsskola. När föräldrar alltmer börjar betrakta sig

själva som kunder på en marknad och tänker att eleverna alltid har rätt bryts den där alliansen. Vi måste återupprätta den. Vi måste se till att skolan inte är en marknad och att ingen förälder eller elev betraktar sig som en kund och föreställer sig att man alltid har rätt.

Anf. 29 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) replik:

Fru talman! Detta är en väldigt viktig aspekt i det hela. Jag tror inte att ett ansvarskontrakt, som det Kristdemokraterna vill ha, måste vara nedskrivet och undertecknat formellt och fysiskt. Men en tydlig beskrivning av vad som faktiskt är skolans uppdrag, vad som är föräldrarnas uppdrag och vad som är elevens eget ansvar skulle underlätta när det gäller den här typen av diskussioner och oklarheter.

Uppdraget för varje skola är detsamma, oavsett vilken skola man går i. Varje förälder har naturligtvis rätt att välja skola, och det menar vi att man ska fortsätta att ha. Men uppdraget för varje skola är detsamma, och man ska inte kunna spela ut på det viset. Om regelverken är likartade överallt spelar det ingen roll vilken typ av skola eleven går i.

Anf. 30 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! I dag används dock skolbytet av föräldrar som inte tycker att det är ett problem att deras barn beter sig illa eller kanske våldsamt eller som vill undvika uppföljning av socialtjänsten när en skola orosanmäler eller börjar tala om det. Det är ett stort problem hur dagens marknad fungerar, och det ligger i vissa aktörers ekonomiska intresse att det fortsätter att vara så.

Innan marknaden kom in på skolområdet behövdes inget tal om kontrakt mellan föräldrar och skola, utan det var underförstått.

Jag vill avsluta med att berätta om när jag själv första gången tog kontakt med förskolehuvudmannen gällande en allvarlig kränkning som mitt barn hade utsatts för. Då frågade ansvariga på kommunen om jag ville få hjälp att byta förskola. Jag tycker att det har gått för långt; att byta skola kan inte vara lösningen när det gäller kränkningar, hot och våld i klassrummen. Vi måste tillbaka – bort från marknadslogiken.

Anf. 31 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) replik:

Fru talman! Jag håller fullständigt med om att kränkningar, hot, våld och utpressning inte hör hemma i skolan. Varje skola har en skyldighet att värna om varje elevs människovärde och frihet från kränkningar samt om en god och trygg studiemiljö. Där står Annika Hirvonen och jag på samma sida; det är självklart att detta måste vara första prio för att man ska kunna ge den trygga miljö för lärande som varje barn har rätt till.

Anf. 32 ROGER HADDAD (L):

Fru talman! Liberalerna begärde den här debatten om bristande studiero och trygghet i skolan därför att läraryrket är det viktigaste yrke vi har i samhället.

Det smärta många av oss skolpolitiker när lärarna inte känner trygghet, tillit, förtroende och stöd från samhället. Det smärta oss när regelverk sätter krokben, när skolmyndigheter förföljer lärare genom skadestands-

Prot. 2021/22:58
25 januari

*Särskild debatt om
bristande trygghet i
skolan*

yrkanden och när huvudmännen inte ger dem rätt förutsättningar och resurser.

Vi ser också att antalet anmälningar till Arbetsmiljöverket har fördubblats. Dessa siffror är några år gamla, fru talman. Därför kräver Liberalerna att regeringen ger Arbetsmiljöverket ett nytt uppdrag. Det senaste är från 2016, och utvecklingen går åt fel håll. De kontakter vi har på Arbetsmiljöverket säger att hoten och våldet ökar. Det fysiska våldet ökar i skolan, och vi ser inga tecken på att detta inte skulle innebära att problemen ökar.

Vi menar att skollagen måste förtydligas i kapitel 5 när det gäller befogenheterna. Detta har vi krävt – omgående och återkommande – sedan 2019.

Jag vill också ta upp kapitel 6, om kränkningar och kränkthetsbegreppet. Att en elev känner att den har blivit kränkt vid ett ingripande från vuxna i skolan behöver inte betyda att eleven faktiskt har blivit kränkt. Lärarna måste känna trygghet, förtroende och tillit till skollagen och regelverket.

Det gäller också att vi har ett samhälle – vuxna, föräldrar, vårdnadshavare och andra – som ser upp till läraryrket. Om vi inte hade haft 40 000 som hade lämnat yrket – och var femte lärare säger att den överväger att lämna läraryrket just på grund av hot och våld – hade vi inte haft någon lärarbrist. Det viktigaste vid sidan av studiero är tillgången på behöriga och utbildade lärare.

Anf. 33 DANIEL RIAZAT (V) replik:

Fru talman! Jag tror att det ibland är svårt att vara komiker i det här landet när Roger Haddad står i talarstolen och pratar om de här frågorna.

Liberalerna styr i hälften av Sveriges kommuner. Liberalerna ligger bakom majoriteten av de skollagar och läroplansändringar som har tillkommit under de senaste decennierna. Liberalerna är ett av de partier som är anledningen till att vi har ett marknadsexperiment i svensk skola. Elever behandlas som kunder, kunskap och bildning ses som en vara och det är inte alla barns rätt till kunskap utan ett fåtal aktieägares vinster som sätts i främsta rummet.

Samtidigt står Roger Haddad och pratar om trygghet i skolan. Vilken trygghet har Liberalerna bidragit med till den svenska skolan? Allt det som Roger Haddad står och kritiserar just nu är sådant som han själv har varit ansvarig för.

Anf. 34 ROGER HADDAD (L) replik:

Fru talman! Jag och mitt parti var med och bidrog till att 2010 års lagstiftning för första gången ställde samma krav på kommunala skolor som på fristående skolor. Inte minst var vi med och bidrog när det gällde kapitlet om särskilt stöd och extra stöd i form av anpassningar för de elever som har behov av det.

Det är dock inte detta som den här debatten handlar om. Den här debatten handlar om att vi har 40 000 lärare som har lämnat yrket, om att anmälningarna till Arbetsmiljöverket om hot och våld har fördubblats och om att sex av tio lärare avstår från att ingripa mot ordningsstörningar av rädsla för att bli anmälda, bland annat till en funktion som Vänsterpartiet fortfarande stöttar, nämligen Barn- och elevombudet.

För övrigt, fru talman, har Vänsterpartiet röstat nej till många av de andra skärpningar som vi har drivit på för och velat se i många år när det gäller omplacering och avstängning.

Anf. 35 DANIEL RIAZAT (V) replik:

Fru talman! Samma lärare som Roger Haddad pratar om ber i kommun efter kommun Liberalerna att sluta skära ned på skolan. Samma skolpersonal som ser otryggheten och känner den varje dag på sin arbetsplats vill få bort Liberalerna från makten så fort som möjligt för att det återigen ska göras satsningar på skolan i stället för nedskärningar. De vill få bort Liberalerna så att vi kan avskaffa den marknadslogik som skapar otrygghet i den svenska skolan.

Det som Liberalerna – tyvärr tillsammans med regeringen – presenterar som svar är mobilförbud och en rad andra meningslösa lagändringar som inte kommer att leda till någon trygghet. Möjligheten att ha mobilförbud på landets skolor finns redan.

Det vi kan konstatera är att Liberalerna är orsaken till att denna debatt behöver existera. Samtidigt är Liberalerna de som har tagit initiativ till att diskutera de problem som de själva har skapat i det här landet.

Anf. 36 ROGER HADDAD (L) replik:

Fru talman! Om Vänsterpartiet kommunisterna hade haft mindre inflytande i den här kammaren hade vi inte haft det här skollotteriet, som ni bidrog till 1989 när man kommunaliserade svenskt skolväsen, Daniel Riazat. Liberalerna vill tvärtom ha statligt huvudmannaskap, så att staten tar det fulla ansvaret för uppföljning, finansiering, arbetsgivaransvar med mera för att komma åt de stora skillnader som vi ser i landet.

Negligera inte och underkänn inte den problembild som vi ser! Det här är verkligheten, Daniel Riazat och Vänsterpartiet. Var femte lärare överväger att avsluta sin anställning som lärare på grund av hot och våld i skolan. Varannan lärare har blivit utsatt för olika typer av våld och hot, enligt Lärarförbundets enkät från i höstas. Det är beklämmande att ni inte tar det här på större allvar.

Anf. 37 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! Jag vill inleda med att tacka Roger Haddad för initiativet till en debatt om en viktig fråga, nämligen trygghet och studiero i skolan. Men jag är bestört, fru talman, över att en av Liberalernas viktigaste lösningar på att elever och lärare blir utsatta för hot och våld i skolan är att avskaffa den instans som står upp för de barn som blir utsatta för mobbning, våld och trakasserier i skolan.

Barn- och elevombudet företräder barn som blir utsatta för det som vi alla tillsammans är överens om att ingen ska utsättas för i skolan. Vi i Miljöpartiet vill försvara barns rättigheter. Att försvaga barns rätt till upprätthållande vid mobbning är ingen lösning på hot och våld i skolan.

Anf. 38 ROGER HADDAD (L) replik:

Fru talman! Den här debatten handlar över huvud taget inte om mobbning i skolan. Den handlar om sådant som att sex av tio lärare avstår från att ingripa vid ordningsstörningar. Det handlar om hot och våld. Elever

Prot. 2021/22:58
25 januari

*Särskild debatt om
bristande trygghet i
skolan*

som stör undervisningen får inte någon konsekvens. Skolinspektionen frågar eleverna: Tycker ni att man ska få en konsekvens när man bryter mot era egna lokala ordningsregler? Då blir svaret: Ja, absolut!

Varför upprätthålls då inte ordningen, Annika Hirvonen från Miljöpartiet? Jo, för att de vuxna inte vågar ingripa. Så är det på grund av ett ottydligt regelverk och funktionen Barn- och elevombudet.

Vi behöver inte dubbla uppsättningar. Vi har en skollag. Vi har än så länge kommunalt huvudmannaskap. Vi har lokala skolnämnder. Vi har Skolinspektionen, som ska granska och kritisera de friskolor och kommuner som inte följer lagstiftningen och inte arbetar förebyggande.

Anf. 39 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! Vi har i Barn- och elevombudet en instans som står upp för det enskilda barnets rätt att aldrig utsättas för våld, hot, mobbning eller andra kränkningar i skolan. Det är den instansen som Liberalerna vill plocka bort. Ni vill plocka bort den instans som företräder barns och elevers rättigheter.

Jag och Miljöpartiet vill förtydliga regelverket. Vi vill se till att lärare aldrig ska vara oroliga att ingripa för att förhindra våld, trakasserier och hot mot till exempel eleverna. Lösningen är förtydligade regelverk och stärkta mandat. Lösningen är inte att försvaga barns och elevers rätt.

Anf. 40 ROGER HADDAD (L) replik:

Fru talman! Tyvärr får jag för min del som avslutning på den här debatten konstatera att vi på grund av Socialdemokraterna och Miljöpartiet aldrig kommer att få bort Barn- och elevombudet och de dysfunktionella myndigheter vi har i Sverige. Det är precis de funktioner som Statskontoret så sent som vintern 2021 underkände. Man sa att de bidrar till ökad administration. Kommunerna, huvudmännen, begriper inte vad Barn- och elevombudet säger. Det har ingen koppling till verkligheten. Enligt den allmänna debatten har det blivit ett ombud för bråkstackarna.

Jag vill ha en skolinspektion som tar elevernas sida och jagar kommuner som inte tar tag i mobbning och trakasserier. Men vi måste också, fru talman, ha ett regelverk som ger lärarna auktoritet och befogenheter, så att de kan bidra till tryggheten och studieron. Det är de elever som mest behöver skolan som drabbas.

Anf. 41 ANNIKA HIRVONEN (MP):

Fru talman! I samband med att Lärarförbundet presenterade den rapport som gav upphov till dagens debatt krävde de också att vi politiker vidtar de åtgärder som verkligen kan åstadkomma förändring och få bukt med hot och våld i skolan.

De kräver att staten tar över huvudansvaret för skolans finansiering och tillskjuter de medel som behövs för att skapa trygghet och studiero för både lärare och elever. De kräver att elever som är i behov av stöd får det och att huvudmännen säkerställer att alla skolor har tillgång till speciallärare, specialpedagoger, skolkuratorer, skolpsykologer och andra viktiga kompetenser. De kräver också att fritidshemsutredningens förslag, som utredaren, det miljöpartistiska kommunalrådet Linda Eskilsson, presenterade, genomförs. Förslagen gäller bland annat fler legitimerade lärare, mindre gruppstorlekar och ändamålsenliga lokaler.

Jag vill härmed lämna besked om att vi i Miljöpartiet ställer oss bakom kravet om ökat statligt ansvar för skolans likvärdiga finansiering, att vi fortsatt kommer att arbeta för att säkerställa att det finns speciallärare, specialpedagoger, skolkuratorer och skolpsykologer för alla elever i vårt land och att vi fortsätter arbetet för att stärka fritidshemmen. Vi vet att resurser spelar roll. Det är fruktansvärt dyrt när det sparas på skolan. Priset betalar ytterst eleverna, som inte får den undervisning de har rätt till.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag tacka alla lärare som går till jobbet varje dag för att ge varje elev möjligheten att nå sin potential.

Anf. 42 KRISTINA AXÉN OLIN (M) replik:

Fru talman! Även Annika Hirvonen hänvisar till Lärarförbundets krav och förslag på lösningar, som jag läste upp tidigare. Jag tycker att det är väldigt intressant vad professionen anser. Det måste vara relevant för oss i det här rummet att veta vad man behöver göra för att få ordning på skolan.

I Moderaternas skola ska alla barn lyckas. Vi tänker inte lämna en fjärdedel av eleverna efter oss, som Socialdemokraterna med inflytande av Miljöpartiet har gjort i över sju och ett halvt år.

Lärarförbundets förslag överensstämmer till stor del med Moderaternas förslag. De vill också se över och skärpa olika skollagar för att stärka lärare och rektorer. De vill att alla skolor ska ha planer mot kränkningar. De vill ha en rättssäkrare och effektivare hantering av anmälningar – det som Roger Haddad tidigare talat så förträffligt om. Förslag efter förslag är precis överensstämmande med det som vi moderater gång på gång föreslagit. Varför har Miljöpartiet tackat nej?

Anf. 43 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! Flera av dessa förslag har vi arbetat med, och de kommer också att presenteras i den nationella plan för trygghet och studiero som Miljöpartiet, Centerpartiet, Liberalerna och Socialdemokraterna har förhandlat fram och som skolministern har lovat att lägga på riksdagens bord.

Om Moderaterna menar allvar med att varje barn ska kunna nå sin fulla potential i enlighet med skollagen går det inte ihop med att en enda krona delas ut i vinst i skatteparadisen utomlands. Det går inte ihop med den skolsegregation som vissa skolbolag tjänar pengar på.

Vi måste få ett stopp på skolmarknaden. Marknadslogiken förstör. Marknadslogiken leder till att vissa föräldrar och elever tror sig vara kunder som alltid har rätt och i värsta fall utövar hot och våld.

Anf. 44 KRISTINA AXÉN OLIN (M) replik:

Fru talman! Det är intressant och avslöjande att både ministern och Annika Hirvonen väljer att tala om system och organisation. Men det är inte det vi moderater värnar om när vi pratar om skolan, utan vi värnar om varenda elev. Vi är bekymrade över eleverna. Vi vill att eleverna ska lyckas. Vi vill ha duktiga och engagerade lärare och rektorer som stannar i skolan.

Socialdemokraterna och Miljöpartiet har inte kommit med ett enda konkret förslag på sju och ett halvt år för att fler barn ska klara skolan och fler lärare stanna kvar. I stället pratar man om system och organisation. Det är ingen lösning.

Vi moderater talar gärna om det också, men det är inte skolans problem. Skolans problem är att det börjar bli kaotiskt på lektionerna och att en fjärdedel av barnen har ont i magen när de kommer till skolan för att de aldrig eller sällan känner sig trygga. Då kan de inte lära sig något. Detta vill vi moderater prata om, inte organisationen.

Anf. 45 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! Den här ohederligheten i svensk debatt och i detta replikskifte bekymrar mig.

Kristina Axén Olin! Hur ska era nedskärningar på likvärdighetsbidraget ge bättre ordning i klassrummen? Hur ska färre kollegor i skolan göra att fler barn blir sedda och får sina behov tillgodosedda? På vilket sätt bidrar vinstutdelningen till ordning och reda i klassrummet?

Systemen tillgodoser i dag inte varje barns rätt att klara skolan. Det är systemens fel, och vi politiker är ansvariga för att åtgärda dessa brister.

Anf. 46 Statsrådet LINA AXELSSON KIHLEBLOM (S):

Fru talman! Jag vill bli ihågkommen som den som gav mer pengar till fler kollegor, mer tid i klassrummen och mindre klasser.

Jag vill också ge tydliga befogenheter i lag och möjligheter för lärare och rektorer att vidta åtgärder.

Jag vill stå för förtydliganden i läroplanen så att alla vet vad man ska kunna, vilket är en bra förutsättning för att skapa lugn.

Jag vill se tydligare nationell uppföljning och frekvent lokal uppföljning med tydliga insatser.

Jag vill ha nolltolerans mot stök och oordning i klassrum och korridorer – men också ordning och reda på skolmarknaden. Pengarna ska gå till eleverna. Vi ska minska segregationen.

Vi måste ta tillbaka den demokratiska kontrollen över skolan. Det är vi som ansvarar för den, så vi kan inte bara släppa iväg den.

Jag avslutar med frågan: Varför sålde vi lärarna på skolmarknaden?
(Applåder)

Den särskilda debatten var härmed avslutad.

§ 2 Meddelande om frågestund

Andre vice talmannen meddelade att frågestund skulle äga rum *torsdagen den 27 januari kl. 14.00*.

§ 3 Anmälan om promemoria om regeringsbildningsprocessen och regeringsskiftet i november 2021

Andre vice talmannen anmälde en från riksdagsdirektören inkommen promemoria om regeringsbildningsprocessen och regeringsskiftet i november 2021. Promemorian lades till handlingarna och fogades som bilaga till detta protokoll.

Följande skrivelse hade kommit in:

Interpellation 2021/22:211

Till riksdagen

Interpellation 2021/22:211 ISF:s granskning av omvårdnadsbidraget
av Bengt Eliasson (L)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 25 januari 2022.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 19 januari 2022

Socialdepartementet

Ardalan Shekarabi (S)

Enligt uppdrag

Marianne Jenryd

Expeditionschef

§ 5 Anmälan om faktrapromemorior

Andre vice talmannen anmälde att följande faktrapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen hade kommit in och överlämnats till utskott:

2021/22:FPM36 Direktiv om bättre arbetsvillkor för plattformsarbete
COM(2021) 762, SWD(2021) 396, SWD(2021) 397, COM(2021) 761
till arbetsmarknadsutskottet

2021/22:FPM37 Förordning om europeiska politiska partier och stiftelser
COM(2021) 734 till konstitutionsutskottet

2021/22:FPM38 Förordning om inrättande av en samarbetsplattform för
gemensamma utredningsgrupper *COM(2021) 756* till justitieutskottet

2021/22:FPM39 Förordning om digitalt utbyte av information om terro-
ristbrottslighet *COM(2021) 757* till justitieutskottet

2021/22:FPM40 Förordning om digitalisering av gränsöverskridande
rättsligt samarbete och tillgång till rättslig prövning samt direktiv med
följdändringar *COM(2021) 759, COM(2021) 760* till justitieutskottet

§ 6 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Skrivelse

2021/22:82 till socialförsäkringsutskottet

Motioner

2021/22:4366 till finansutskottet

2021/22:4354 till finansutskottet

§ 7 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:
Konstitutionsutskottets betänkanden
2021/22:KU4 En konsultationsordning i frågor som rör det samiska folket
2021/22:KU7 Riksrevisionens rapport om myndigheters service till enskilda som inte kan eller vill vara digitala
2021/22:KU9 Rätt till ledighet för politiska uppdrag på lokal och regional nivå i ett annat land
2021/22:KU33 Tryck- och yttrandefrihet, massmediefrågor

Utbildningsutskottets betänkande
2021/22:UbU10 Utökade möjligheter att stänga skolor med allvarliga brister

Svar på interpellationer

§ 8 Svar på interpellation 2021/22:109 om Nato-option i regeringsförklaringen

Anf. 47 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Hans Wallmark har frågat mig varför jag inte har agerat för att införa en Nato-option i Sveriges säkerhetspolitiska linje. Wallmark har också frågat om jag avser att tillmötesgå riksdagen och agera för att en Nato-option införs i den säkerhetspolitiska linjen framgent.

Sveriges säkerhetspolitiska linje ska vara långsiktig, förutsägbar och präglas av kontinuitet. Sverige har därför hittills fattat säkerhetspolitiska beslut i brett samförstånd. Det har varit en styrka för vårt land och en tillgång i förhållande till vår omvärld.

Som regeringen har framhållit är ett svenskt Natomedlemskap inte aktuellt. Vår militära alliansfrihet tjänar oss väl och bidrar till stabilitet och säkerhet i norra Europa. En så kallad Nato-option är inte heller en förutsättning för att ansöka om medlemskap i Nato. Sverige är en suverän stat och har därmed alltid möjlighet att ansöka om medlemskap i Nato, med eller utan en option.

Vår solidariska säkerhetspolitik bygger på att vi samarbetar med andra. Regeringen kommer i enlighet med inriktningen i totalförsvarspropositionen att fortsätta utveckla samarbetet med Nato inom ramen för partnerskapet. Sveriges status som så kallad enhanced opportunities partner möjliggör ett fortsatt skräddarsytt partnerskap med fokus på politisk dialog, informationsutbyte och övningar.

Vår säkerhetspolitiska linje ska vara konsekvent och förutsägbar i förhållande till vår omvärld. Det är inte aktuellt med några tvära kast i den svenska säkerhetspolitiken. Vi lämnar inte den militära alliansfriheten.

Anf. 48 HANS WALLMARK (M):

Fru talman! Jag tror att vi är många som är eniga om att vi just nu ser det kanske största hotet mot den europeiska säkerhetsordningen på årtionden. Utrikesministern och jag har ibland grälat om exakt var vi ska sätta gränsen, 60-, 70- eller 80-tal, men det spelar ingen roll, för det är det abso-

lut största hotet mot den europeiska säkerhetsordningen i närtid och modern tid.

Det är ett annat Europa i dag än för 15 år sedan. Det är annat Europa i dag än för 15 månader sedan. Tyvärr är det nog också ett annat Europa än för bara 15 dagar sedan.

Världen förändras, och det kräver att vi också förhåller oss till verkligheten. Det är nog också en förklaring till att TV4 för någon dag sedan kunde visa att 66 procent av svenskarna är för en så kallad Nato-option. Det är majoritet för detta i alla partier utom i Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Dessa 66 procent har också företrädare bland riksdagens fem partier som står bakom Nato-optionsuttalandet. Dessa fem partier har tillsammans 205 mandat i riksdagen – mot regeringens 100 mandat.

Jag tror också att många svenskar har noterat det andra länder varit tydliga med och inte minst generalsekreterare Stoltenberg och president Biden: Artikel 5 är inte tillämplig på Ukraina.

Med den hotbild som finns från rysk sida mot Ukraina förstår svenska folket att om man står utanför Nato kan man inte räkna med stöd och hjälp. Man kan hoppas, man kan be och man kan önska, men man kan inte veta. Detta har andra replikerat – att det är skillnad på att vara medlem av Nato och att inte vara det. Ukraina är inte det, och Sverige är inte det.

I det läget, när världen förändras, borde man fundera på när Socialdemokraterna kommer att förändras. En Nato-option handlar om en tydlig signal inåt och utåt som stärker Sveriges säkerhet i kontrast till den linje som den nuvarande regeringen driver, där ett svenskt Natomedlemskap direkt utesluts oavsett hur säkerhetsläget utvecklas. För oss handlar det om att markera att det finns ytterligare ett verktyg i den säkerhetspolitiska verktygslådan.

De senaste dagarna har många av oss citerat finländska politiker. Statsminister Sanna Marin, socialdemokrat, sa den 1 januari att Finland bibehåller möjligheten att ansöka om Natomedlemskap och att de har anledning att värna om den valfriheten och se den som reell därför att det handlar om varje lands rätt att själv besluta om sina säkerhetslösningar.

President Niinistö sa i sitt nyårstal för några veckor sedan: ”Till Finlands rörelsefrihet och valmöjligheter hör också möjligheten att alliera sig militärt och ansöka om medlemskap i Nato, om vi själva så beslutar. Nato driver en så kallad öppet hus-politik, och att den fortsätter har upprepade gånger bekräftats för Finland också offentligt.”

Jag tycker att finländska politiker har varit tydligare, ärligare och klarare om att detta säkerhetspolitiska verktyg ligger i verktygslådan.

Hur låter det då från svensk sida, fru talman? Utrikesministern säger att Nato-optionen i stort sett inte betyder någonting, och statsminister Magdalena Andersson sa i sin regeringsdeklaration den 30 november 2021 att Sverige inte ska söka medlemskap i Nato.

Det är en oerhört stor kontrast mellan hur finländska politiker uttrycker sig och hur svenska politiker från det socialdemokratiska partiet gör det. Därför är min fråga till utrikesministern: Hur förhåller hon sig till att 205 mandat i Sveriges riksdag står bakom tanken på en Nato-option? Det är en ganska tydlig riksdagsmajoritet.

Prot. 2021/22:58
25 januari

Svar på
interpellationer

Anf. 49 PÅL JONSON (M):

Fru talman! Låt oss börja där jag tror att vi är ense, utrikesministern, och där vi gör samma bedömning.

För det första är det Sverige och de 30 allierade inom Nato som beslutar om Sverige ska bli medlem, inget annat land. Där tror jag att vi är ense.

För det andra kan vi naturligtvis bli medlemmar i Nato oavsett om vi har en uttalad Nato-option eller inte i vår säkerhetspolitiska linje. Det är enkelt och solklart. Men, fru talman, hela poängen med en säkerhetspolitisk linje är vilka signaler vi vill skicka till vår omvärld. Här finns alltså två olika alternativ. Dels finns den finländska modellen, där man klart och tydligt deklarerar att man håller dörren öppen för ett framtida finländskt Natomedlemskap, dels finns regeringens linje där dörren till ett svenskt Natomedlemskap stängs.

Fru talman! Det finns saker som man inte kan göra om man har en Nato-option. Man kan till exempel inte uttrycka sig så som försvarsminister Peter Hultqvist gjorde under S-kongressen, där han sa att han aldrig kommer att medverka till ett svenskt Natomedlemskap, eller så som han uttryckte sig i DN, att Sverige inte ska bli medlem i Nato vare sig nu eller i framtiden. Man kan heller inte uttrycka sig så som man uttrycker sig om regeringens säkerhetspolitiska linje, att Sverige inte ska bli medlem av Nato, punkt.

Fru talman! Nu när Ryssland vill stänga dörren för ett svenskt Natomedlemskap genom att lägga fram förslag om legalt bindande avtal som skulle hindra vår säkerhetspolitiska handlingsfrihet är det naturligtvis extra tydligt att vi starkt ska markera mot den ryska linjen. Det är därför frågan om en svensk Nato-option aldrig har varit så aktuell som den är i dag. Detta är också skälet till att president Niinistö ett antal gånger under de senaste månaderna har tryckt på vikten av den finländska Nato-optionen. Det är helt enkelt ett bra vaccin mot de ryska politiska och militära påtryckningar som vi nu upplever.

Fru talman! Jag tycker att det är viktigt att Sverige och Finland går hand i hand i denna fråga. Vi fördjupar nu vårt försvarspolitiska samarbete. Om vi ska ha förmågan att verka bortom fredstida förhållanden är det rimligt att vi har en liknande formulering om hur vi förhåller oss till ett Natomedlemskap.

Utrikesministern säger att svensk säkerhetspolitik har formulerats i bred politisk samsyn. Jag önskar att detta stämde in på regeringens agerande. Problemet är att regeringen, när den presenterade sin regeringsförklaring den 3 oktober 2014, kom med en helt egen säkerhetspolitisk linje som inte var förankrad vare sig i Försvarsberedningen eller bland riksdagens partier. Detta, fru talman, var ett brott mot svensk praxis när det kommer till att förankra den säkerhetspolitiska linjen. Alliansen hade en gemensam säkerhetspolitisk linje som vi förhandlade fram i Försvarsberedningen. Regeringen Göran Persson hade en gemensam säkerhetspolitisk linje som han förhandlade fram med oppositionens partier, men regeringen valde att köra solospel.

Avslutningsvis noterar jag att utrikesministern, när riksdagen gjorde sitt tillkännagivande, sa att det var en klart negativ händelse för Sveriges säkerhet. Jag ställde mig väldigt frågande till det. Men om utrikesministern menade att det var en negativ händelse för Sveriges säkerhet, varför bjöd man då inte in till säkerhetspolitiska överläggningar?

Vi har under ett år vädjat till regeringen att bjuda in oss så att vi kan sätta oss ned och diskutera om det är något som vi kan komma överens om, men regeringen har kontinuerligt valt att inte plocka upp den dialogen. Det är därför vi befinner oss i det läge vi gör, där det inte finns någon samsyn. Det ankommer på regeringen att bjuda in riksdagens oppositionspartier för att hitta en bred samsyn i frågan.

Prot. 2021/22:58
25 januari

Svar på
interpellationer

Anf. 50 HÅKAN SVENNELING (V):

Fru talman! Sveriges säkerhetspolitiska linje har legat fast under mycket lång tid. Vår militära alliansfrihet har tjänat oss väl och bidragit till stabilitet och säkerhet i norra Europa. Den förutsätter en aktiv, bred och ansvarsfull utrikes- och säkerhetspolitik i kombination med fördjupat försvarssamarbete som skapar en trovärdig nationell försvarsförmåga.

I december 2020 röstade riksdagen för en så kallad Nato-option efter att Sverigedemokraterna plötsligt svängt i frågan. Det gick på en vecka. Efter att Försvarsberedningen hade suttit i tre år svängde riksdagen, och så fick vi ett tillkännagivande till regeringen om en Nato-option. Men Sverigedemokraterna säger fortfarande nej till medlemskapet, medan alla andra borgerliga partier är för. Beslutet vilar därmed på en mycket skakig och i detta sammanhang mycket olycklig grund.

Trots flera års arbete i Försvarsberedningen, där samtliga åtta partier satt med, fanns inte frågan om en Nato-option med. Vi i Vänsterpartiet har tagit avstånd från den snabba omsvängningen, som skapar det problem som vi sitter med nu. När det blir skakigt i vår omvärld blir det också skakigt när man inte har en klar och tydlig säkerhetspolitisk linje. Moderaternas vurm för Nato har skapat en ökad osäkerhet i ett instabilt läge. Detta tycker jag är dåligt och allvarligt.

Vänsterpartiet anser att Sveriges säkerhetspolitiska linje ska ligga fast och att Sverige inte ska gå med i Nato eller anta en Nato-option. Det saknas dessutom folkligt stöd för en sådan inriktning. Man kan leta efter olika undersökningar där det sätts kriterier om att kanske hålla öppet om läget försämrats och så vidare. Ja, människor är oroliga, för vi befinner oss i ett skakigt politiskt läge. Men det är inte samma sak som att gå fram med att vilja ansluta till Nato.

Det är mycket bättre att Sverige tar tid på sig, funderar länge och väl på vad vår säkerhetspolitiska linje är, samtalar om detta mellan partierna och sedan tillsammans bestämmer hur man ska gå. Men här tar vurmen för Nato över hos Moderaterna, och det är detta som gör att vi får denna otydlighet.

Jag vill därför ge mitt tydliga stöd för den linje som utrikesministern redogjort för och som gör det tydligt så att Sverige inte framstår som en inofficiell medlem av kärnvapenalliansen Nato. Det ska inte råda några oklarheter om huruvida vi är med i Nato eller inte. Sverige är inte med. Det gynnar vår säkerhet och har också gjort att vi har haft två hundra år av fred.

Rör inte till det ännu mer nu, Moderaterna, genom att försöka hävda att det finns en folklig majoritet för något som ni har brunnit för i årtionden. Det gör det inte. Svenskarna vill ha fred. Svenskarna är ett fredligt folk. Vi vill därför inte att Ryssland attackerar Ukraina eller någon annan stat i dess närhet, inklusive Sverige. Detta är en linje som ska ligga fast.

Anf. 51 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Regeringens säkerhets- och försvarspolitik syftar till att skapa en trygghet i Sverige och stabilitet och långsiktig fred i Europa och i vår omvärld. Vår politik ska vara tydlig och förutsägbar, värna den svenska suveräniteten och integriteten, hävda folkrätten, rättsstatens principer och mänskliga rättigheter, stå upp för de demokratiska värdena och motverka auktoritära synsätt.

Den militära alliansfriheten ger Sverige handlingsfrihet att i varje given situation agera på det sätt som bäst gagnar avspänning och en fredlig utveckling samt säkrar Sveriges självständighet i utrikespolitiken.

Den svenska säkerhetspolitiska linjen är välkänd och respekterad i vår omvärld. Vi slår vakt om den europeiska säkerhetsordningen. Vi är genom diplomati, dialog och samverkan direkt med andra länder inom ramen för FN, EU, OSSE, Nato och andra organisationer beredda att bidra till och försöka lösa konflikter och spänningar. Den militära alliansfriheten utgör grunden för våra försvars- och säkerhetspolitiska samarbeten och med organisationer som Nato.

Med vår närmaste samarbetspartner Finland har vi utvecklat gemensam operativ planering i fred, kris och konflikt. Länderna runt Östersjön och i Norden har olika ställning men ingår ofrånkomligen i ett säkerhetspolitiskt sammanhang där varje lands historia och säkerhetspolitiska balanser är delar av en helhet. Sedan 2014 har ett fungerande säkerhetsnätverk byggts i vårt närområde. Det är under ständig utveckling och kommer stegvis att fördjupas under kommande år.

Att bygga förutsägbarhet innebär i praktiken att en väl genomarbetad politisk linje gäller över tid och inte rubbas av tvära kast. Med förankrade riksdagsbeslut i ryggen har regeringen utarbetat en säkerhetspolitisk linje som är anpassad till dagens verklighet.

Angående det tillkännagivande som Wallmark och Jonson pratar om kan jag avslutningsvis kommentera att riksdagsskrivelsen har tillställts Utrikesdepartementet och att tillkännagivandet kommer att hanteras enligt de rutiner som gäller i Regeringskansliet.

När det gäller hur Finland betar sig behöver inte jag, till skillnad från Wallmark, läsa i tidningar vad de säger, utan jag, försvarsministern och statsministern träffar ständigt våra motparter. Det skedde senast i går när jag och min finländske kollega spenderade nästan ett dygn tillsammans både med EU:s utrikesministrar och med Jens Stoltenberg på ett formellt möte med Nato. Jag konstaterar att Finland inte vill ha några snabba kast i sin säkerhetspolitiska linje, precis som vi inte vill ha några snabba kast i vår säkerhetspolitiska linje. Vi är helt trygga med det som vi har valt, både Finland och Sverige.

Anf. 52 HANS WALLMARK (M):

Fru talman! Utrikesministern säger i sitt svar och upprepar det också: ”Sverige har därför hittills fattat säkerhetspolitiska beslut i brett samförstånd.”

Sedan får utrikesministern hjälp från Vänstern som upprepar det som utrikesministern säger: ”Vår militära alliansfrihet tjänar oss väl och bidrar till stabilitet och säkerhet i norra Europa.”

Exakt när, enligt Vänsterpartiet och Socialdemokraterna som såta kamrater, togs den formuleringen i brett samförstånd eller efter samråd och

beredning? Ni upprepar från vänstersidan formuleringar och säger att det är detta som gäller. Men när har detta tagits i brett samförstånd?

Samtidigt vinkar man lite lojt bort att 205 ledamöter av Sveriges riksdag står bakom ett tillkännagivande om en svensk Nato-option mot 144 ledamöter på vänstersidan. Var är den demokratiska legitimiteten? Det kan man fråga Vänstern.

Jag kan komplettera med att TV4 för någon dag sedan redogjorde för en opinionsundersökning som visar att 66 procent av svenska folket ställer sig bakom tanken på en Nato-option.

Fru talman! Vänsterpartiet säger: Här fattar dessa 205 ledamöter från fem riksdagspartier ett beslut om en Nato-option. Detta borde man samtala om.

Fru talman! Exakt det har påtalats från de fem partierna – Moderaterna, Centerpartiet, Kristdemokraterna, Liberalerna och Sverigedemokraterna – sedan beslutet fattades för 13–14 månader sedan. Men bjud då in till en nationell dialog och diskussion om den säkerhetspolitiska linjen som, till skillnad mot den där förra hemkokta som citeras från Vänstern och Socialdemokraterna, skulle kunna vara någonting som tas fram i samråd och i beredning och där det råder brett samförstånd. Det är precis det som har sagts, det är precis det som har avvisats och det är precis det som är skälet till att denna interpellation är väckt.

Fortfarande har det inte kommit något svar från vänstersidan om hur detta samtal ska kunna föras. Ni på vänstersidan bortser från en kompakt majoritet på 205 mandat från fem riksdagspartier.

Fru talman! Detta är inte heller någonting som bara jag nu upptäcker i kammaren. Det är någonting som också Ewa Stenberg på Dagens Nyheter skrev om för någon dag sedan. Det finns två säkerhetspolitiska linjer i Sverige, en företrädd av Utrikesdepartementet och regeringen och en företrädd av riksdagen.

Jag tycker att regeringen skulle göra klokt i att försöka nå ett brett samförstånd. Det har jag tyckt i 14 månader. Men om tanken på att föra ett samtal hela tiden avvisas är det svårt, fru talman, att föra ett samtal.

Jag skulle dessutom vilja ställa en fråga till utrikesministern. När förändrar sig verkligheten så till den grad att regeringen skulle kunna uttrycka sig på det sätt som man gör i Finland? När får vi höra statsminister Magdalena Andersson eller utrikesminister Ann Linde säga: Vi behåller också möjligheten att ansöka om Natomedlemskap. Vi har anledning att värna om denna valfrihet och ser den som reell. Det handlar nämligen om varje lands rätt att själv besluta om sina säkerhetslösningar.

Det är gott att utrikesminister Ann Linde talar med finländska kollegor. Hon har till och med dygn på sig att göra det. Det vore ännu bättre om hon kunde upprepa det som man säger i Finland från Sveriges riksdags talarstol.

Anf. 53 PÅL JONSON (M):

Fru talman! Att Vänsterpartiet inte ställer sig bakom en Nato-option är kanske inte så överraskande om man synar Vänsterpartiets politik. Vänsterpartiet vill inte fördjupa samarbetet med Nato, tvärtom. Man vill inte att EU ska samarbeta militärt, och man vill till och med avbryta det militära samarbete som de nordiska länderna bedriver. Man vill bara fokusera på det svensk-finländska försvarssamarbetet. Man har till exempel varit

Prot. 2021/22:58
25 januari

Svar på
interpellationer

kritisk mot att Sverige, Norge och Finland ska koordinera försvarsplanering med Nato och så vidare. Det är därför kanske inte så överraskande att Håkan Svenneling inte ställer sig bakom detta.

Problemet för Vänsterpartiet är också att det är det parti i Sveriges riksdag som vill lägga minst pengar på försvaret.

Men jag måste ändå återkomma till frågan till regeringen. Om regeringen nu gör bedömningen att det är en allvarlig säkerhetspolitisk händelse av negativ karaktär att riksdagen uttalar en Nato-option, varför tar man då inga initiativ? Varför bjuder man inte in oss till säkerhetspolitiska överläggningar om den säkerhetspolitiska linjen? Det finns många saker som vi skulle behöva tala om. Vi skulle behöva tala om den, om hur brexit har påverkat den säkerhetspolitiska linjen och om hur det svensk-finländska försvarssamarbetet påverkar den säkerhetspolitiska linjen. Det är dialog som man behöver, inte att man sticker huvudet i sanden som jag tyvärr upplever att regeringen har gjort under denna tid sedan riksdagens tillkännagivande. Det är faktiskt två gånger som riksdagen mycket skarpt har markerat mot regeringens säkerhetspolitiska linje, dels i och med Nato-optionen i december 2020, dels i och med tillkännagivandet till regeringen på våren därefter.

Det är naturligtvis så att det är regeringen som formulerar den säkerhetspolitiska linjen, men praxis är att man förankrar den med riksdagens partier. Vi sträcker ut handen till regeringen och säger: Låt oss sitta ned och ha ett samtal om den säkerhetspolitiska linjen! Tyvärr har regeringen gett oss kalla handen.

Anf. 54 HÅKAN SVENNELING (V):

Fru talman! Alla vet att SD bytte linje för att blidka Moderaterna, för att få en ny lekkompis och för att den egna väljarbasen av gamla moderatväljare var mycket mer Natopositiv än vad partiet var. Det skulle jag säga är de främsta förklaringarna till att SD bytte fot. Att man inte klarade av att hantera det utan snabbt såg till att det blev en riksdagsmajoritet för detta – på en vecka, utan några direkta samtal, någon dialog eller någon diskussion om vad det innebär för Sveriges säkerhetspolitiska linje – är ett ansvar som vilar på Moderaterna.

Nu vill Moderaterna ha samtal, trots att Försvarsberedningen satt i samtal i över tre år och diskuterade vad vi skulle kunna ha. Man vill alltså ha samtal *nu*, när Europa och världen befinner sig i en stor säkerhetspolitisk kris. Det är inte nu vi ska byta säkerhetspolitisk linje. Jag tycker att det är jättebra att regeringen har bjudit in till samtal och dialog med riksdagens partier, för det är nu vi ska ha samling vid pumpen. Det är nu vi ska stå fast vid den säkerhetspolitiska linjen och vara tydliga gentemot vår omvärld. Det är inte nu vi ska byta linje.

Jag tycker att det är särskilt tydligt att man inte ska göra det ett valår. Det har nämligen varit väldigt uppenbart i alla de samtal som har ägt rum att Moderaterna har gått in i valårsläge – man hoppas på att ta makten, och därför är man väldigt mycket mindre villig att kompromissa, föra samtal och fundera kring vad som är bäst för Sverige.

Det finns också en myt i det moderata narrativet, nämligen att Sverige skulle bli säkrare om vi gick med i Nato. Nato är en kärnvapenallians och det största blocket av militärt materiellt innehav. Nato har också varit drivande i att skapa flera krig runt om i vår värld under de senaste decennierna.

na. Sverige har varit säkert i två hundra år för att vi har varit militärt alliansfria. Det är därför den säkerhetspolitiska linjen ska ligga fast – i dag, i morgon och för lång tid framöver.

Anf. 55 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Pål Jonson frågade vad jag menade med brett samförstånd. Jag menade till exempel försvarsbeslutet 2020.

Det är också helt uppenbart att Pål Jonson vet att det är regeringen som beslutar om den säkerhetspolitiska linjen, och vi upplever att vi har en god dialog med riksdagen i detta – jag har en hel lista över tillfällen då vi har diskuterat med, samrått med och informerat regeringen. Som alla känner till har statsministern dessutom kallat till partiledarsamtal i morgon.

På inläggen från Moderaternas sida låter det som om regeringen inte har ett nära samarbete med Nato – eller ens ett formellt samarbete med Nato. Men faktum är att partnerskapet med Nato är en viktig del av den svenska säkerhets- och försvarspolitik. Detta samarbete har sedan 2014 fördjupats inom ramen för vår status som en enhanced opportunities partner, och det är regeringens inriktning att Sverige bör fortsätta att utveckla samarbetet med Nato inom ramen för det partnerskapet. Sverige och Nato har ett omfattande och väl utvecklat samarbete inom ramen för partnerskapet, och vi delar syn på säkerhetssituationen i både vårt närområde och övriga delar av världen.

Med anledning av Rysslands agerande för regeringen en löpande dialog med Nato och Natoallierade. Vi diskuterar Natos hantering av situationen och reaktionen på de ryska avtalsförslagen. I går träffade som sagt Finlands utrikesminister Haavisto och jag Natos generalsekreterare för diskussioner kring de ryska avtalsförslagen och den europeiska säkerhetsordningen. Jag kan bara konstatera att Natos generalsekreterare gång på gång i medierna, och naturligtvis också för oss, underströk att vi är de viktigaste partnerna och att samarbetet är viktigt även för Nato. Det är alltså inte så som det ibland låter på Moderaterna, nämligen att det skulle vara någonting som bara är nyttigt för oss – tvärtom.

I oktober förra året kunde jag även välkomna Natos högsta beslutande organ, Nordatlantiska rådet, och Natos generalsekreterare Jens Stoltenberg till Sverige när de gjorde ett gemensamt besök till Sverige och Finland. Detta manifesterade vårt partnerskap och fördjupade vår viktiga säkerhetspolitiska dialog ytterligare, och jag är glad att det kunde ske. Det visar på att den linje vi har valt – militär alliansfrihet, ett starkt försvar och ett nära samarbete med Nato och andra – är en linje som är säker och som håller Sverige utanför krig.

Detta innebär också att Natosamarbetet bidrar till att utveckla det svenska militära och civila försvaret inom ramen för totalförsvaret. Det gäller såväl förmågan att genomföra operationer både i och utanför vårt direkta närområde som att Sverige inom ramen för detta partnerskap kan delta i internationella krishanteringsinsatser.

Vi tar väldigt, väldigt allvarligt på det senaste läget. Det är Ryssland som har ökat sin konfrontativa retorik. Det är Ryssland som har ökat de militära aktiviteterna mot Ukraina. Det är inte godtagbart att Ryssland gör anspråk på att ha veto gällande något lands säkerhetspolitik. Vår egen valfrihet är självklar; den behöver vi inte något slags Nato-option – som ingen begriper hur den är kodifierad – för.

Prot. 2021/22:58
25 januari

Svar på
interpellationer

Det är av största vikt att vi kan visa det svenska folket och omvärlden att Sveriges säkerhetspolitik är solid, långsiktig och pålitlig. Det tror jag att svenska folket förväntar sig av oss.

Anf. 56 HANS WALLMARK (M):

Fru talman! En uppmaning man kanske skulle ge utrikesministern är: Lyssna på motdebattörerna i stället för att läsa innantill i ett redan färdigskrivet manus! Då skulle hon nämligen ha hittat vinklar att följa upp.

Från moderat sida kritiserar vi alls icke partnerskapet och det fördjupade samarbetet med Nato, utan tvärtom tycker vi att det är bra. Men det är ju en väsensskillnad mellan ett partnerskap och ett medlemskap, fru talman, och det är detta som hela den samlade vänstern försöker ducka för. Det som är medlemskapets fundament är nämligen en gemensam försvarsplanering och artikel 5 om kollektiva säkerhetsgarantier. Det är det Sverige saknar, och det är det Ukraina saknar. Det är det Georgien saknar.

Vänstern försöker ge sitt stöd till utrikesministern genom att säga att det är en myt att detta skulle leda till ökad säkerhet. Jag tycker att Vänstern och Socialdemokraterna ska ställa frågan till Litauen, Estland och Lettland, för det är klart som korvspad att dessa länder uppfattar att de har fått ökad säkerhet tack vare Natomedlemskapet. Och, fru talman – vi har också fått ökad säkerhet tack vare dessa länders medlemskap.

Fru talman! Utrikesministern läste från sin färdigskrivna lapp att man har en hel lista över olika möten där man har informerat. Det vi har sagt sedan riksdagen fattade beslut i december 2020, med ett ja från fem riksdagspartier och med 205 mandat mot 144, är: Låt oss föra en diskussion! Bjud in till samtal! Vänstern säger att vi nu befinner oss i en säkerhetspolitisk kris. Ja, men man kunde ha gjort detta för 13–14 månader sedan. Vår väg leder till ökad säkerhet, inte ökad osäkerhet.

Anf. 57 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Jag måste säga att jag är stolt över att jag förbereder interpellationsdebatter genom att i noggrant samarbete med mina duktiga diplomater arbeta med inläggen – skriva ned dem och ändra dem – i stället för att skjuta från höften som Wallmark hela tiden gör.

Regeringen är tydlig med att det inte är aktuellt med några tvära kast i säkerhetspolitiken. Jag måste uppmärksamma dem som lyssnar på detta på att de 205 röster som Wallmark hela tiden tar upp i dagsläget inte har någon gemensam linje alls när det gäller Natomedlemskap, en eventuell folkomröstning om Natomedlemskap eller alla andra viktiga saker. Det är tvärtom. Man tar ett säkert läge, någonting som man vet fungerar, och är beredd att kasta det på soptippen. Jag begriper det inte.

Det är en styrka att det finns en bred samsyn, vilket Försvarsberedningens beslut har visat. Vi eftersträvar en bred förankring av säkerhets- och försvarspolitik i förhållande till riksdagen. Wallmark sa dessutom att jag bara sa information. Det gjorde jag inte alls. Jag sa: information, dialog och diskussion. Det kommer också att bli ett möte med partiledarna i morron.

I det säkerhets- och försvarspolitiska samarbetet med många av våra grannländer – och det fortsätter att fördjupas – pekar vi på att det är väldigt värdefullt att de ser oss som en pålitlig samarbetspartner, en partner som man kan lita på.

Det finns inga uttryckliga bestämmelser som innebär att Sveriges säkerhetspolitiska linje ska förankras hos riksdagens partier. Men regeringen strävar efter en bred förankring. Det har inte minst arbetet i Försvarsberedningen visat.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Prot. 2021/22:58
25 januari

Svar på
interpellationer

§ 9 Svar på interpellation 2021/22:180 om kriget i Etiopien

Anf. 58 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Håkan Svenneling har frågat mig om jag avser att vidta åtgärder gentemot Etiopien för att den växande konflikten ska deeskalera och om jag avser att vidta åtgärder, såväl bilateralt som multilateralt, för att reducera det mänskliga lidandet för Etiopiens civila befolkning. Håkan Svenneling har också frågat mig om jag avser att vidta åtgärder för att bryta blockaden av norra Etiopien för att möjliggöra tillträde för oberoende rapportering och humanitärt bistånd.

Läget i Etiopien är djupt allvarligt med fortsatt konflikt, enorma humanitära behov och omfattande rapporter om grova övergrepp och kränkningar av mänskliga rättigheter och av internationell humanitär rätt. Jag har vid ett flertal tillfällen uttalat mig i riksdagen om utvecklingen i Etiopien, bland annat i ett antal svar på riksdagsfrågor (2021/22:630, 14; 2020/21:3428, 3344, 3050, 2938, 2642, 2513, 2530, 2432, 2458, 1493) och interpellationer (2020/21:146, 744).

Konflikten i Etiopien har pågått i över ett års tid och undergräver både landets sammanhållning och stabiliteten på Afrikas horn. Konsekvenserna för civila är förödande. Det är uppenbart att konflikten inte kan lösas med militära medel. Sverige har genomgående uppmanat parterna till deeskalering, eldupphör och samtal för att nå en politisk lösning. Jag har lyft upp det med min etiopiske motpart Demeke Mekonnen vid flera tillfällen. Tidigare statsminister Löfven talade senast i november med premiärminister Abiy. Budskapen framförs också löpande till regeringsföreträdare via vår ambassad i Addis Abeba.

Möjligen har förutsättningarna för samtal mellan parterna förbättrats något de senaste veckorna, då tigreanska styrkor har dragit sig tillbaka till Tigray och regeringstrupper har pausat sina framryckningar. Regeringen släppte också flera politiska fångar den 7 januari, inklusive framstående TPLF-medlemmar.

Sverige och övriga EU stöttar de medlingsansträngningar som leds av AU:s höga representant för Afrikas horn och kommer att fortsätta att verka för ett slut på konflikten tillsammans med internationella partner och länder i regionen.

De humanitära behoven är enorma på flera håll i Etiopien. Nära 10 miljoner människor saknar tillräckligt med mat i de norra regionerna. Sverige utökade det humanitära stödet flera gånger under 2021 mot bakgrund av de växande behoven. Totalt uppgick det humanitära stödet till Etiopien till cirka 290 miljoner kronor under 2021. För 2022 har 260 miljoner kronor hittills avsatts. Konflikten är en av huvudorsakerna till de stora behoven, även om andra faktorer, såsom torka, också spelar in.

Humanitärt tillträde till konfliktområdena är kraftigt begränsat, och humanitära aktörer får allt svårare att verka. 24 hjälparbetare har dödats sedan konflikten startade, vilket gör Etiopien till ett av världens farligaste länder när det gäller humanitärt arbete. Detta är oacceptabelt. Sverige uppmanar ständigt alla parter att garantera säkert och obehindrat humanitärt tillträde samt att respektera internationell humanitär rätt.

Jag förfäras över uppgifterna om allvarliga övergrepp och kränkningar av mänskliga rättigheter, inklusive systematiskt användande av sexuellt och könsbaserat våld. Sverige har genomgående krävt utredningar av alla uppgifter om brott och har som största givare stöttat den utredning som FN och Etiopiens kommission för mänskliga rättigheter har gjort i Tigray. I rapporten från utredningen konstateras att det finns rimliga skäl att tro att samtliga parter har begått övergrepp och kränkningar. Vissa av gärningarna kan enligt rapporten utgöra krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten.

Sverige och övriga EU har varit aktiva i att sammankalla en specialsession i FN:s råd för mänskliga rättigheter. Den ägde rum den 17 december 2021. Vid detta tillfälle antogs en resolution om inrättandet av en ny internationell, oberoende mekanism med mandat att utreda alla övergrepp och kränkningar som har begåtts under konflikten. Sverige kommer att följa detta arbete nära och har beredskap att ytterligare agera för att ansvariga ska ställas till svars.

Den utbredda hatretorik och de etniska trakasserier som har präglat konflikten är mycket oroande. Det fördjupar splittringarna och försvårar en politisk lösning. Det är av yttersta vikt att en inkluderande och trovärdig nationell dialog inleds snarast, för att gå till botten med de underliggande spänningarna mellan olika etniska och politiska grupper i landet och för att nå en långsiktig och hållbar fred. Sverige fortsätter att erbjuda stöd till en sådan process.

Anf. 59 HÅKAN SVENNELING (V):

Fru talman! Tack, utrikesministern, för svaret!

Konflikten inom Etiopien är för många en bortglömd konflikt på Afrikas horn. Den har pågått i över ett år. Som utrikesministern var inne på är den här interpellationsdebatten en uppföljning av en tidigare interpellationsdebatt som jag och utrikesministern har haft. En del skriftliga frågor har också ställts av Vänsterpartiet sedan kriget startade och även före det.

EU:s, Sveriges och Finlands engagemang har varit viktigt för att sätta press på parterna, särskilt den etiopiska regeringen med premiärminister Abiy Ahmed. Vi hade tidigare en diskussion om Sveriges och Finlands relation. Här har vi ytterligare ett exempel där Sverige och Finland samfällt kan engagera sig internationellt för att bidra till fred och säkerhet, inte bara i vårt närområde utan också på Afrikas horn.

Konflikten i sig präglas av mycket bristande information och av mycket desinformation från olika parter, vilket gör det svårt för många att härifrån Sverige följa vad som sker. Nu finns vissa positiva tecken på ökad försoning. Man hoppas någonstans att parterna har kommit till insikt om att det är en konflikt som inte kan vinnas militärt av någon part. Den andra parten kommer att finnas kvar oavsett vad man tycker, tänker och vill. De positiva tecknen på försoning måste ta fart på allvar under 2022 och leda till faktisk försoning.

De etniska förtecknen är många. Det är egentligen flera etniska konflikter som är samlade i en konflikt. Det är viktigt att vi pratar om Tigray och det som sker där, för där är den humanitära katastrofen kanske värst. Men det pågår oroligheter, ibland stridigheter, också när det gäller oromo och regeringen. Tigray och oromofolket har slutit ett avtal, där de tillsammans finns på den ena sidan. På den andra sidan finns amharafolket tillsammans med regeringen men också grannlandet, diktaturen Eritrea, som har gett sig in i det här som part. De har ett historiskt agg mot TPLF, som företräder Tigrayområdet.

Det finns rapporter om sexuellt våld, vilket jag har berört tidigare i mina samtal med utrikesministern. Och det finns ett stort behov av internationellt tillträde för att få till humanitärt bistånd. Men det är en svår säkerhetssituation för de humanitära organisationerna. Det har i praktiken varit en blockad som har förhindrat att förnödenheter når miljontals civila människor.

Frågan är om inte FN kan fylla en större roll än man gör. Frågan är om man inte kan försöka pressa fram ett fredsavtal och kanske till och med få igenom internationell närvaro på marken för att göra skillnad.

Det finns också ett positivt tecken. Det är att USA och Joe Biden antligen har vaknat till. Trots att konflikten har pågått ett år har nu det första telefonsamtalet om den gjorts från Bidens sida.

Utifrån detta undrar jag om Ann Linde avser att vidta några åtgärder för att bidra till att konflikten i Etiopien ska deeskalera. Jag tänker mig att utrikesministern har en fulltecknad almanacka med valrörelse och sådant. Men hon har åtminstone inte ordförandeskapet i OSSE under 2022, så det finns kanske lite mer tid att trycka in ett ökat engagemang för Afrikas horn och Etiopien i utrikesministerns kalender. Hon skulle kunna bidra både bilateralt och multilateralt för att reducera det mänskliga lidandet och för att möjliggöra humanitärt tillträde till Tigrayprovinsen.

Anf. 60 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Låt mig börja med Håkan Svennelings avslutande förhoppning som också är min förhoppning. Tre gånger har vi fått ställa in en resa till Afrikas horn som skulle gjorts tillsammans med Finlands utrikesminister. Säkerhetsfrågor, covid och andra saker har gjort den omöjlig. Det står definitivt på min prioriteringslista att försöka få till en sådan resa, men det är som sagt var inte helt enkelt.

Jag delar helt Håkan Svennelings oro över den situation som råder i Etiopien nu. Vi måste få ett slut på konflikten, och då måste parterna hitta en långsiktig politisk lösning. Det försöker vi stödja på olika sätt, framför allt genom till exempel stöd till AU:s höga representant Obasanjo som jobbar med medling. Det har förbättrats något den senaste tiden. Det beror framför allt på att de tigreanska styrkorna har dragit sig tillbaka från Amhara och Afar, och regeringssidan har meddelat att deras trupper inte avser att gå in i Tigray.

Sverige kommer att fortsätta framföra våra krav till regeringsföreträdare i Etiopien om omedelbar vapenvila och en politisk lösning på konflikten. Vår inriktning är att även om ekonomiska och restriktiva åtgärder, utöver dialog, behöver övervägas för att öka trycket på parterna i konflikten måste det vara något som vi använder för att få stopp på framför allt våldet, som är förfärligt.

Vid EU:s utrikesministermöten under hösten har jag uttryckt beredskap för att gå vidare med restriktiva åtgärder mot parterna i konflikten. Det är fortfarande en diskussionsfråga inom EU. Vi välkomnar också de förändringar som har gjorts i EU:s bistånd. Budgetstödet har frysts, och EU:s kommande sjuåriga bistånd till Etiopien har lagts på is med hänvisning till den fortsatta konflikten och det bristande humanitära tillträdet.

Utvecklingen i Etiopien påverkar också vårt bilaterala bistånd, även om vi inte har något utvecklingsbistånd direkt till staten. Vi skulle ha beslutat om en ny strategi för utvecklingssamarbetet med Etiopien redan vid årsskiftet 2021/22, men eftersom det är så osäkert nu har vi beslutat att skjuta fram beslutet om strategin. Vi fortsätter under tiden att ge bistånd genom multilaterala organisationer, civilsamhället och liknande. Vi fortsätter också med fattigdomsbekämpningen i möjligaste mån.

Vi är väldigt aktiva med att försöka få stopp på övergreppen på mänskliga rättigheter, inte minst det sexuella och könsbaserade våldet. Det har kommit fram i rapporter att alla parter i konflikten är skyldiga till detta. Vi försöker också använda biståndsinsatser för att få ökad jämställdhet och till sexuell och reproduktiv hälsa. Dessutom har vi utökat insatserna mot könsbaserat våld och ger stöd till överlevare, som ofta har en fruktansvärd situation.

Vi kräver oberoende utredningar och ansvarsutkrävande. Att vi säger att straffrihet inte kan tolereras är viktigt för att förhindra fortsatta övergrepp och kränkningar.

Anf. 61 HÅKAN SVENNELING (V):

Fru talman! Det finns ingen stor politisk konflikt mellan mig och utrikesministern. Jag ser det snarare som att jag vill vara en blåslampa på utrikesministern både för att lyfta upp frågan så att den kommer upp på dagordningen och för att få svar. Jag vill framför allt trycka på eftersom detta är ett viktigt svenskt engagemang.

Jag välkomnar det som utrikesministern tar upp i sitt anförande. Det är viktigt att det finns ett lokalt ägarskap genom Afrikanska unionen, AU, och att det finns en aktivitet hos afrikanska politiker för att lösa konflikten.

Etiopien är ett historiskt gammalt kungarike som har haft stor betydelse för utvecklingen i den här delen av Afrika. Om konflikten pågår länge får det genom de effekter som uppstår vid en sådan konflikt spridning i andra delar av Afrikas horn där situationen redan är mycket svår. Vi vet att läget i till exempel Sudan och Somalia inte är särskilt bra just nu.

Det här gör dock inte att vi inte kan stödja och hjälpa till i processerna genom att komma med krav och förväntningar och peka på de humanitära behoven. Därför är det bra att sanktioner finns med i detta. Jag hoppas också att EU gör sig redo för att använda sanktionsinstrumentet om det behövs. Just nu tycker jag inte att vi är i ett läge då man ska smälla till med sanktioner, men de kan behövas som ett tryck. Det är innan sanktioner införas som de kanske är som mest effektiva.

Det är bra att man, som utrikesministern redogör för, har fryst EU:s bistånd och att man i det svenska bilaterala biståndet funderar på strategin och formerna kring det här.

Det är bra att fokusera på kvinnors rättigheter. Är det någonstans som den feministiska utrikespolitiken verkligen kan göra stor nytta är det i konflikter och situationer som denna.

Vi vet också att en hel del brott mot mänskliga rättigheter har skett. Det finns rapporter om massavrättningar och massgravar. Det här är brott som verkligen behöver utredas. Svårigheten är att ju längre tid det har gått sedan brottet utfördes desto svårare är det att utreda det. Därför behöver man snabbt komma på plats nu och göra det. Samtidigt är säkerhetssituationen inte tillräckligt bra för att man ska kunna göra det här överallt. Här gäller att det finns ett tryck från omvärlden för att brotten ska utredas och de ansvariga ställas till svars för att straffrihet inte ska råda.

Grunderna till konflikten handlar mycket om det som har präglat Etiopiens politiska liv under lång tid, det vill säga hur stark den federala staten ska vara och vilket självstyrande regioner och enskilda folkgrupper ska ha i Etiopien. Hur Etiopien exakt ska styras är inget som man löser över en natt. Om man får hoppas något inför 2022 är det att en fredsprocess kan komma igång och att man då diskuterar de svåra frågorna om det etniska perspektivet som finns i de politiska linjerna i Etiopien. Här behöver man som svensk ställa om i tanken om de olika skiljelinjerna och förstå att de har mer av etniska förtecken än partipolitiska, även om det i sammanhanget finns partier.

Jag tror att det är viktigt att man hittar former där det finns möjligheter för självstyrande regioner att verka, men samtidigt måste den federala staten finnas till hands och bidra till en positiv utveckling. Det är dock inte jag som ska avgöra Etiopiens framtid och exakt hur det här ska gå till, men det här är en väldigt viktig komponent för att få en långsiktig och hållbar situation i Etiopien och på Afrikas horn i stort.

Anf. 62 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Låt mig börja med att besvara två av de frågor som Håkan Svenneling ställde om sanktionerna.

Vi diskuterar detta väldigt mycket inom EU. Det finns hela tiden en diskussion där man säger att nu när det håller på att gå lite bättre är det kanske inget incitament att fortsätta med sanktioner. Från svensk sida har vi sagt att det är väldigt viktigt att gå vidare eller åtminstone titta på förslag. Vår uppfattning är att bara hoten om sanktioner är en viktig signal till parterna, och därför tycker vi att man ska fortsätta att väldigt tydligt diskutera möjligheten att införa sanktioner.

Håkan Svenneling säger att det är viktigt med ansvarsutkrävande, vilket är helt rätt. Det sa jag även i mitt förra inlägg. Vi är den största givaren till den utredning som genomförs i Tigray av både FN och Etiopiens kommission för mänskliga rättigheter. Här behöver man flera olika utredningar för att kartlägga alla de brott som har begåtts, även de brott som har begåtts utanför Tigray.

Här har Sverige och övriga EU-länder drivit igenom en resolution i FN:s säkerhetsråd att tillsätta en internationell oberoende kommission för att bland annat utreda och samla bevis som sedan kan användas för att utkräva ansvar. Den antogs den 17 december. Vi kommer att följa kommissionens arbete och fortsätta att stödja ansträngningar för ansvarsutkrävande.

Sedan vill jag också ta upp frågan om det humanitära läge som vi ser på flera håll. Det är i regionerna Amhara, Afar och Tigray. Här har man begränsat det humanitära tillträdet för parterna. Det är någonting av det

absolut viktigaste. Det har jag själv tagit upp flera gånger med utrikesministern. Det har varit väldigt problematiskt.

Det är väldigt få leveranser som kommer fram. Det är en bråkdel av det som behövs. Det är mat men också bränsle. Bristen på bränsle men också bristen på kontanter gör nu att de humanitära aktörer som ska distribuera stödet har stora problem. Man tillåter att mediciner och medicinskt materiel transporteras på vissa ställen. Men det tillåts inte att transporteras till Tigrayregionen.

Därför har vi med olika parter i olika omgångar, med EU, FN och andra, försökt att vädja om att om inte av annat skäl så av humanitärt skäl respektera den internationella humanitära rätten så att det blir obehindrat humanitärt tillträde och att man skyddar den civila och humanitära personalen.

Bland annat har vi med en ganska bred grupp av regeringsföreträdare från det internationella samfundet skrivit flera brev till vice premiärministern i Etiopien och utrikesministern och krävt att man får humanitärt tillträde och skyddar hjälparbetare.

Anf. 63 HÅKAN SVENNELING (V):

Fru talman! Jag är glad att utrikesministern lyfter fram FN:s roll, att FN nu har antagit en resolution och hur den rollen skulle kunna fördjupas ännu mer. Det är väldigt viktigt att FN tar den rollen att vara oberoende och granskande i vad som har skett det drygt senaste året när det gäller brott mot mänskliga rättigheter. Men det gäller också för att förbättra situationen på marken och stärka det humanitära tillträdet, som utrikesministern är inne på.

För mig landar ändå slutsatsen i att man på ett eller annat vis kommer att behöva en ökad internationell närvaro. Nu finns det många diplomater i Addis Abeba utifrån att det har varit centrum för AU, att FN har ett stort högkvarter där och så vidare. Men man kanske behöver mer internationell närvaro på plats i hela Etiopien utifrån hur situationen har sett ut under det drygt senaste året.

Jag kommer i vart fall att fortsätta att brinna för Etiopien och det som sker där. Jag är glad över att utrikesministern också gör det. Jag hoppas att pandemier, säkerhetsproblem och andra utmaningar som vi har inte stoppar utrikesministern från att resa ytterligare en gång utan att det blir möjligt att träffa företrädare på plats och visa Sveriges och Finlands stora engagemang för Etiopien men också Afrikas horn i stort.

Det gäller att man kan komma fram med de frågor som finns om hur svenskt bistånd ska utveckla sig och sådana delar. I det ska man också lyfta fram den feministiska utrikespolitiken och ta med perspektivet att dessa konflikter drabbar kvinnor och barn hårdare än vad de drabbar män. Det handlar om att man hittar sätt för att bedriva en tydlig feministisk utrikespolitik i den här delen.

Anf. 64 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Jag får tacka Håkan Svenneling för att han tar upp den här debatten. Det är viktigt att vi diskuterar det i Sveriges riksdag.

Jag ska använda mitt sista inlägg till att ta upp frågan om de etniska spänningarna som finns i Etiopien. Förutom mellan regeringen och de ti-greanska styrkorna finns det spänningar mellan andra etniska grupper

bland annat i Amhara, Oromia och Benishangul-Gumuz samt mellan regionerna Afar och Somali. Hatretoriken är utbredd. Etniska trakasserier ökar. Regeringens massarresteringar av tigreaner och andra under hösten har fördjupat de etniska klyftorna.

Sverige har i FN:s råd för mänskliga rättigheter bilateralt, men också tillsammans med övriga nordiska länder och EU, lyft fram den oroande utvecklingen. Det finns ett stort behov av en inkluderande och trovärdig nationell dialog för att tala om landets utmaningar och hitta vägar framåt för en sådan fred vi vill ha som är hållbar.

Sverige och övriga EU har erbjudit stöd till en sådan process. Vissa positiva steg har nu tagits. Den 7 januari släppte regeringen flera politiska fångar, inklusive prominenta TPLF-medlemmar och ledare för oppositionspartierna Oromo Federalist Congress och Balderas. Regeringen har också släppt ett ökat antal tigreaner och andra som har arresterats under undantagstillståndet. Parlamentet har också beslutat att en kommission för nationell dialog nu ska etableras.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Prot. 2021/22:58
25 januari

Svar på
interpellationer

§ 10 Svar på interpellation 2021/22:181 om Turkiets bristande rättsstat och kränkningar av mänskliga rättigheter

Anf. 65 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Håkan Svenneling har frågat mig vad jag anser om den uppkomna situationen och hur jag och den svenska regeringen avser att agera för att fortsatt kritisera utvecklingen i Turkiet. Han har också frågat vilka åtgärder jag anser att Sverige ska vidta, bilateralt och multilateralt, för att stödja människorättsaktivister och den politiska oppositionen i Turkiet. Vidare har Svenneling frågat hur jag och den svenska regeringen avser att agera inom EU angående förhandlingarna med Turkiet om EU-medlemskap samt om jag anser att det är rimligt att EU betalar Turkiet för att uppehålla över 4 miljoner flyktingar i flyktingläger i stället för att ta ett gemensamt ansvar, och om jag tänker ta några initiativ med anledning av detta.

Jag har den 16 december besvarat interpellation 2021/22:124 av Amineh Kakabaveh. Stora delar av det svaret är också relevanta för Håkan Svennelings interpellationsfrågor.

Regeringen ser med stort allvar på utvecklingen i Turkiet avseende bristande respekt för demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer. Situationen präglas av det undantagstillstånd som infördes efter kuppforsöket 2016 och påföljande lagändringar, vilka har försvagat viktiga demokratiska kontrollmekanismer och stärkt presidentämbetet ytterligare. Inte minst rättsväsendets oberoende och rättssäkerheten har undergrävt. Europadomstolens domar verkställs inte på ett konsekvent sätt. Korruptionen fortsätter att vara ett utbrett problem.

Lagar mot terrorism och brott mot staten används för att tysta oliktkännande och regimkritiker. Den negativa utvecklingen fortsätter avseende yttrande-, press- och informationsfrihet. Utrymmet för det civila samhället i Turkiet krymper. Skyddet av fackliga rättigheter är bristfälligt. Konfrontationer mellan regeringsstyrkor och den terrorlistade organisationen Kur-

distans arbetarparti, PKK, bidrar till en särskilt svår MR-situation i syd-östra Turkiet.

Vi behöver tydligt markera när utvecklingen går åt fel håll. Folkrätten, inklusive de mänskliga rättigheterna, måste respekteras. Regeringen anser att EU:s svar på den negativa utvecklingen på MR-området bör rymma en möjlighet till olika åtgärder, inklusive sanktioner.

Regeringen lägger stor vikt vid efterlevnaden av Europadomstolens domar och deltar aktivt i arbetet med att bevaka verkställigheten av domarna inom ramen för Europarådets ministerkommitté. Turkiet uppmanas att vidta åtgärder för att säkra ett omedelbart frigivande av bland annat Osman Kavala, Selahattin Demirtaş och Figen Yüksekdağ.

Sveriges nyligen antagna strategi för reformstöd har som övergripande mål att stärka respekten för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer och stärka förutsättningarna för ett jämställt samhälle. Vi anser att dialog och engagemang förblir det bästa sättet att bevaka dessa frågor – och för att vända den negativa utvecklingen i Turkiet. I våra kontakter med Turkiet kommer regeringen att fortsätta att understryka vikten av reformer som stärker demokratin och alla människors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna.

Angående Turkiets EU-närmande pågår för närvarande inga formella anslutningsförhandlingar. EU-närmandet har avstannat helt med anledning av utvecklingen i Turkiet. Sverige står bakom detta beslut. Även om utvecklingen går åt fel håll förblir ett bevarat EU-perspektiv det kanske starkaste reforminstrumentet som EU förfogar över.

Företrädare för oppositionen och civilsamhället i Turkiet framhåller vikten av ett bibehållet EU-perspektiv som incitament för nödvändiga reformer. Dialogen om demokrati, rättsstatens principer och kvinnors och flickors fulla åtnjutande av mänskliga rättigheter förblir en integrerad del av förbindelserna mellan EU och Turkiet.

Regeringen stöder fullt ut ett fortsatt stöd till flyktingar i Turkiet – världens största flyktingmottagarland – liksom till den övriga regionen. Behoven hos de cirka 4 miljoner flyktingar som finns i Turkiet, varav merparten lever i lokala turkiska samhällen, kvarstår och har ökat med anledning av pandemin. Stödet går till flyktingarna: till kvinnor, män och barn som behöver humanitärt stöd, hälso- och sjukvård, utbildning och försörjningsmöjligheter.

EU:s samarbete med Turkiet på migrationsområdet är av stor betydelse. Det är viktigt att samarbetet med Turkiet och andra länder utgår från respekt för internationell rätt, inklusive mänskliga rättigheter.

Anf. 66 HÅKAN SVENNELING (V):

Fru talman! Under Erdoğan's styre har utvecklingen i Turkiet tagit tydliga steg i helt fel riktning. Sedan det misslyckade kuppförsöket sommaren 2016 har inskränkningarna av demokratiska fri- och rättigheter ökat ytterligare. Massarresteringar och begränsningar av yttrandefriheten har varit återkommande.

Turkiet har lämnat Istanbulkonventionen om förbud mot våld mot kvinnor – ett tydligt tecken på att Turkiet har tagit flera steg tillbaka när det gäller jämställdhet. Erdoğan har också uttalat en alltmer reaktionär syn när det gäller kvinnors rättigheter som alltmer går ut på att kvinnor ska stanna hemma och föda så många barn som möjligt.

Den politiska oppositionen har satts under hårt förtryck. Det gäller särskilt det prokurdiska oppositionspartiet HDP, som attackeras dagligen. HDP är det tredje största partiet i Turkiets parlament, och man gör nu försök att förbjuda det att existera som politiskt parti i en rättsprocess initierad av statsåklagaren – helt emot demokratiska principer.

Därtill har gripandena av demokratiska företrädare för HDP varit många. Två parlamentariker från HDP har fått sina platser i parlamentet upphävd och sin immunitet upphävd. En av dem, Leyla Güven, dömdes senare till 22 års fängelse.

I en annan rättsprocess, kallad Kobane case, står 108 personer åtalade för att ha uppmanat människor att demonstrera mot Turkiets inblandning i IS anfall mot staden Kobane 2014. Där väntas dom inom kort.

Även i sin utrikespolitik har Turkiet varit väldigt aktivt i att skapa och blanda sig i olika konflikter. Nyligen presenterades rapporter om att kemiska vapen skulle ha använts i norra Irak av den turkiska militären. Det är rapporter som behöver bekräftas av internationella organ som OPCW. EU har inte vågat agera av rädsla för att Erdoğan ska säga upp avtalet om flyktingar och att de sedan ska ta sig från Turkiet till Europa.

I oktober 2019 fick Vänsterpartiet en viktig skärpning av Sveriges Turkietpolitik, när samtliga partier i riksdagen på Vänsterpartiets och Liberalernas förslag röstade igenom ett stopp av vapenexporten till Turkiet. Beslutet ledde till att två beslutade affärer stoppades och att ett okänt antal påbörjade processer fick avslutas.

Turkiet blev mycket irriterat över Sveriges nya hållning, och beslutet ledde sannolikt till att Sverige skärpte sin retorik även när det gällde brott mot mänskliga rättigheter.

Turkiet ansökte om medlemskap i EU redan 1987 och är således den stat som har väntat längst på medlemskap. Turkiet blev kandidatland 1999, men medlemskapsförhandlingarna började inte förrän 2005. Sverige var tidigt drivande för att Turkiet skulle få förhandla men har gått till att i dag vara en av de mest högljudda kritikerna inom EU av utvecklingen i landet.

Turkiet får dock fortfarande stöd genom EU-pengar. Genom förmedlemskapsstöd har EU tidigare anslagit 5 miljarder euro under den föregående perioden. Under den kommande perioden är det inte möjligt att veta hur mycket pengar Turkiet kommer att få, för då är regelverket så förändrat. Utöver detta får Turkiet pengar för flyktingavtalet – 6 miljarder euro hittills. Europeiska investeringsbanken har omfattande investeringar i landet sedan 1965.

Vänsterpartiet har länge kritiserat utvecklingen i Turkiet och uppmanat Sverige och EU att agera kraftfullare. EU har inte vågat agera mot Turkiet just av den här rädslan som jag har varit inne på.

Vi menar att regeringen bör verka för att EU avbryter flyktingavtalet med Turkiet och agerar för att våld och repression mot oppositionella upphör samt att alla som fängslats på politisk grund frigges.

I dagsläget är det uppenbart att Turkiet inte uppfyller kriterierna för ett EU-medlemskap, och därför måste förhandlingarna frysas och alla förhållanden som finns kopplade till detta tas bort och dras in. Det hoppas jag att utrikesministern driver.

Anf. 67 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Vi hade en interpellationsdebatt om de mänskliga rättigheterna i Turkiet senast den 16 december här i kammaren.

Vi fortsätter att bevaka den negativa utvecklingen i Turkiet när det gäller respekten för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer. Det sker genom en rad direktkontakter med både turkiska företrädare, civilsamhället, MR-försvare och så vidare. Det sker i förhållande till de åtaganden som Turkiet har som medlem i Europarådet, OSSE och så vidare.

De konkreta frågor som Håkan Svenneling tar upp i sin interpellation handlar delvis om EU och medlemskapsstödet. Det stämmer att Turkiet får ett förmedlemskapsstöd, och det har bidragit till reformer i landet. Men mot bakgrund av den negativa utvecklingen i Turkiet har EU bestämt att storleken på stödet ska minska, och man har riktat in det alltmer på områden som demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstat. Det är områden där vi har gemensamma intressen, till exempel migration, gränshantering, klimat och miljö.

Vi har gett stöd till nedskärningarna, men vi verkar också för att stödet till demokratiska krafter, MR-försvare och så vidare ska värnas när man har gjort de här neddragningarna. När kommissionen 2021 föreslog en nivå på stödet som var 38 miljoner euro högre jämfört med 2020 avstod Sverige från att stödja rådets beslut att godkänna finansieringsbeslutet.

När det gäller flyktingstödet har regeringen inte samma uppfattning som Vänsterpartiet, utan vi stöder tvärtom fullt ut ett fortsatt stöd till flyktingar i Turkiet över regionen. Jag har flera gånger upprepat här i kammaren att jag har talat gång på gång med UNHCR:s chef, som bekräftar att Turkiet är ett av de bästa ställena i världen när det gäller att ta hand om flyktingar på ett bra sätt. Det är en central del av det gemensamma migrationsuttalande som togs 2016.

EU – Sverige är ju en del av EU – har lagt fram ett paket om fortsatt finansiellt stöd till syriska flyktingar i Turkiet men också i Jordanien, Libyen och andra delar.

Det är viktigt att vi har ett samarbete med Turkiet här, framför allt för flyktingarnas skull men också för att det tjänar oss. Vi har inte möjlighet att ta emot alla dessa flyktingar från Syrien. Där gör Turkiet, i denna del, ett bra arbete.

Anf. 68 HÅKAN SVENNELING (V):

Fru talman! Det finns många trådar man vill dra i här, så jag får se vilka det blir i mitt inlägg.

Vi börjar med Sveriges agerande när det gäller Osman Kavala, människorättsaktivisten och filantropen, som man tillsammans med ett antal andra länder reagerade väldigt kraftfullt kring i höstas. Det höll på att bli så att Sveriges ambassadör blev utvisad, men sedan drogs detta tillbaka. Jag vill bara säga att jag tycker att utrikesministern och ambassadören reagerade på ett väldigt bra sätt. Ni har mitt fulla stöd i detta.

Det här är ett typexempel på de attacker som sker mot aktivister och på det krympande demokratiska utrymmet. Jag tror att vi även under 2022 kommer att se händelser med rättegångar, risk för upplösning av HDP och sådana saker. Det är därför väldigt viktigt att Sverige agerar resolut vid de händelser som kommer att ske.

En sak som har hänt relativt nyligen är att man har terrorlistat personer från Turkiets sida i väldigt stor omfattning – över 500 personer. Det inkluderar även svenska medborgare, som Turkiet nu försöker torgföra som terrorister runt om i världen. Jag undrar hur utrikesministern ser på att svenskar terrorstämplas. Och vad kan Sverige göra för att stödja dessa personer så att de kan få upprättelse?

Vi kan gå vidare på terrordådet. Det är detta som är essensen av Erdoğan's politik: Så fort han har en motståndare är det en terrorist. Det har till och med gått så långt att turkiska företrädare anklagar vänsterpartister för att vara engaged with terrorists.

En grund som Turkiet hämtar sitt stoff ur är att EU har terrorstämplat PKK. PKK är absolut en militär organisation som definitivt kan ha begått brott mot mänskliga rättigheter och sådana saker. Men Turkiet har hittat EU:s ömma punkt genom att hela tiden kunna hänvisa till att PKK finns listat som terrororganisation, och det är ett hinder för en positiv utveckling, ett annat Turkiet och en fredligare utveckling.

Vi tar de kemiska vapnen också. Turkiet misstänks ha använt sig av kemiska vapen. Här behöver omvärlden tydligare utreda de eventuella brotten så att det blir klarhet. Jag undrar vad regeringen gör för att få till de processerna. Jag tycker att det händer alldeles för lite på den fronten från de här organisationernas sida.

Tillbaka till flyktingarna. Jag är väl medveten om regeringens position och har stor förståelse för varför man har landat i den. Problemet med den positionen är att den är kortsiktig, ohållbar och i förlängningen därmed inhuman gentemot de flyktingar som befinner sig i Turkiet.

Det är klart att både jag och utrikesministern helst av allt skulle vilja se en annan utveckling i Syrien – att det skulle bli fred och ett slut på det enormt långa kriget i Syrien, som pågår år efter år. Men det ser inte ut att bli det, och flyktingarna sitter fast i Turkiet i flyktinglägren. Det är jättebra att UNHCR tycker att det är bra, men det är fortfarande inte långsiktigt.

Här måste man hitta vägar, men det är det Europa inte klarar av. Vi har haft en kris, och högerpopulistiska ledare har kommit till makten runt om i Europa. De klarar inte av att få till stånd en långsiktig, humanitär lösning för dessa människor, som faktiskt måste få förutsättningar att veta hur deras liv kommer att se ut längre fram. EU:s flyktingavtal är ett hinder för den typen av långsiktiga lösningar. Därför hoppas jag att regeringen funderar på sin politik och tillsammans med EU ser över hur detta kan bli mer långsiktigt hållbart.

Anf. 69 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Jag kommer nog inte att kunna kommentera alla olika trådar som Håkan Svenneling tog upp, men jag börjar med det sista först: flyktingarna och att det inte är hållbart. Nej, det är inte hållbart för att kriget i Syrien håller på. Flyktingarna från Syrien är antingen i Turkiet eller så har de kommit till oss. Nu har vi kommit överens med Turkiet om att vi ser till att betala för att de ska få ett värdigt ställe att vara på. De får utbildning och hälsovård, och de integreras i civilsamhället. Det kommer inte att bli något slut på detta förrän Syrienkriget slutar. Bland annat av det skälet hade vi Geir Pedersen, som är FN:s sändebud, hos oss i går, när EU:s utrikesministrar träffades och talade om bland annat vägar framåt för att få

slut på Syrienkriget. Det är detta som är problemet, inte att vi har överenskommelsen med Turkiet.

Sedan gäller det de mänskliga rättigheterna och terrorstämplingarna. Håkan Svenneling har precis som jag besökt Turkiet många gånger. Det är också många i riksdagen som har mycket kontakter, djupa kunskaper och mycket information. Det finns ett brett intresse för vad som händer.

Självklart är terrorstämplingar av svenska medborgare problematiska, och vi har också protesterat mot dessa. Men när det gäller PKK:s terrorstämpling står Sverige helt bakom den och har inga planer på att ändra vår position.

Vi har tillsammans med EU en fortsatt dialog med Turkiet om detta och tar upp dessa frågor hela tiden. Jag besökte också Ankara förra året som OSSE-ordförande och kommer att fortsätta att göra det för att försöka få förändringar till stånd.

Det är väldigt grova brott som begås mot oppositionspolitiker, till exempel från våra systerpartier. Vi har båda HDP som systerparti; flera andra partier i riksdagen har också det. Vi har CHP. Glädjande nog ökar båda dessa partier nu i opinionen. Det är alltså inte kört för möjligheterna, även om repressionen är hård mot dessa oppositionspolitiker och MR-försvarare. De behöver allt stöd de kan få. Detta är, tycker jag, nästan det viktigaste skälet till att man ska ha kvar ett medlemskapsperspektiv, för det är nästan det enda som är kvar som ändå sätter press på regeringen i Turkiet.

Ett problem är också att Turkiet inte har implementerat Europadomstolens utslag i flera fall. Vi har talat om enskilda fall, men det är, skulle jag vilja påminna om, hundratals och ännu fler som sitter fängslade på grunder som inte är acceptabla och som borde frigges.

Anf. 70 HÅKAN SVENNELING (V):

Fru talman! Jag tycker att detta har varit en klargörande debatt. Det är tydligt var utrikesministern och jag är överens, men det finns också tydliga punkter där vi inte är överens. Jag tycker att det är bra att vi återkommande har den här typen av debatter om Turkiet och att det är många i Sveriges riksdag som är engagerade i frågan. Det är nämligen så vi skapar tryck och press gentemot Turkiet.

Jag tycker att grundproblemet är att EU har satt sig i en alldeles för svår sits när det gäller att kritisera Turkiet så att det faktiskt blir verklig förändring. Flyktinavtalet är en sådan del. Terrorlistningen är ett annat problem. Och så finns hela tiden en problematik med att EU aldrig vågar ta steget fullt ut. Jag vet att utrikesministern många gånger har rest ned till Bryssel och argumenterat för en hårdare EU-linje, som hon sedan inte har fått stöd för. Det har bland annat handlat om ett vapenembargo.

En annan sak som borde vara på EU:s agenda och diskuteras mer är sanktioner mot Turkiet, just som ett redskap för att sätta press. I dag är det två turkiska medborgare som omfattas av sanktioner; det är de som har hållit på med oljeborrningar utanför Cypern. Men ingen omfattas av sanktioner för brott mot mänskliga rättigheter, trots att vi vet att de är så omfattande och har varit så många under de senaste åren. Här behöver EU ändra strategi och hitta en tydligare väg framåt för att sätta press på Ankara.

Det finns också alldeles för många i Bryssel som är alldeles för positiva till samarbetena mellan EU och Turkiet. Exempelvis vill man fördjupa och

förnya de handelsavtal som EU och Turkiet har haft under lång tid. Detta belönar bara Erdoğan's regim. Det tänker inte jag acceptera, utan jag tycker att vi ska fortsätta vara hårda, så länge vi inte ser några positiva tecken. Och det gör vi faktiskt inte på det sättet.

Jag hoppas avslutningsvis att utrikesministern kan blicka framåt och berätta vad hon tror om 2022 och om hon tror att det är möjligt att vända den negativa utveckling som nu sker i Turkiet.

Anf. 71 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Tack, Håkan Svenneling, för den här debatten! Håkan Svenneling tar upp de bormingar som har förekommit i Medelhavet och sanktioner med anledning av detta. Det har också varit en otroligt instabil och hotfull situation i östra Medelhavsområdet, som har stört förbindelserna mellan EU och Turkiet.

Europeiska rådet beslutade att man ska försöka få till stånd ett samarbete som gör att Turkiet och Grekland kommer överens om vad som ska gälla, att man följer internationell rätt och att man ska ha ett gradvist och proportionellt men också reversibelt sätt att samarbeta. Går det i fel riktning ska man alltså sluta med de mer positiva samtalen. Det tycker jag i alla fall är bra – om inte annat den villkorlighet som Europeiska rådet fastställde.

Nu har vi högnivådialogen med Turkiet. Jag ser framför mig att den kommer att fortsätta under detta år; vi är bara i januari. Jag hoppas att dialogen om demokrati, rättsstat och mänskliga rättigheter kommer att fortsätta, och inte minst den om kvinnor. Jag hoppas att jag själv ska kunna åka till Turkiet för att ha samtal med regeringen men också med oppositionspartier, människorättsorganisationer och feminister. Jag tror nämligen att det är väldigt positivt att man känner att hela det civilsamhälle och oppositionssamhälle som finns inte glöms bort.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 11 Svar på interpellation 2021/22:186 om EU:s strategiska kompass

Anf. 72 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Pål Jonson har frågat mig om jag har verkat för att ta fram tydliga svenska prioriteringar i arbetet med den strategiska kompassen och i så fall vilka. Vidare har Pål Jonson frågat vilka initiativ som tagits inom EU-kretsen för att få genomslag för svenska intressen i framttagandet av den strategiska kompassen samt vilka initiativ jag har tagit för att tillsammans med andra länder driva gemensamma prioriteringar i arbetet med den strategiska kompassen.

Sverige agerar både enskilt och gemensamt med andra för att tillvarata våra intressen. Vårt mål är en utvecklad gemensam säkerhets- och försvarspolitik på mellanstatlighetens grund som stärker EU:s sammanhållning och medlemsstaternas samlade förmåga att förebygga kriser och bygga säkerhet. Utgångspunkten är den solidariska säkerhetspolitiken som den fastslagits i regeringens totalförsvarsproposition. Grundtanken är att

Prot. 2021/22:58
25 januari

Svar på
interpellationer

vi genom att verka för stabilitet i EU:s närområde och globalt också bidrar till att stärka vår egen och Europas säkerhet.

I tider av ökade geopolitiska spänningar är det avgörande att stärka EU:s handlingsförmåga och säkerhetspolitiska trovärdighet. Sverige bejaktar och deltar därför aktivt i EU:s säkerhets- och försvarspolitiska samarbete. I linje med detta har Sverige också välkomnat arbetet med den strategiska kompassen.

Sedan arbetet inleddes har Sverige kontinuerligt verkat för att den strategiska kompassen ska utgå från en bred syn på säkerhet. Detta är centralt om vi ska kunna bemöta de komplexa utmaningar som präglar dagens säkerhetspolitiska situation.

Sverige har hittills fått gott gehör för att den strategiska kompassen ska uppmärksamma betydelsen av en effektiv multilateralism och en regelbaserad världsordning med folkrätten som grund. Sverige framhåller vidare att den strategiska kompassen bör återspegla att samarbetet sker i en kontext av ett antal multilaterala, regionala och bilaterala samarbeten som gemensamt bidrar till en samlad europeisk förmåga.

Tillsammans med andra medlemsstater verkar Sverige för att säkerhetsutmaningar i omvärlden och i vårt närområde, däribland det ryska agerandet, ska beskrivas på ett tillfredsställande sätt. Därtill agerar Sverige för att kompassens omvärldsbeskrivning ska omfatta tydliga skrivningar om Kina i linje med etablerad EU-politik.

Sverige stöder ambitionen att EU som global aktör ska kunna genomföra hela spektrumet av civila och militära krishanteringsinsatser, inklusive de mest krävande. För att kunna göra detta måste EU ha rätt instrument. Sverige är bland annat pådrivande för att det ska tas fram nya politiska åtaganden för den civila krishanteringen. I detta arbete har vi gott stöd av en bred krets av likasinnade EU-medlemmar.

Sverige bejaktar också att EU ser över den militära verktygslådan, inklusive dess snabbinsatsförmåga, utifrån befintliga verktyg och strukturer.

Sverige välkomnar europeiskt förmågesamarbete. I grunden är dock militär förmågeutveckling ett nationellt ansvar där alla länder har olika förutsättningar och behov. Detta behöver beaktas. Sverige understryker att den strategiska kompassen inte ska användas för att lägga fast prioriteringar för enskilda militära förmågeutvecklingsprojekt. Detta är något som också påpekats av andra medlemsstater.

Inre och yttre säkerhet är alltmer sammanlänkade. Sverige välkomnar därför att steg tas för att stärka motståndskraften inom EU och i dess grannskap. Gemensamt med andra medlemsstater har Sverige bland annat verkat till stöd för framtagandet av en verktygslåda för bemötande av hybridhot. Likaså bejaktas åtgärder för att förbättra hanteringen av cyberhot, terrorism, organiserad brottslighet och klimatrelaterade säkerhetsrisker. EU-samarbetet behöver utvecklas även på rymdområdet.

Sverige har också varit pådrivande för att den strategiska kompassen ska uppmärksamma vikten av jämställdhetsintegrering och agendan för kvinnor, fred och säkerhet.

Att EU förblir öppet mot omvärlden är en högst prioriterad fråga. Gemensamt med likasinnade EU-länder agerar Sverige för att den strategiska kompassen ska bekräfta den transatlantiska länkens betydelse för europeisk säkerhet. Ett fördjupat samarbete mellan EU och Nato samt skräddarsydda partnerskap med viktiga länder – inte minst USA – är centralt.

Anf. 73 PÅL JONSON (M):

Fru talman! Tack, utrikesministern, för ett omfångsrikt svar!

Det är naturligtvis bra om Sverige får genomslag för civil krishantering och en regelbaserad världsordning med folkrätten som grund. Jag vet inte exakt hur hårt detta satt inne i förhandlingarna, men det kan utrikesministern återkomma till.

Den fråga jag ställde var vilka konkreta initiativ som Sverige har tagit när det gäller den strategiska kompassen och med vilka länder. Återigen får utrikesministern gärna återkomma och nämna vilka aktörer man har jobbat närmast med.

Fru talman! Jag vill ändå börja med det som är viktigast, nämligen att den strategiska kompassen skrivs samtidigt som den europeiska säkerhetsordningen befinner sig i den allvarligaste krisen på flera årtionden. Detta måste naturligtvis ha genomgripande konsekvenser för den strategiska kompassen men också för EU som utrikespolitisk aktör.

Det är väl bara att konstatera, fru talman, att vi har en situation där Nato befinner sig i förarsätet och EU i baksätet för den europeiska säkerhetsordningen. Det är ju uppenbart under denna kris att Nato spelar en väldigt central roll för att upprätthålla den europeiska säkerhetspolitiska grundbulten att alla länder själva ska få göra sina egna säkerhetspolitiska vägval.

Det är också därför jag tycker att det hade varit bra om Sverige varit fullvärdig medlem av Nato. Då skulle Sverige nämligen ha en permanent plats vid ett bord där det både diskuteras och beslutas rörande frågor som är viktiga för svensk säkerhetspolitik. I dag är ju 21 av EU:s 27 medlemsstater också medlemmar av Nato, och jag tycker att det är de som tillhör den europeiska säkerhetspolitikens inre kärna.

Med det sagt, fru talman, är det angeläget att Europa kan ta ett större ansvar för sin egen säkerhet. Detta ligger i både USA:s och EU:s intresse, och jag tror att det långsiktigt kan stärka den transatlantiska länken.

Rätt utformad kan den strategiska kompassen bidra både till att EU kan bygga upp en starkare motståndskraft mot hybridhot och till att EU kan bli mer resursstarkt på det militära området. Jag tror att det är väldigt viktigt.

Fel utformad kan den strategiska kompassen dock bidra till sådana utspel som vi såg i Strasbourg då president Macron sa att EU nu skulle upprätthålla ett eget avtal mellan EU och Ryssland för en ny europeisk säkerhetsordning. Jag tror att den transatlantiska länken nu är helt avgörande och att ett starkare transatlantiskt samarbete, snarare än en europeisk strategisk autonomi, är viktigt. Vi behöver mer samarbete över Atlanten – inte mindre.

Utrikesministern var i sitt svar inne på hur viktigt det är med ett effektivt och bra samarbete mellan EU och Nato. Jag delar denna uppfattning. Jag är dock orolig för hur den relationen utvecklas. EU och Nato skulle ju presentera en gemensam deklaration i december, men jag har konstaterat att den har blivit uppskjuten.

Den andra dimensionen, som utrikesministern inte nämnde i sitt svar, är att EU och Nato utvecklar nya strategier parallellt. EU ska ju anta den strategiska kompassen under det franska ordförandeskapet, och i juni ska Nato presentera en ny strategisk kompass. Det är naturligtvis angeläget att EU och Nato kan koordinera detta arbete.

Prot. 2021/22:58

25 januari

Svar på
interpellationer

Jag skulle gärna vilja ha regeringens uppfattning om detta. Har man tagit några initiativ för att koordinera säkerhetsstrategiarbetet inom EU och Nato när det sker parallellt?
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.57 på förslag av förste vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 18.00.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 18.00.

§ 11 (forts.) Svar på interpellation 2021/22:186 om EU:s strategiska kompass

Anf. 74 HÅKAN SVENNELING (V):

Fru talman! Att EU militariseras alltmer är en farlig utveckling som vi i Vänsterpartiet har varnat för under lång tid, ända sedan EU-inträdet. Ingen är egentligen förvånad över att förslaget om en EU-armé kom upp även denna gång. Ännu en gång var Sverige såklart emot det tillsammans med många andra länder, och förslaget åkte med all sannolikhet ännu en gång i papperskorgen. Men förespråkarna för en EU-armé tar alltid chansen att föreslå att EU ska militariseras ännu mer och bli ett alltmer federalt projekt.

Många gånger i EU-sammanhang är det fråga om vackra ord som i praktiken betyder något helt annat. Ett tydligt sådant exempel inom det här området är den så kallade fredsfaciliteten. I fredsfaciliteten finns en stor del som handlar om vapenexport. Man får lite svårt att förstå hur det ska bidra till fred. Det kan ju bli hur fel som helst.

Ett exempel fick vi så sent som i december i Mali när EU valde att bedriva export. Det var inte vapen som stridande grupper kan använda, men andra delar som militärer behöver för att kunna verka. Det blev allt tydligare att Mali utvecklades till en militärdiktatur som anlidade ryska legoknektar efter det. Det var i alla fall bra att Sverige avstod från att rösta för detta. Om jag förstod det rätt röstade Sverige emot.

Det finns i EU också en klar tendens att blanda ihop militära och civila insatser. Det saknas i dag en tydlighet om vilka insatser som är vad. Det är svårt för en utomstående att till exempel gå in på EU:s hemsidor och se vad som är skillnaden eftersom de här EU-insatserna är listade under samma rubriker. Därför är det svårt att förstå vilka av dem som innehåller vilka komponenter.

Jag har noterat att Sverige driver på för de civila delarna i den strategiska kompassen, och det tycker jag är bra. Jag tycker att det är bra om Sverige också driver på så att det blir en ökad tydlighet och inte sker en sammanblandning mellan de civila och de militära delarna.

Det är också så att en strategisk kompass är en del i stödet för EU:s försvarsbygge. Jag är orolig för att det minskar våra möjligheter att vara en stark röst för fred och nedrustning som land, både i Europa och i världen i stort, eftersom vi inordnar oss i de forna kolonialmakternas agerande och olika intressesfärer och därmed också bakvägen knyts till kärnvapenmakter och Nato.

Den svenska alliansfriheten måste värnas. Den strategiska kompassen och denna typ av säkerhets- och försvarspolitiska samarbeten försvårar för vår militära alliansfrihet, menar jag. Det gäller inte minst bygget av försvarsunionen, som det militär-industriella komplexets lobbyister frångående har lobbats för i Bryssel mot EU:s institutioner. EU:s militarisering och dess mål att skapa en försvarsunion i nära samarbete med Nato blir ännu ett steg bort från den svenska militära alliansfriheten.

Dessutom sker detta tyvärr utan någon större allmän och folkligt förankrad debatt, även om vi har en bra och viktig debatt här i Sveriges riksdag. Det tycker jag är allvarligt, fru talman.

Anf. 75 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Låt mig börja med två frågor som Håkan Svenneling tagit upp i debatten: frågan om en EU-armé och frågan om en försvarsunion. Jag vill understryka att detta absolut inte är aktuellt i arbetet med den strategiska kompassen. Det finns inga förslag om en europeisk armé eller försvarsunion på bordet. Vi skulle inte heller stödja en utveckling som gick i riktning mot en armé eller en försvarsunion. Däremot bejakar vi samarbetet och utvecklingen för att EU ska få en starkare försvarsförmåga och kunna agera bättre, samtidigt som vi utgår från att arbetet fortsätter att vara mellanstatligt.

Svenneling ifrågasätter också om vi kan vara militärt alliansfria. Jag måste säga att detta absolut inte påverkar vår möjlighet att fortsätta vara militärt alliansfria. Det EU-fördrag som vi utgår från säger – och så har det varit ända sedan vi gick med i EU – att det finns en särskild karaktär hos vissa medlemsstater när det gäller säkerhets- och försvarspolitiken och att detta inte ska påverkas av samarbetet. EU-samarbetet är en solidarisk gemenskap, inte en militär allians med försvarsförpliktelser. Det tycker jag är viktigt att säga.

Diskussionerna om innehållet är inte klara utan pågår nu. Det har kommit ett par olika utkast där det har gjorts ganska stora förändringar. Man räknar med att vi kommer att ha ett färdigt utkast först i mars. Därefter kommer man att ta beslutet på utrikesrådet, och vi kommer naturligtvis att samråda med riksdagen formellt. Vi har redan diskuterat det här i försvars- och utrikesutskottet för att säkerställa en bred förankring.

Det är väldigt viktigt att se att den strategiska kompassen spänner över ett väldigt brett frågekomplex. Det handlar om krishanteringsinsatser, förståelseutveckling, byggande av motståndskraft och partnerskap. Inom alla de här olika områdena agerar vi för att de svenska intressena ska tas till vara.

Jag kan ta några exempel. Vi är som sagt pådrivande för den civila krishanteringen. Vi vill ha en civil pakt med konkreta åtaganden för en mer effektiv krishantering. Den nuvarande paktens slut 2023. Vi har tagit olika initiativ för att jämställdhetsaspekterna ska komma upp. Det gäller exempelvis agendan för kvinnor, fred och säkerhet. Inte minst under

vårt OSSE-ordförandeskap har jag blivit helt övertygad om att detta är mycket viktigt. När det gäller frågan om hybridhot vill vi att det ska tas fram en hybridverksamhetsverktygslåda. Det är några exempel på svenska positioner.

Anf. 76 PÅL JONSON (M):

Fru talman! Den strategiska kompassen är naturligtvis ett viktigt dokument, eftersom den ska inrikta och dimensionera mycket av EU:s militära samarbete. Det är skälet till att Moderaterna i utrikesutskottet tagit initiativ till att arrangera en hearing där vi bjuder in säkerhetspolitiska experter och forskare som får ge sin bild av den strategiska kompassen. Det är också skälet till att vi kommer att begära en överläggning om den strategiska kompassen innan den ska slutbehandlas i mars.

Det vore naturligtvis en styrka, fru talman, om en enig riksdag skulle kunna ställa sig bakom en gemensam svensk linje i den här frågan. Men djävulen sitter som ofta i detaljerna. Det är just därför det är viktigt att vi har den här diskussionen och debatten.

Regeringen säger i svaret att det är bra att EU ser över sin militära snabbinsatsstyrka. Det är lätt att ha sympati för den ståndpunkten.

EU har haft två stridsgrupper som med kort varsel ska kunna sättas in i olika krishärdar, men problemet är att dessa stridsgrupper aldrig har använts. Frågan är om något ska ersätta dessa stridsgrupper eller inte. Nu finns det krafter inom EU som i stället vill upprätta en snabbinsatsstyrka av en brigads storlek, det vill säga 5 000 man, som EU ska ha till sitt förfogande, alltså dubbelt så många soldater som i EU:s stridsgrupper.

Regeringen har tidigare varit tydlig med att man inte välkomnar en sådan stående snabbinsatsstyrka, och jag skulle vara tacksam om regeringen kunde bekräfta att så fortfarande är fallet.

Det finns även förslag inom EU om att EU ska börja genomföra egna militära övningar och bygga upp egna högkvarter och ledningsstrukturer. Det finns också tankar på att EU ska börja öva för olika scenarier kopplat till ett gemensamt försvar och även det som heter artikel 42.7 om de gemensamma försvarsförpliktelserna. Det är ett stort steg att ta. Tidigare har grunden varit att EU inte ska duplicera eller kopiera de uppgifter som Nato har, och jag tror att det är en klok räkning.

EU bör i stället fokusera där man har ett så kallat added value och verkligen kan bidra till Europas säkerhet. EU är ju mycket bättre rustat i flera avseenden än till exempel Nato när det kommer till att hantera kopplingen mellan intern och extern säkerhet. Man har kompetens på det straffrättsliga området och kompetens att bekämpa internationell terrorism och internationell brottslighet. En samverkan mellan intern och extern säkerhet vore det alltså alldeles utmärkt om EU fokuserade på, inte minst eftersom EU också har en stor verktygslåda för att genomföra olika krishanteringsinsatser.

Fru talman! Utrikesministern säger också att Sverige verkar för att det ryska agerandet ska beskrivas på ett tillfredsställande sätt. Vad ett tillfredsställande sätt innebär beror lite grann på vem inom unionen man frågar. Riktat man frågan till Cypern får man en uppfattning om vilken Rysslandspolitik EU har, och frågar man Sverige får man en annan.

EU har sedan 2016 lutat sig mot fem principer för sin Rysslandspolitik. Min bedömning är att dessa principer bör ses över i ljuset av det allvarliga

ryska agerandet och det hot mot den europeiska säkerhetsordningen som Ryssland numera utgör, genom både den militära styrkeuppbyggnaden utmed Ukrainas gräns och de orimliga kraven om en ny europeisk säkerhetsordning där andra länder inte själva får avgöra sina säkerhetspolitiska vägval.

Fru talman! Jag tror att det viktigt att den strategiska kompassen tar intryck av detta och att det formuleras skrivningar med tydlig kritik mot det ryska agerandet och hotet mot den europeiska säkerhetsordningen.

Anf. 77 HÅKAN SVENNELING (V):

Fru talman! Det är bra att utrikesministern markerar att regeringen inte vill se en militarisering av EU på det sätt som en del federalister i Europa vill, och jag vet att det råder stor enighet i Sveriges riksdag om att vi inte vill se en sådan utveckling.

Det är också bra att regeringen trycker på de civila delarna. Jag tror att vi har en god möjlighet under det svenska ordförandeskapet våren 2023 att lyfta fram de civila delarna i olika sammanhang. Det har ju visat sig vara bra och stöttat upp och hjälpt länder i kris de senaste åren. Det är också en nisch där Sverige har en kompetens att bidra med till EU.

Jag hade förmånen att besöka det krisberedskapslager som EU har etablerat i Kristinehamn hemma i Värmland, som jag och Pål är ifrån. Det visar att vi har unik spetskompetens och att vi kan leverera från det krislagret.

Annat är förstås hybridhot med mera som är viktigt att ta på allvar.

Just nu är Frankrike ordförandeland i EU, och deras agenda i arbetet med den strategiska kompassen oroar mig. Vi vet att Frankrike är en kärnvapenmakt och att man har en lång kolonial historia.

Om djävulen nu sitter i detaljerna kan man undra vad som sitter i de franska detaljerna. Vilka tankar har Frankrike för att vrida EU dit de vill?

Här är exempelvis Macrons uttalande om Rysslandspolitiken en faktor. Han får direkt mothugg, men uttalandet finns ändå där. Detta oroar mig i den meningen att Frankrike ändå till viss del har ett annat synsätt än Sverige i dessa frågor.

Det är bra att Sverige jobbar på och får gehör hos andra medlemsstater, men ordförandelandet har stor makt att sätta agendan. Därför undrar man vad det kan innebära under det franska ordförandeskapet.

Anf. 78 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Låt mig börja med Pål Jonsons frågor.

Jag kan bekräfta att vi fortfarande har samma inställning. Vi tycker inte att det är en bra idé med en stående snabbinsatsstyrka och egna strukturer. Vi tycker inte att EU ska duplicera det arbete som andra organisationer gör. Det säger sig självt att eftersom man inte har använt de snabbinsatsstyrkor som finns är det inte sättet som EU ska verka på.

Det är viktigt att den strategiska kompassen inte anger prioriteringar för enskilda militära förmågeprojekt och att den europeiska försvarsindustriella, teknologiska basen bygger på konkurrens. Här är vi inte överens med exempelvis Frankrike, som menar att man ska försöka ha mer egna kompetenser, vilket ligger inom begreppet den strategiska suveräniteten. Att inte bygga upp försvarsindustri i konkurrens och inte kunna använda

till exempel amerikanska delar tror vi skulle försämra försvarsförmågan för EU:s medlemsländer.

Pål Jonsson kritiserar att jag säger att det ryska agerandet ska beskrivas på ett tillfredsställande sätt. Vår uppfattning är givetvis att man måste beskriva det som sker väldigt tydligt, inte minst när det gäller hotet mot säkerhetsordningen, och Sverige har därför nått stora framgångar när vi har motat tillbaka försöken att ta bort de fem principerna för EU:s Rysslandspolitik.

Man ska komma ihåg att de fem principerna skrevs efter att Ryssland annekterat Krim och gått in och stöttat separatisterna i Donbass, det vill säga då det som vi nu är oroliga för ska hända redan hade hänt. Därför är de fem principerna väldigt tuffa, och det är också därför vi inte har några toppmöten och därför vi har sanktioner och så vidare.

Stora, tunga medlemsländer har diskuterat om EU skulle släppa de fem principerna, och därför är det viktigt att vi fortsätter att säga att det måste vara på ett tillfredsställande sätt.

Komponenten med attackerna mot den europeiska säkerhetsordningen ligger kvar och måste in och beskrivas i den strategiska kompassen.

Låt mig vara helt tydlig med att det inte fanns en stabil enighet före krisen om hur vi skulle hantera relationen till Ryssland, och därför är det ännu viktigare att vi fortsätter att kräva att det ska vara på ett tillfredsställande sätt – detta givetvis ur ett svenskt och inte cypriotiskt perspektiv, but that goes without saying.

Anf. 79 PÅL JONSON (M):

Fru talman! Tack, utrikesministern, för klargörandet! Jag tycker att det är bra. Det är grunden, precis som jag sa, att de fem principerna är bra. Om de ska röra sig i någon riktning är det, som utrikesministern säger, mot det hot som Ryssland utgör mot hela den europeiska säkerhetsordningen. Det är mycket bra.

Jag ska villigt erkänna att jag inte trodde att jag skulle hitta samsyn i någon fråga med Håkan Svenneling, men jag kan konstatera att vi har en liknande syn när det kommer till de franska förslagen att man ska upprätthålla någon speciell form av avtal mellan EU och Ryssland. Det är en dålig idé vid helt fel tillfälle. Jag tror att vi har en samsyn där också.

Jag ska säga en sak till kopplat till detta. Jag tycker faktiskt att regeringen lägger fram en hel del bra förslag om att man vill utveckla inte minst saker som rör rymd, att man välkomnar att EU ska ta initiativ till en försvarsstrategi på rymdområdet och på cyberförsvarsområdet och att man också ska ha en öppenhet inför att EU kommer att behöva göra nya och ytterligare satsningar på det som heter disruptiva teknologier, såsom AI, automation och drönare. Detta är viktigt och bra.

Jag tycker samtidigt att man ska vara tydlig och säga att detta till en del kommer att ställa högre krav på det svenska systemet. Vi ligger inte tillräckligt bra till i Sverige, så som vi skulle vilja på ett sådant område som cybersäkerhet. Jag kan konstatera att vi i ITU:s internationella ranking i fjol föll från plats 32 till plats 43. Vi kommer att behöva jobba med detta.

Det löser inte allt att jobba med dessa frågor på EU-nivå, utan man måste också driva ett område på nationell nivå för att stärka sin motståndskraft där. Det här är i grunden ingen konfliktskapande fråga, men jag vill

ändå skicka med detta inför det vidare arbetet med den strategiska kompassen.

Prot. 2021/22:58
25 januari

Anf. 80 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Låt mig börja med att tacka Pål Jonson för att han tagit upp frågan om den strategiska kompassen i en IP-debatt. Det är svårt att förklara för folk vad en strategisk kompass är. Det är inte lätta begrepp, och det blir inte lättare av att det är ett så stort frågekomplex. Därför tror jag att det är bra att vi hela tiden tar upp det i offentligheten och försöker förklara lite mer vad det handlar om, vad som är viktigt och så vidare.

Det handlar om att stärka EU:s handlingsförmåga som en säkerhetspolitisk aktör. Därmed stärks EU:s förmåga att ta ansvar för sin egen säkerhet och säkerheten i grannskapet. Det står inte i motsats till en stark transatlantisk länk. Detta har aktualiserats bland annat av de komplexa hot som Europa har att hantera. Några av dessa hot nämnde Pål Jonson.

Det är inte bra om vi har blivit sämre inom vissa områden, men det beror också på att omvärldsläget har blivit mycket sämre. Därför är Sverige väldigt aktivt i att påverka utformningen av den strategiska kompassen samtidigt som vi värnar våra egna intressen. Den solidariska säkerhetspolitiken är utgångspunkten, så som den har fastslagits i regeringens totalförsvarsproposition.

För att sammanfatta vill Sverige att EU ska ta ett större ansvar för sin egen säkerhet, att vi ska utnyttja unionens hela verktygslåda, att vi ska ha både civil och militär samverkan och att vi ska samverka och främja arbetet med våra partner.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 12 Svar på interpellation 2021/22:221 om fördraget om icke-spridning av kärnvapen

Anf. 81 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Håkan Svenneling har frågat mig vad Sveriges nationella prioriteringar gällande kärnvapennedrustning är utöver det som regeringen driver inom ramen för Stockholmsinitiativet, hur det kommer sig att det i Stockholmsinitiativet saknas en punkt om kärnvapnens humanitära konsekvenser samt hur jag och regeringen avser att driva att dessa viktiga aspekter återfinns under NPT:s översynskonferens samt i dess slutdokument.

Svenneling har också frågat om jag vid översynskonferensen avser att lyfta upp vikten av kärnvapenfria zoner och den bristande implementeringen av en sådan i Mellanöstern och hur jag avser att implementera Stockholmsinitiativet och stärka mobiliseringen kring nedrustning.

Fru talman! Nedrustning och icke-spridning av kärnvapen är en central politisk prioritering för regeringen. Icke-spridningsfördraget, NPT, utgör hörnstenen i den globala nedrustnings- och icke-spridningsregimen, och jag beklagar att den planerade översynskonferensen ännu en gång har fått skjutas upp på grund av pandemin. Men det betyder inte att vårt arbete läggs på is.

Svar på
interpellationer

Stockholmsinitiativet består av 16 länder från olika delar av världen och från olika säkerhetspolitiska kontexter. De arbetspapper och deklamationer som har tagits fram inom ramen för Stockholmsinitiativet är således produkten av förhandlingar mellan dessa länder. Syftet är att finna vägar framåt som kan samla den bredare kretsen statsparter i NPT, vilket krävs för att få till stånd konkreta steg för kärnvapennedrustning.

I Stockholmsinitiativets arbetspapper om riskreducering, *A Nuclear Risk Reduction Package*, framhålls tydligt kärnvapnens katastrofala humanitära konsekvenser. Vikten av en kärnvapenfri värld kopplas också till mänsklighetens fundamentala intressen och överlevnad i flera av initiativets dokument.

Sverige lyfter i nationell kapacitet konsekvent fram kärnvapnens humanitära och miljömässiga konsekvenser och har under flera års tid varit medförslagsställare till den FN-resolution som uppmärksammar denna fråga. Regeringen kommer att fortsätta uppmärksamma de katastrofala konsekvenserna av kärnvapenanvändning, både bilateralt, inom EU, inom FN och inom ramen för NPT.

En central del av Stockholmsinitiativet är dess fokus på genomförande och konkreta steg för nedrustning. Vi vet att det finns många utmaningar inom nedrustningsdiplomatien men menar att det gäller att vara både ambitiös och realistisk. Genom att identifiera konkreta förslag om steg som både bygger på sådant som vi har överenskommit och är framåtblickande och som kan samla många länder hoppas vi inom ramen för initiativet kunna bygga förtroende och förutsättningar för ytterligare, substantiella steg på vägen mot en värld fri från kärnvapen.

Bland de länder som ingår i Stockholmsinitiativet finns ett starkt stöd för en fortsättning av initiativet efter översynskonferensen för NPT, inte minst för att säkerställa genomförande av ingångna åtaganden och det som vi hoppas blir ett bra utfall av den kommande översynskonferensen.

Starkt politiskt engagemang och tryck kommer att fortsätta att vara viktiga faktorer för att åstadkomma konkreta framsteg inom kärnvapennedrustning. En viktig del av Stockholmsinitiativet är att få kärnvapenstaterna att ta ansvar för att nedrustning genomförs. Därför har vi haft direkta samtal med dem, och jag kan nu konstatera att det i början av året kom ett viktigt uttalande från de fem erkända kärnvapenstaterna om att ett kärnvapenkrig inte kan vinnas och därför aldrig bör utkämpas.

Fru talman! Inrättandet av kärnvapenfria zoner bidrar på ett konkret sätt till att främja internationell fred och säkerhet. Från svensk sida välkomnar vi att sådana zoner har etablerats i Latinamerika och Karibien, södra Stilla havet, Sydostasien, Afrika, Centralasien och Mongoliet. Det är också en prioritering och ett förslag inom Stockholmsinitiativet.

Sverige och EU stöder upprättandet av en zon fri från kärnvapen och andra massförstörelsevapen i Mellanöstern och implementeringen av resolutionen från 1995 års översynskonferens för NPT. Vi välkomnar de framsteg som gjorts i detta avseende under de första två sessionerna av konferensen om en sådan zon, vilka hållits vid FN:s högkvarter 2019 och 2021. Upprättandet av zonen måste ske på frivillig basis och med deltagande av samtliga länder i regionen.

Anf. 82 HÅKAN SVENNELING (V):

Fru talman! Det var meningen att jag skulle stå här när utrikesministern kom hem från konferensen i New York. När jag lämnade in interpellationen var tanken att konferensen skulle hållas, och det är givetvis trist att den skjuts upp ännu en gång. Utrikesministern får tyvärr därför räkna med att jag kommer att ställa en ny interpellation om samma ämne vid ett senare tillfälle när vi närmar oss konferensen. Jag ber om ursäkt, men det blir så när konferensen skjuts upp.

Det kan dock resultera i att det finns ett bättre politiskt läge och en bättre möjlighet till dialog om nedrustning när konferensen väl genomförs. En sådan sak som gör att läget kan vara bättre är statsparternas möte om FN:s kärnvapenkonvention i Wien som förhoppningsvis kommer att ske före konferensen, i mars månad, där Sverige avser att delta som observatör. Detta har jag drivit, och jag välkomnar att det sker.

Dialogen i detta mycket spända säkerhetspolitiska läge som vi befinner oss i visar ändå vissa tecken på en vilja till ökad militär transparens. Det är svårt att veta exakt var detta spända säkerhetspolitiska läge kommer att sluta nu när vi är mitt uppe i det. Men om man ändå vill och hoppas att det ska hända något positivt är det just att den militära transparensen kommer upp på dagordningen och vikten av samarbete kring det. Det ger också Stockholmsinitiativet möjligheter att förbereda sig än mer inför mötet.

Jag var till att börja med lite avvaktande positiv men har blivit mer positiv när jag upplever att ni också har fått tempo i initiativets kraft.

Det som jag hoppas att Sverige gör i det nu rådande läget före konferensen är att se det just som en möjlighet, om dessa dialogsamtal utvecklar sig i en sådan riktning, att lyfta fram förslag kring deeskalering. Det gäller särskilt i vårt närområde och särskilt då i Arktis. Det skulle kunna vara så att man faktiskt driver på för kärnvapenfria zoner och nedrustning i vårt närområde. Vi har Norden, Arktis och Östersjön som alla skulle kunna vara områden för kärnvapenfria zoner. Det nämns inte i utrikesministerns svar. Det finns också en möjlighet att minska antalet aktiva stridsspetsar för att minska risken för misstag som ändå skulle kunna leda till det kärnvapenkrig som inte kan vinnas. Det är bra att de så kallade P5, alltså originalinnehavarna av kärnvapen, har uttryckt det.

Utöver Stockholmsinitiativet, som utrikesministern beskriver bra i sitt svar, undrar jag vad som är Sveriges nationella prioriteringar gällande kärnvapennedrustning. Är det Stockholmsinitiativet och det som förhandlas fram där som vi har fokus på? Eller finns det andra frågor som Sverige driver utöver det och som man inte har kommit överens om i initiativet?

Hur avser ministern att fortsätta jobba med att implementera Stockholmsinitiativet och stärka mobiliseringen för nedrustning i världen?

Anf. 83 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Jag håller med Håkan Svenneling om att det är väldigt synd att översynskonferensen har skjutits på framtiden igen. Vi får väl stå här och debattera igen.

Det var meningen att Stockholmsinitiativet i princip skulle vara en sprint på sex månader för att pusha på. Nu har vi hållit på i två år. Men vi fortsätter med detta. Det som var väldigt bra när vi hade den femte ministerkonferensen i Stockholm i december, även med deltagande av den nya tyska utrikesministern, var att utrikesministern visade på en rad idéer

Prot. 2021/22:58
25 januari

Svar på
interpellationer

för hur vi ska fortsätta för att få kraft i initiativet. Det handlar inte så mycket om att vi ska hitta på nya saker. Det är de 22 stepping stones och riskreduceringsinitiativet som vi vill jobba med. Vi kan redan, som sagt, bocka av några saker.

Vi kommer att satsa på kommunikation utåt. Vi ska ha ett eget Twitter-konto, faktiskt på initiativ av Nya Zeeland. Vi vill också att fler länder ska delta. Nu är det ett tjugotal som säger att de stöder initiativet, förutom de 16 länderna.

Den målsättning som vi har, som Håkan Svenneling frågade om, är att NPT ska nå framsteg i alla tre delar – nedrustning, icke-spridning och fredlig användning. Målet är en värld fri från kärnvapen. Frågan är hur man kommer dit.

Vi kommer, precis som Håkan Svenneling sa, att delta som observatör i det första statspartsmötet. Det har nu satts ett datum, den 22–24 mars, i Wien. Det är också uppskjutet. Det skulle ha varit nu i januari. Det kommer att göra att vi kan följa arbetet med konventionen på nära håll. Även Tyskland, Norge och Schweiz ska vara observatörer på statspartsmötet.

Men jag vill ändå understryka att vi inte ska förväxla observatörskapet med medlemskap. Vi har inte ändrat oss på den punkten, utan vi är observatör men kommer inte att vara part eller på något annat sätt vara folkrättsligt bundna av konventionen. Vårt ställningstagande gjordes redan 2019, och det är att ett undertecknande i den nuvarande formen inte är aktuellt. Det beror framför allt på att det finns ett par centrala brister och oklarheter. Det är TPNW, alltså konventionens relation till icke-spridningsfördraget, det är otillräckliga skrivningar om verifikation och avsaknaden av tydliga definitioner. Förbudskonventionen lever alltså helt enkelt inte upp till de krav som kan och bör ställas på en konvention av detta slag.

Med detta sagt vill jag säga att TPNW:s övergripande syfte sammanfaller med regeringens mål om en kärnvapenfri värld. Men det är trots detta inte skäl nog för att vi ska skriva på det när vi inte tycker att det håller måttet.

Därmed tror jag att jag har svarat på Håkan Svennelings frågor.

Anf. 84 HÅKAN SVENNELING (V):

Fru talman! Jag och utrikesministern har tidigare diskuterat just FN:s kärnvapenkonvention. Det är ett kärt ämne att diskutera här i riksdagen. Men jag tänkte inte att vi skulle gå för djupt in på det spåret i dag. Men precis som utrikesministern är inne på finns det en tydlig koppling till NPT just utifrån att det finns en kritik från Sverige i den röstförklaring som gjordes och det ställningstagande som regeringen sedan gjorde, alltså att man saknar denna koppling på ett tydligt sätt.

Jag hoppas att regeringen både genom sitt engagemang i Stockholmsinitiativet och som observatör på statsparternas konferens om FN:s kärnvapenkonvention kan bidra just till att föra fram behovet av en koppling och ett tydliggörande, så att man får en rörelse i världen där många länder är med – både de som har undertecknat och de som ännu inte har undertecknat konventionen – så att man kan känna att det finns ett momentum i arbetet och att man kan gå mot nedrustning, icke-spridning och fredlig användning.

Även om arbetet är uppdelat i dessa olika delar, vilket i sig är rimligt, finns det ändå en väldigt tydlig koppling. När det gäller en minskad spridning av kärnvapen har vi ett antal länder som vi diskuterar – är de på väg att skaffa kärnvapen eller inte? Vi ser att deras grannländer därigenom också ökar sitt intresse. Detta bidrar inte till en nedrustning utan till en upprustning. Spridningsfrågor och nedrustning hänger definitivt ihop.

Det är förståeligt att man inte kommer med några nya förslag utan att man har samlat sig kring de förslag som man har. Det är väl spännande med ett Twitterkonto och med fler länder som ansluter. I detta tror jag att det är bra att man kan samla fler länder bakom sig för att skapa just momentum inför konferensen.

Men jag känner fortfarande att jag inte riktigt har fått svar på min fundering om Sverige har några nationella prioriteringar vid sidan av Stockholmsinitiativet, eller om det är Stockholmsinitiativet som är det som man fokuserar på inför denna konferens. Eller kommer man därutöver att också ha nationella ambitioner som man tänker jobba med? Det får utrikesministern gärna återvända till.

Det var intressant att höra det som utrikesministern nämnde om att Tyskland också har hoppat på detta med att vara observatör. Utrikesministern nämnde också Norge och Schweiz. Finns det några tankar hos utrikesministern på att ändå i den ganska lilla gruppen av likasinnade länder jobba tillsammans för att både definiera observatörsrollen och hitta vägar för att föra en dialog mellan Stockholmsinitiativet, FN:s kärnvapenkonvention och i slutändan de länder som innehar kärnvapen och som behöver bidra till nedrustning och icke-spridning?

Anf. 85 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Som jag sa redan från början är nedrustning, icke-spridning och försöken att arbeta för en kärnvapenfri värld en högt prioriterad fråga. Vi arbetar i flera olika spår – nationellt, inom EU och inom FN – och Stockholmsinitiativet är den viktigaste delen i detta. Naturligtvis hoppas vi på framsteg under själva konferensen.

Det vi räknar som framsteg och hoppas på är att man ska återbekräfta de åtaganden och överenskommelser som har gjorts och att man ska kunna ta ytterligare steg framåt, särskilt när det gäller den konkreta nedrustningen. Då är det viktigt att man får tydliga processer för hur man ska genomföra det och hur man ska följa upp det samt att man får olika delmål, så att det finns planer för genomförandet. Vi behöver också se till att det blir ytterligare en översynskonferens gällande exempelvis riskreducering; jag tror att det var i Håkan Svennelings första inlägg som han pekade på risken att det händer olyckor, och en sådan finns verkligen.

Låt mig också säga någonting om kärnvapenstaterna eftersom Håkan Svenneling tog upp det. De har faktiskt varit väldigt öppna för en diskussion. Vi har varit aktiva med att reach out – vi har skrivit brev, haft ambassadörmöten och tagit upp det på ministernivå – och de har varit öppna för diskussion med vissa reservationer, kan man säga. Bidenadministrationen har exempelvis varit mer välkomnande när det gäller att diskutera än vad den föregående administrationen var, vilket väl ingen är förvånad över i och för sig. Men både när det gäller Startavtalet, som nu är förlängt med en ganska lång period, och när det gäller uttalandet från den 3 januari kan

vi se att man har kommit en bit framåt i nedrustningsfrågorna på ett sätt man inte har gjort på många år. Det tycker jag ändå att vi ska lyfta fram.

Sedan inser jag, när Håkan Svenneling säger det, att det kan låta lite töntigt med Twitterkonton, men tanken är att engagera fler människor som normalt sett kanske inte är så intresserade av kärnvapen. Då tänkte Nya Zeeland – och vi andra applåderade – att detta kan vara ett sätt att dels visa vad vi gör, dels få andra intresserade. Frågan om framför allt kärnvapen-nedrustning men även nedrustning generellt är nämligen inte alls så stor som den var för ett antal decennier sedan, när jag själv gick i demonstrationståg mot Pershing 2 och SS-20. Den rörelsen finns liksom inte nu. Därför tänkte vi att nya sätt att nå andra människor för att få en kraft bakom de här initiativen för nedrustning också kan behövas, som ett komplement.

Anf. 86 HÅKAN SVENNELING (V):

Fru talman! Tack för den här debatten och för de fyra debatter vi hade tidigare i dag, utrikesministern!

Jag tycker att de resultat som Sverige genom Stockholmsinitiativet har åstadkommit är positiva; vi ser ändå ett visst momentum och en positiv utveckling. Nu får vi se vad det oroväckande säkerhetspolitiska läge vi befinner oss i innebär och hur mycket det kommer att smitta processen kring NPT; vi vet ju att andra oroväckande omständigheter tidigare har smittat diskussionerna under översynskonferenserna.

Jag ser ändå en öppning när utrikesministern säger att det finns en god dialog med P5. För alla som lyssnar på detta och inte är nördar kan jag berätta att P5 alltså är USA, Ryssland, Kina, Frankrike och Storbritannien. Om det nu finns en god dialog tycker jag att utrikesministern bör ta chansen att lyfta de förslag jag tar upp. Hur kan vi få till en deeskalering kring Arktis? Jag är nämligen orolig över klimatförändringarna, vilket jag hoppas att utrikesministern också är, och att de leder till en ökad militarisering av Arktis. I det finns hela risken kring kärnvapen kopplat till de länder jag just nämnde.

Jag hoppas att detta kan leda till att utrikesministern på olika sätt lyfter behovet av Arktis, men också av Norden, Östersjön och Europa i stort, som områden där vi minskar spänningarna och får ett momentum i dessa frågor. Spänningarna ska inte öka, vilket är det vi ser just nu. Men då ligger det ett stort ansvar på Ryssland och på alla de andra P5-staterna att faktiskt uppfylla vad NPT-avtalet handlar om, det vill säga att man ska nedrusta sin kärnvapenförmåga jämfört med i dag. Vi vet att Ryssland och USA är de länder som har i särklass flest kärnvapen på vår jord, och därför vilar ansvaret tungt på dem.

Tack för debatten!

Anf. 87 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Arktis är ju ett område som vi är väldigt engagerade i. Vi har antagit en Arktisstrategi i riksdagen, och nu är faktiskt Ryssland – ett av P5-länderna – ordförande i Arktiska rådet. Frågan om nedrustning och lågspänning i Arktis är alltså väldigt aktuell, och frågan om de kärnvapenfria zonerna, som jag tänkte ägna lite grann av mitt slutanförande åt, har varit aktuell länge.

Frågan om en kärnvapenfri zon i Norden är inte ny utan har diskuterats sedan 50-talet – min egen tvåbetygsuppsats på 80-talet handlade om kärnvapenfria zoner i Norden. Dessa kärnvapenfria zoner som en väg mot en kärnvapenfri värld är konkreta bidrag för att stärka fred och säkerhet internationellt, och man kan se att en stor del av världens yta i dag omfattas av kärnvapenfria zoner. Vi stöder alltså upprättandet av sådana zoner – till exempel i Mellanöstern, där man redan 1995 antog en resolution om detta under NPT. En kärnvapenfri zon skulle nämligen bidra till att öka stabiliteten i regionen och förbättra förutsättningarna, men det måste ske på frivillig basis och alla länder i regionen måste vara med.

Det är dock positivt att de flesta av FN:s permanenta medlemmar och länderna i regionen har valt att delta i den här konferensen. Förhoppningen är därför att de länder som inte deltar kommer att ompröva sina beslut i framtiden och välja att delta i det här viktiga samtalet.

Tack för debatten, Håkan Svenneling!

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Prot. 2021/22:58
25 januari

Svar på
interpellationer

§ 13 Svar på interpellation 2021/22:259 om Trafikverkets kommunikation till allmänhet och företag

Anf. 88 Infrastrukturminister TOMAS ENEROTH (S):

Fru talman! Mikael Larsson har frågat mig om jag anser att Trafikverkets dialog och kommunikation med människor som berörs av olika projekt fungerar på ett tillfredsställande sätt och, om inte, vilka åtgärder jag avser att vidta.

Som statsråd kan jag inte uttala mig om de enskilda fallen, men jag vill påpeka att Trafikverket ska ha rutiner och arbetssätt som säkerställer att nödvändig kommunikation sker med såväl kommuner, näringsliv och boende som berörda myndigheter. Av förvaltningslagen (2017:900) framgår dessutom att en myndighet ska se till att kontakterna med enskilda blir smidiga och enkla. Av samma lag framgår också att en myndighet ska lämna den enskilde sådan hjälp att han eller hon kan ta till vara sina intressen.

Jag följer dock noga frågan om hur Trafikverket samverkar och kommunicerar med såväl samhället i stort som enskilda i samband med de projekt som myndigheten genomför.

Anf. 89 MIKAEL LARSSON (C):

Fru talman! Tack, statsrådet Tomas Eneroth, för svaret!

Under våren 2022 ska den nationella transportinfrastrukturplanen för 2022–2033 beslutas av regeringen. Mängder av nya investeringar i vägar och järnvägar samt underhåll av det redan befintliga vägnätet och järnvägsnätet kommer att genomföras. Det är en tolvårsplan som omfattar nästan 900 miljarder kronor. Bakgrunden till transportinfrastrukturplanen, alltså propositionen, har Centerpartiet tillsammans med regeringen varit med och tagit fram. Vi från Centern är extra glada att vi var med och tog ansvar för det som påbörjades inom ramen för januariavtalet.

Infrastruktur är något som påverkar människor alla dagar i veckan och året om. Alla vill ha bra vägar och järnvägar. Man vill kunna använda flyget och sjöfarten, och man vill ha fungerande mobiltäckning oavsett var i landet man befinner sig, på landsbygden eller i städerna.

I Västra Götaland, där jag befinner mig till vardags, sker just nu stora satsningar på infrastrukturen. E20 genom Sjuhärad och Skaraborg byggs om, en ny sträckning av riksväg 41 mellan Björketorp och Sundholmen planeras och Viskadalsbanan för järnvägen mellan Borås och Varberg är stängd för totalrenovering. Allt detta är mycket välkommet och en viktig del i att Sverige ska kunna utvecklas.

När infrastruktur som dessa projekt ska byggas eller byggas om krävs bra dialog mellan Trafikverket, berörda markägare, kommuner, företagare och boende längs med projektens sträckning. Hemma i Marks kommun, där jag bor, stängdes nyligen en väg av mellan Bollebygd och Hyssna utan att vare sig boende, företagare eller kommun fick veta något alls. Kommunens hemtjänst tvingades köra omvägar och in i en annan kommun för att ta sig till människor som behövde vård och omsorg längs med vägen. Skolskjutsarna fick köra helt andra vägar. Företagare längs med vägsträckan förlorade kunder och viktiga intäkter.

Också E20 byggs om, som jag nämnde tidigare. Jag har varit i kontakt med ett bageri som har förlorat stora intäkter och många kunder på grund av att vägen till bageriet stängts av utan att Trafikverket har informerat om detta över huvud taget.

I måndags träffade jag Niclas Magnusson som är lantbrukare hemma i Björketorp. Han hade mejlat till mig. Han har en plankorsning över järnvägen som ska tas bort. Han är glad över att den ska tas bort så att järnvägen blir säkrare. Det blir också säkrare för honom som lantbrukare. Men dialogen om hur den ska ersättas har inte varit tillfredsställande.

Det blir problematiskt och skadligt för det offentliga Sverige och för myndigheter när man inte kan föra dialog på ett bra sätt. Detta som jag har tagit upp och som statsrådet hänvisar till är bara några exempel. Jag är fullt medveten om att det inte går att kommentera enskilda fall, fru talman. Men alla dessa exempel som rör Sveriges invånare, kommuner, regioner och företagare visar att något behöver göras och åtgärdas. Min fråga till statsrådet gäller just det.

Vad anser ministern om Trafikverkets dialog och kommunikation med människor som berörs av olika projekt? Fungerar det på ett tillfredsställande sätt? Det kanske absolut viktigaste och kärnan i detta är vad statsrådet och regeringen avser att göra för att det ska bli tillfredsställande, om det inte fungerar.

Anf. 90 ANDERS ÅKESSON (C):

Fru talman! När jag såg interpellationen från Mikael Larsson till statsrådet Tomas Eneroth drog jag mig till minnes liknande kommunikationsmissar från andra delar av landet som jag har stött på. Det är bra att frågan lyfts upp.

Precis som Mikael Larsson sa har regeringen tillsammans med två partier i kammaren gemensamt drivit fram och skapat en grund som kan leda till investeringar på i runda slängar 900 miljarder kronor under de kommande tio tolv åren. Det gör man inte utan att det syns på markytan. Människor berörs.

Samtidigt möts vi förtroendevalda, som statsråd eller som riksdagsledamöter, alltid av människors krav på ny och bättre fungerande transportinfrastruktur. Jag tror inte att jag någonsin har mötts av en människa som säger att det är fullt tillräckligt, utan man säger snarare att det bör bli bättre.

När det kommer till att genomföra är förståelsen dock inte alltid lika stor. Då, fru talman och statsrådet, har jag tyckt mig märka att det finns ett samband med om det har kommunicerats med människor på ett begripligt sätt innan en åtgärd görs, så att man förstår varför den görs.

Jag har i en tidigare frågeställning tagit upp ett fall med trädsäkring av en viktig regional järnväg i sydöstra Sverige, Stångådalsbanan. Där kommunicerades med markägarna via Lantmäteriet. Man konstaterade att underentreprenörer till Trafikverket var ute och stämplade skog. Man förstod ingenting. Om kommunikationen och dialogen hade förts från infrastrukturhållaren om att banan behövde trädsäkras för att tågen skulle kunna gå och för att man skulle kunna resa som passagerare och skicka sitt gods hade förståelsen för åtgärden funnits. Nu fanns den inte. Det blev i stället upprördhet och kränkthet.

Detta är ett förhållandevis litet exempel kopplat till de 900 miljarder kronor som ska plöjas ned i nya vägar, järnvägar, viadukter och broar och i att utveckla det vi har.

Fru talman! Vi vet alla att ett statsråd inte kan stå i denna kammare och ge en direkt order till en av sina expertmyndigheter. Då kommer någon av våra kollegor att KU-anmäla vederbörande statsråd. Det vore onödigt. Det fungerar nämligen inte så i Sverige.

Jag tycker att det av statsrådets svar på Mikael Larssons interpellation låter som att statsrådet förstår problemet. Jag skulle bara vilja få förtydligat att statsrådet delar den bild som Mikael Larsson och jag själv i någon mån lägger fram om att det här håller på att bli ett bekymmer och att det finns stor förbättringspotential samt att statsrådet kommer att följa upp det som jag tror är en gemensam problembild av verkligheten. Jag skulle också vilja att statsrådet utvecklar lite tydligare än i interpellationssvaret på vilket sätt statsrådet kommer att följa upp detta.

Anf. 91 Infrastrukturminister TOMAS ENEROTH (S):

Fru talman! Tack, såväl Anders Åkesson som Mikael Larsson, för inlägget och interpellationen! Det är väldigt bra att det här lyfts upp.

Vi pratar ofta om alla miljarder som vi ska satsa eller om regler för transportpolitiken. Men som också nämns här har vi tillsammans enats om en historiskt stor ram på närmare 900 miljarder kronor i infrastrukturinvesteringar. Som Anders Åkesson mycket väl påpekar träffar vi nästan inte någon som säger att det finns för mycket infrastruktur, utan vart man än vänder sig i landet vill många gärna ha en väg till, ytterligare någon järnväg eller ytterligare insatser. Men det innebär såklart också att vi står inför ännu större utmaningar framöver, när ny järnväg ska dras eller när man ska göra större omläggningar av trafiken. Det påverkar väldigt många människor.

Historien är full av den typen av utmaningar, till exempel Västlänken, hela satsningen i Göteborg som resulterade i en väldigt stor politisk debatt. Erfarenheterna visar att en del i detta var bristande kommunikation och förankring. Det gäller även diskussionen om stambanornas dragningar och om Öresundsbron på den glada tiden som jag kommer ihåg. Listan är lång

över infrastruktursatsningar där det har varit en utmaning för inte bara Trafikverket eller då ansvariga myndigheter utan för politiker, för kommuner, för regioner och för andra intressenter. Det handlar om att få förståelse men också om att beskriva vad som sker på ett bra sätt.

Fru talman! Jag delar verkligen ledamöternas uppfattning om att det måste finnas mycket väl fungerande kommunikation, så att man känner att man i god tid får reda på vad som sker och varför det sker, vad syftet är. Det underlättar för en markägare att veta att det beror på att järnvägen behöver trädsäkras så tågen att kan gå tryggt fram, för att undvika skador eller för att få förbättrad framfart. Då minskar också risken för att människor känner sig kränkta eller inte lyssnade på. Jag delar den uppfattningen.

I instruktionen till Trafikverket har vi varit väldigt tydliga. Trafikverket ska ha väl fungerande rutiner, arbetssätt och samverkansformer som tillvaratar och möjliggör nationellt, regionalt och lokalt inflytande. Eftersom jag är engagerad i dessa frågor har jag själv valt att lyfta in inte bara kommuner och regioner utan också civilsamhället och näringslivet vid våra hearingar så att deras organisationer får möjlighet att vara med och påverka politiken. Det är otroligt viktigt att man utvecklar den formen för dialog. Det gör Trafikverket.

Det finns många goda exempel där Trafikverket lyckas informera i god tid. Men det finns exempel där misstag sker. Det finns verkligen också exempel där man ser områden som behöver utvecklas. Det gäller alla statliga myndigheter, vågar jag påstå. Numera finns ju helt andra digitala möjligheter än tidigare för att även den vägen ge bra samhällsinformation till berörda.

Det är en gemensam uppgift för oss som är engagerade i infrastrukturen att säkerställa att alla berörda känner sig ordentligt informerade. Vi ska komma ihåg att det delvis är lagreglerat. Det finns ett tydligt regelverk om samråd och samrådstillfällen som Trafikverket är skyldigt att följa. Det är en del i processen. Men jag vill ändå vara tydlig, för jag tror att det är vad interpellanten efterlyser. Det räcker inte att bara hålla sig till de formella informationstillfällena. Ibland är det också viktigt att anstränga sig lite extra för att undvika onödiga klagomål. Här finns naturligtvis utvecklingsområden, vilket jag har med i den dialog jag för med myndigheten.

Anf. 92 MIKAEL LARSSON (C):

Fru talman! Tack, statsrådet Tomas Eneroth, för svaret på de senaste inläggen från mig och Anders Åkesson!

Det är kanske precis så: Oavsett om kommunikation sker inom politiken eller inom en statlig myndighet är den alltid svår att jobba med om man ska kunna nå så många som möjligt och om det ska bli så bra som möjligt.

Som jag och min kollega Anders Åkesson sa tidigare och som statsrådet också var inne på görs stora investeringar runt om i landet just nu. Det handlar om stora projekt. Vi ska bygga nya stambanor, och vi ska utveckla det stora Europavägnätet. Men vi ska också bygga ut infrastrukturen på landsbygden så att vi får en fungerande infrastruktur i hela landet. Då är kommunikationen A och O för invånare och företag på dessa platser. Kanske efterlyser många just detta att få komma in, få information och ha en dialog i ett så tidigt skede som möjligt så att man kan vara med och förbereda sig.

Jag håller med om det som statsrådet säger om att ta initiativ på många olika sätt för att få med så många som möjligt i dialog, samtal och möten. Då är det viktigt att det här sker så tidigt som möjligt så att det kan bli en större och bättre acceptans hos berörda aktörer. Det jag nämnde tidigare är bara några exempel på detta.

Riksförbundet Enskilda Vägar, som både jag och statsrådet är väl bekanta med, tar upp att även de tycker att kommunikationen med Trafikverket har blivit lite sisådär på senare år. Det gäller till exempel när översyner ska göras av vägar runt om i vägföreningar och vägsamfälligheter. Det är inte alltid en representant från vägföreningen får vara med och göra detta och ha en dialog. Många beslut fattas kanske vid skrivbordet.

Samma sak gäller här. För att få till en så bra dialog och kommunikation med människor som möjligt behöver man träffas. Och som statsrådet sa kan vi med nya moderna tekniker göra det i digitala möten, men vi behöver kanske också träffas på plats.

Jag tror precis som statsrådet att ju mer dialog och ju fler möten vi kan ha desto större blir acceptansen och samförståelsen. Det gör kanske att man lättare kan få till projekt när alla sätter sig ned vid ett bord i ett så tidigt skede som möjligt och diskuterar frågan.

Statsrådet har varit inne på att regeringen är tydlig gentemot Trafikverket om hur kommunikation och dialog ska ske. Det är lagreglerat. Min följdfråga till statsrådet blir därför: Ser statsrådet några andra initiativ som han kan ta för att förbättra kommunikationen från Trafikverket? Vi ska komma ihåg att Trafikverket gör jättemycket bra saker. Man har ett stort samhällsuppdrag att förvalta och utveckla vår infrastruktur. Grunden i detta är en bra dialog och kommunikation. Utifrån det som man redan gör och har gjort undrar jag om statsrådet ser några andra initiativ som regeringen kan ta.

Anf. 93 ANDERS ÅKESSON (C):

Fru talman! Jag är övertygad om att det kommunikativa ansvaret är ett gemensamt ansvar mellan berörda myndigheter och oss som förtroendevalda. Det gäller i synnerhet stora nybyggnadsprojekt. Västlänken nämnades. Det är ett nästan övertydligt exempel där de som fattade beslutet politiskt drog sig tillbaka och lät Trafikverket som myndighet till och med få bära en offentlig diskussion.

De exempel, fru talman, som Mikael Larsson och jag har lyft upp är reinvesteringsprojekt. Det är underhåll och vidmakthållande. Av den enorma mängd pengar som riksdagen har ställt till förfogande går ungefär hälften till ett vidmakthållande. Det handlar om att göra verkstad av 400–450 miljarder kronor. Det blir mycket grävt, bokat och stört. Det gäller framför allt Trafikverket, eftersom det här sker inom ramen för det löpande arbetet.

Det är en stor maskin som vi sätter igång. Jag är alldeles övertygad om, fru talman, att effekten av de resurser som vi ställer till förfogande blir mycket bättre om förförståelsen och beredskapen ute i civilsamhället och bland berörda är större.

Jag är väldigt hoppfull efter att ha lyssnat på debatten mellan interpellanten Mikael Larsson och statsrådet. Vi har en gemensam bild av verkligheten. Vi har en gemensam bild av den utmaning som detta innebär. Jag kommer i slutet av veckan att åka hem till min valkrets i den fasta förviss-

ningen om att statsrådets expertmyndighet kommer att bete sig på ett annorlunda vis i framtiden. Tack för debatten!

Anf. 94 Infrastrukturminister TOMAS ENEROTH (S):

Fru talman! Jag tackar Anders Åkesson och Mikael Larsson. Jag tror att diskussioner och debatter som denna är bra och påverkar myndigheter generellt sett och säkert också Trafikverket. De blir uppmärksammade på vikten av att kommunicera.

Det är kanske en av de större utmaningar som vi står inför i en demokrati som genomsyras av kommunikation på sociala medier och i vanliga etablerade medier. Vi ska ständigt kommunicera med varandra. Samtidigt är det svårt att tränga igenom. Man träffar nästan ingen som känner sig fullt ut informerad hur mycket information som än har passerat.

Detta är en utmaning. När det gäller infrastruktur står vi med alla de investeringar som ska göras nu inför ett antal ganska tuffa kommunikationsutmaningar. Stora nationella intressen ska möta lokala intressen. Dragningen av stambanor är typexempel, vilket inte minst är aktuellt i trakten där Mikael Larsson är engagerad.

Vi har ofta detta mellan stad och land. Där har våra båda partier varit väldigt engagerade i att se till att ge resurser till infrastrukturen i alla delar av landet. Det gäller inte minst för ett vidmakthållande, och inte bara av de mest frekventerade eller trafikerade vägarna utan likaväl av vägunderhållet på landsbygden. Det här handlar både om dem som bor och arbetar där och om det tydliga signalvärdet i att man i alla delar av landet ska få del av dessa 900 miljarder.

Men det här är också en utmaning. Det gäller kanske inte så mycket vidmakthållande som utveckling. I vår angelägenhet att bygga mer infrastruktur talar vi gärna om snabbare planprocesser och snabbare beslut.

Jag själv deltar och är engagerad i att vi inte kan ha ordningar där det går väldigt lång tid innan vi ens sätter spaden i jorden. Det ställer än högre krav på kommunikation.

Om vi komplicerar diskussionen lite tror jag att det är viktigt att vi som är politiskt engagerade, myndigheter som handlägger detta och civilsamhället som är engagerat inser att detta är nyckeln till att klara de svåra målkonflikter och demokratikonflikter som vi har. Det gäller inte minst om vi har ambitionen att genomföra en del insatser snabbare. Det handlar om hur vi kommunicerar.

Därför är interpellationen bra. Jag är tydlig med att det inte bara handlar om vad jag i instruktionen säger till myndigheten. I myndighetsdialog har frågan om kommunikation också funnits med. Den kommer jag att bära med mig. Det är en viktig del för alla myndigheter att kommunicera på ett bra sätt.

Det underlättar planprocessen, och det minskar antalet överklaganden. Det skapar framför allt en känsla av att det är våra gemensamma resurser som vi utifrån demokratiska beslut investerar i vår egen framtid i klimatomställning.

Det är viktigt att alla myndigheter är både aktsamma och nogsamma med att följa de lagar och regler som finns när det gäller information till berörda inför beslutsfattande. Men det är också viktigt med den rent generella och allmänna information som myndigheter har i sitt uppdrag.

Här gör Trafikverket det i många fall otroligt bra numera, med filmer på sociala medier för att beskriva så att man inför en större reparation ska känna sig informerad.

De senaste årens arbete med avstängning av Getingmidjan har varit ett föredömligt exempel. Alla vi som har rest från södra Sverige har i god tid vetat att man får stiga av en station tidigare och ta en annan kommunikation, och det har funnits värdar som har beskrivit detta.

Lika viktigt är det som Anders Åkesson lyfter fram. I de vardagliga rutinerna med markägare och andra måste informationen fungera på ett bra sätt. Det är min ambition att det ska utvecklas än mer.

Anf. 95 MIKAEL LARSSON (C):

Fru talman! Tack, statsrådet, för detta svar!

Jag är glad att statsrådet tycker att interpellationen och de här frågorna är viktiga. Jag är glad att det känns som att statsrådet lyssnar och tar det till sig.

Statsrådet nämnde bland annat att det finns tydliga instruktioner för hur man ska jobba. Men statsrådet säger också: Jag lyfter det när vi sitter på våra dialogmöten. Det tycker jag är jättebra.

Statsrådet var inne på två andra saker. Har man tidigt en bra kommunikation och dialog kan det minska antalet överklaganden. Det är mycket bra. Det är också jättebra att statsrådet lyfter frågan kopplat till planprocessen.

Jag tror att jag och Tomas Eneroth vill samma sak. Vi vill att det ska finnas en bra och fungerande kommunikation för de stora objekten, för hur man ska göra om det är så att man behöver byta tåg tidigare. Men det gäller också, precis som kollegan Anders Åkesson sa, för de sträckor där vi kör till vardags att kommunikationen om investeringarna ska fungera.

Jag hoppas att statsrådet med sina verktyg verkligen fortsätter att följa frågan noga på nära håll både på departementet och självklart också med ansvarigt verk. Det är väldigt viktigt, precis som statsrådet sa. Vi vill att detta ska fungera oavsett vilket departement eller vilken statlig myndighet det är.

I det här fallet är det på något vis så att det inte är Sveriges invånare som är till för Trafikverket, utan det är Trafikverket som är till för Sveriges invånare.

Jag är glad att statsrådet kommer att fortsätta att följa frågan, och jag kommer också att göra det. Vi lär få återkomma till denna väldigt viktiga fråga. Jag vill tacka för en väldigt bra debatt här i kväll.

Anf. 96 Infrastrukturminister TOMAS ENEROTH (S):

Fru talman! Också jag vill tacka för en bra debatt och det som både Mikael Larsson och Anders Åkesson har lyft fram.

Det är inte förvånande. Vi kommer alla här från folkrörelsepartier. Hela grunden i det som är Sveriges starka demokrati handlar om att det inte bara är staten som dikterar villkoren, utan det bärs utifrån människors enskilda engagemang tillsammans med andra i förening.

Det gäller om det sedan är i LRF, SSU, Rotary eller någon annanstans. Det viktiga är att man är engagerad och att man vill ta ansvar för sin omgivning och sitt samhälle. Därför är det en så viktig del i hur vi bygger tillit och tilltro i en demokrati.

Prot. 2021/22:58
25 januari

Svar på
interpellationer

Jag är övertygad om att den här debatten som sådan är viktig. Men jag vill också sända en tydlig signal om de utmaningar vi har framför oss. Det handlar om 900 miljarder i infrastruktursatsningar och en modernisering av Sverige.

Det är en anpassning av transportsystemen för att klara klimatkraven. Det är inte helt okomplexa frågor. Det kommer att innebära utmaningar för väldigt många. Då är det kommunikation som är en nyckel.

Vi ska naturligtvis göra det utifrån våra politiska perspektiv. Men också myndigheter måste vara väldigt aktsamma med hur man kommunicerar och lyssnar. Det gäller inte att bara ensidigt tala om vad som gäller. Det handlar också om att lyssna in synpunkter från markägare, berörda och oroliga.

Det gäller naturligtvis också att utgå från de riktlinjer som regering och riksdag har fastställt och som finns i myndigheters instruktioner.

Tack så mycket för en bra debatt och för engagemanget. Låt oss gemensamt jobba för en bred uppslutning bakom viktiga infrastruktursatsningar framöver i Sverige.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 14 Motioner för omedelbar hänvisning

Följande dokument anmälades:

Motioner

med anledning av prop. 2021/22:89 Extra ändringsbudget för 2022 – Fler åtgärder på skatteområdet med anledning av coronaviruset
2021/22:4372 av Jakob Forssmed m.fl. (KD)

med anledning av prop. 2021/22:86 Extra ändringsbudget för 2022 – Ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, medel för testning och smittspårning samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset
2021/22:4373 av Jakob Forssmed m.fl. (KD)

Kammaren biföll talmannens förslag att ovanstående motioner omedelbart skulle hänvisas till finansutskottet.

§ 15 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 21 januari

2021/22:295 Skuggsamhällets omfattning

av *Maria Malmer Stenergård* (M)

till statsrådet *Anders Ygeman* (S)

2021/22:296 Livsmedelsstrategins genomslag på gårdsplanen
av *Mikael Larsson* (C)
till statsrådet Anna-Caren Säterberg (S)
2021/22:297 Säkerhetspolitisk analys av ryskt kärnbränsle
av *Helena Storckenfeldt* (M)
till utrikesminister Ann Linde (S)

Prot. 2021/22:58
25 januari

§ 16 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 21 januari

2021/22:860 Kvinnors företagande
av *Saila Quicklund* (M)
till näringsminister Karl-Petter Thorwaldsson (S)
2021/22:861 Äldreomsorgslyftet
av *Martina Johansson* (C)
till socialminister Lena Hallengren (S)
2021/22:862 Kapitaltillskottet till Green Cargo
av *Jens Holm* (V)
till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)
2021/22:863 Nato-option
av *Markus Wiechel* (SD)
till försvarsminister Peter Hultqvist (S)
2021/22:864 Politiskt ansvar vid bostadspolitiska reformförslag
av *Dennis Dioukarev* (SD)
till statsrådet Max Elger (S)
2021/22:865 Skadestånd till dömda gärningsmän
av *Angelica Lundberg* (SD)
till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)
2021/22:866 Utebliven diplomatisk bojkott av OS i Kina
av *Markus Wiechel* (SD)
till utrikesminister Ann Linde (S)

den 23 januari

2021/22:867 Hbtq-personers rättigheter i Turkiet
av *Robert Hannah* (L)
till utrikesminister Ann Linde (S)
2021/22:868 Förbud mot omvandlingsterapi
av *Robert Hannah* (L)
till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)
2021/22:869 Utredning av förbud mot kusinäktenskap
av *Robert Hannah* (L)
till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)
2021/22:870 Utländsk finansiering av verksamheter i Sverige
av *Robert Hannah* (L)
till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2021/22:871 Kvinnligt företagande i Sverige
av *Ann-Sofie Alm* (M)
till näringsminister Karl-Petter Thorwaldsson (S)
2021/22:872 Brottslighet i bostadsrättsföreningar
av *Ellen Juntti* (M)
till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)
2021/22:873 Barnperspektiv vid vårdnadstvister
av *Malin Danielsson* (L)
till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)
2021/22:874 Språkkrav inom äldreomsorgen
av *Markus Wiechel* (SD)
till socialminister Lena Hallengren (S)
2021/22:875 Smittskydd i skolan
av *Markus Wiechel* (SD)
till statsrådet Lina Axelsson Kihlblom (S)
2021/22:876 Åtgärder för fler trygghetskameror
av *Markus Wiechel* (SD)
till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

den 24 januari

2021/22:877 Bredbandsutbyggnadens aktörer
av *Katarina Brännström* (M)
till statsrådet Khashayar Farmanbar (S)
2021/22:878 Humanitärt arbete i Syrien
av *Markus Wiechel* (SD)
till statsrådet Matilda Ernkrans (S)
2021/22:879 AP-fondernas placeringar
av *Markus Wiechel* (SD)
till statsrådet Max Elger (S)
2021/22:880 Gui Minhai
av *Robert Hannah* (L)
till utrikesminister Ann Linde (S)
2021/22:881 Vilseledande och alternativa fakta från myndigheter
av *Markus Wiechel* (SD)
till arbetsmarknads- och jämställdhetsminister Eva Nordmark (S)
2021/22:882 Nationell minnesdag för seyfo
av *Robert Hannah* (L)
till kulturminister Jeanette Gustafsdotter (S)
2021/22:883 Plan för att gräva ned elledningar och nyttja marksnål teknik
av *Mikael Larsson* (C)
till statsrådet Khashayar Farmanbar (S)
2021/22:884 En exitstrategi för vägen ut ur pandemin
av *Johan Hultberg* (M)
till socialminister Lena Hallengren (S)
2021/22:885 Vaccinationsvilja
av *Johan Hultberg* (M)
till socialminister Lena Hallengren (S)

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 21 januari

2021/22:676 Avgiftshöjningar för sjöfarten

av *Jimmy Ståhl* (SD)

till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

2021/22:682 Ombyggnationen av E4:n genom Nordanstig

av *Ulla Andersson* (V)

till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

2021/22:684 Isbrytarnas roll i totalförsvaret

av *Pål Jonson* (M)

till försvarsminister Peter Hultqvist (S)

§ 18 Kammaren åtskildes kl. 19.17.

Sammanträdet leddes

av andre vice talmannen från dess början till och med § 8 anf. 57 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 15.57 och

av andre vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

GERGÖ KISCH

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Särskild debatt om bristande trygghet i skolan	1
Anf. 1 ROGER HADDAD (L).....	1
Anf. 2 Statsrådet LINA AXELSSON KIHLEBLOM (S).....	1
Anf. 3 KRISTINA AXÉN OLIN (M)	2
Anf. 4 RICHARD JOMSHOF (SD).....	3
Anf. 5 FREDRIK CHRISTENSSON (C).....	4
Anf. 6 DANIEL RIAZAT (V).....	5
Anf. 7 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD)	6
Anf. 8 ROGER HADDAD (L).....	6
Anf. 9 ANNIKA HIRVONEN (MP).....	7
Anf. 10 Statsrådet LINA AXELSSON KIHLEBLOM (S).....	8
Anf. 11 FREDRIK CHRISTENSSON (C) replik	8
Anf. 12 Statsrådet LINA AXELSSON KIHLEBLOM (S) replik	9
Anf. 13 FREDRIK CHRISTENSSON (C) replik	9
Anf. 14 Statsrådet LINA AXELSSON KIHLEBLOM (S) replik	9
Anf. 15 ROGER HADDAD (L) replik	9
Anf. 16 Statsrådet LINA AXELSSON KIHLEBLOM (S) replik	10
Anf. 17 ROGER HADDAD (L) replik	10
Anf. 18 Statsrådet LINA AXELSSON KIHLEBLOM (S) replik	10
Anf. 19 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	11
Anf. 20 Statsrådet LINA AXELSSON KIHLEBLOM (S) replik	11
Anf. 21 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	11
Anf. 22 Statsrådet LINA AXELSSON KIHLEBLOM (S) replik	11
Anf. 23 KRISTINA AXÉN OLIN (M)	11
Anf. 24 RICHARD JOMSHOF (SD).....	12
Anf. 25 FREDRIK CHRISTENSSON (C).....	13
Anf. 26 DANIEL RIAZAT (V).....	13
Anf. 27 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD)	14
Anf. 28 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	14
Anf. 29 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) replik	15
Anf. 30 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	15
Anf. 31 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) replik	15
Anf. 32 ROGER HADDAD (L).....	15
Anf. 33 DANIEL RIAZAT (V) replik	16
Anf. 34 ROGER HADDAD (L) replik	16
Anf. 35 DANIEL RIAZAT (V) replik	17
Anf. 36 ROGER HADDAD (L) replik	17
Anf. 37 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	17
Anf. 38 ROGER HADDAD (L) replik	17
Anf. 39 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	18
Anf. 40 ROGER HADDAD (L) replik	18
Anf. 41 ANNIKA HIRVONEN (MP).....	18

Anf. 42 KRISTINA AXÉN OLIN (M) replik	19
Anf. 43 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik.....	19
Anf. 44 KRISTINA AXÉN OLIN (M) replik	19
Anf. 45 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik.....	20
Anf. 46 Statsrådet LINA AXELSSON KIHLEBLOM (S)	20
§ 2 Meddelande om frågestund.....	20
§ 3 Anmälan om promemoria om	
regeringsbildningsprocessen och regeringsskiftet i	
november 2021	20
§ 4 Anmälan om fördröjt svar på interpellation	21
§ 5 Anmälan om faktapromemorior	21
§ 6 Ärenden för hänvisning till utskott	21
§ 7 Ärenden för bordläggning.....	22
§ 8 Svar på interpellation 2021/22:109 om Nato-option i	
regeringsförklaringen	22
Anf. 47 Utrikesminister ANN LINDE (S).....	22
Anf. 48 HANS WALLMARK (M)	22
Anf. 49 PÅL JONSON (M).....	24
Anf. 50 HÅKAN SVENNELING (V).....	25
Anf. 51 Utrikesminister ANN LINDE (S).....	26
Anf. 52 HANS WALLMARK (M)	26
Anf. 53 PÅL JONSON (M).....	27
Anf. 54 HÅKAN SVENNELING (V).....	28
Anf. 55 Utrikesminister ANN LINDE (S).....	29
Anf. 56 HANS WALLMARK (M)	30
Anf. 57 Utrikesminister ANN LINDE (S).....	30
§ 9 Svar på interpellation 2021/22:180 om kriget i Etiopien	31
Anf. 58 Utrikesminister ANN LINDE (S).....	31
Anf. 59 HÅKAN SVENNELING (V).....	32
Anf. 60 Utrikesminister ANN LINDE (S).....	33
Anf. 61 HÅKAN SVENNELING (V).....	34
Anf. 62 Utrikesminister ANN LINDE (S).....	35
Anf. 63 HÅKAN SVENNELING (V).....	36
Anf. 64 Utrikesminister ANN LINDE (S).....	36
§ 10 Svar på interpellation 2021/22:181 om Turkiets	
bristande rättsstat och kränkningar av mänskliga	
rättigheter	37
Anf. 65 Utrikesminister ANN LINDE (S).....	37
Anf. 66 HÅKAN SVENNELING (V).....	38
Anf. 67 Utrikesminister ANN LINDE (S).....	40
Anf. 68 HÅKAN SVENNELING (V).....	40
Anf. 69 Utrikesminister ANN LINDE (S).....	41
Anf. 70 HÅKAN SVENNELING (V).....	42
Anf. 71 Utrikesminister ANN LINDE (S).....	43
§ 11 Svar på interpellation 2021/22:186 om EU:s strategiska	
kompass.....	43
Anf. 72 Utrikesminister ANN LINDE (S).....	43
Anf. 73 PÅL JONSON (M).....	45
(forts.).....	46
Ajournering.....	46

Återupptaget sammanträde.....	46
§ 11 (forts.) Svar på interpellation 2021/22:186 om EU:s	
strategiska kompass.....	46
Anf. 74 HÅKAN SVENNELING (V)	46
Anf. 75 Utrikesminister ANN LINDE (S)	47
Anf. 76 PÅL JONSON (M).....	48
Anf. 77 HÅKAN SVENNELING (V)	49
Anf. 78 Utrikesminister ANN LINDE (S)	49
Anf. 79 PÅL JONSON (M).....	50
Anf. 80 Utrikesminister ANN LINDE (S)	51
§ 12 Svar på interpellation 2021/22:221 om fördraget om	
icke-spridning av kärnvapen	51
Anf. 81 Utrikesminister ANN LINDE (S)	51
Anf. 82 HÅKAN SVENNELING (V)	53
Anf. 83 Utrikesminister ANN LINDE (S)	53
Anf. 84 HÅKAN SVENNELING (V)	54
Anf. 85 Utrikesminister ANN LINDE (S)	55
Anf. 86 HÅKAN SVENNELING (V)	56
Anf. 87 Utrikesminister ANN LINDE (S)	56
§ 13 Svar på interpellation 2021/22:259 om Trafikverkets	
kommunikation till allmänhet och företag	57
Anf. 88 Infrastrukturminister TOMAS ENEROTH (S)	57
Anf. 89 MIKAEL LARSSON (C).....	57
Anf. 90 ANDERS ÅKESSON (C).....	58
Anf. 91 Infrastrukturminister TOMAS ENEROTH (S)	59
Anf. 92 MIKAEL LARSSON (C).....	60
Anf. 93 ANDERS ÅKESSON (C).....	61
Anf. 94 Infrastrukturminister TOMAS ENEROTH (S)	62
Anf. 95 MIKAEL LARSSON (C).....	63
Anf. 96 Infrastrukturminister TOMAS ENEROTH (S)	63
§ 14 Motioner för omedelbar hänvisning	64
§ 15 Anmälan om interpellationer	64
§ 16 Anmälan om frågor för skriftliga svar	65
§ 17 Anmälan om skriftliga svar på frågor	67
§ 18 Kammaren åtskildes kl. 19.17.	67